

**LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA U
RIBARSTVU ZA PROGRAMSKO RAZDOBLJE
2021. – 2027.**

L A G U R
TUNERA

Prosinac 2024.

Sufinancira
Europska unija

Program
ZA RIBARSTVO
I AKVAKULTURU

SADRŽAJ

1. OPIS ZEMLJOPISNOG PODRUČJA (UKLJUČUJUĆI POVRŠINU, BROJ JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE I NASELJA, BROJ STANOVNIKA).....	5
1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja	5
1.2. Stanovništvo.....	6
1.3. Reljefne i klimatske karakteristike	7
1.4. Kulturna, povijesna i prirodna baština	9
Kulturna baština	9
Ribarstvena, pomorska i brodograditeljska povijesna baština	9
Prirodna baština.....	11
1.5. Komunalna i društvena infrastruktura.....	13
Komunalna infrastruktura.....	13
Ribarska i pomorska infrastruktura	15
Društvena infrastruktura.....	16
1.6. Gospodarske značajke područja.....	17
Glavne gospodarske djelatnosti i tržište radne snage	18
Ribarstvo	21
Uzgoj i prerada proizvoda ribarstva i akvakulture	23
Športski i rekreativni ribolov	23
Turizam	24
Poljoprivreda	26
1.7. Demografske značajke ribarstvenog područja	27
Broj stanovnika i demografska kretanja	27
Obrazovna struktura stanovništva	28
Školstvo i kultura	29
2. OPIS PROCESA I POSTUPAKA UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA I ZAJEDNICE U PRIPREMI, IZRADI I PROVEDBI LRSR	31
2.1. Opis partnerstva	31
2.2. Opis tijeka izrade LRSR i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRSR	32
3. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA (GOSPODARSKE, SOCIJALNE I OKOLIŠNE MEĐUPOVEZANOSTI), UKLJUČUJUĆI SWOT ANALIZU	33
3.1. Prikaz potencijala i razvojnih potreba ribarstvenog područja	33
3.2. SWOT analiza	34
3.3. Identificirane potrebe ribarstvenog područja	35
4. OPIS I HIJERARHIJA CILJEVA LRSR, UKLJUČUJUĆI JASNE I MJERLJIVE POKAZATELJE, ODNOSNO MJERLJIVE CILJNE VRIJEDNOSTI U POGLEDU OSTVARENJA ILI REZULTATA, TE POVEZANA PLANIRANA DJELOVANJA.....	37
4.1. Opis ciljeva i prioriteta LRSR.....	37
4.2. Opis mjera.....	39
4.3. Intenzitet potpore	49
4.4. Usklađenost LRSR sa strateškim dokumentima više razine	50
Plavo gospodarstvo i doprinos ciljevima iz čl. 29. Uredbe (EU) br. 2021/1139 i Programu.....	50
Usklađenost s županijskim Planom razvoja	51
Horizontalna načela.....	52
Inovativni i integrirani karakter LRSR.....	53
5. MEHANIZMI I NAČINI UPRAVLJANJA, PRAĆENJA I EVALUACIJE (NAČIN UPRAVLJANJA PROVEDBOM, NADZORA PROVEDBE I OCJENJIVANJA USPJEŠNOSTI PROVEDBE STRATEGIJE), KOJIMA SE DOKAZUJU KAPACITETI LOKALNE AKCIJSKE SKUPINE ZA PROVEDBU LRSR-A	54
5.1. Kapacitet LAGUR-a za upravljanje LAGUR-om i provedbom LRSR	54
5.2. Rezultati provedbe LRSR u prošlom programskom razdoblju	55
5.3. Proces odabira projekata	56
5.4. Opis praćenja (monitoring) i procjene (evaluacija) provedbe LRSR	57
Praćenje	57
Evaluacija	58
6. INDIKATIVNI AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRSR.....	59
7. FINACIJSKI PLAN	60
8. PRILOZI.....	61

KRATICE

CLLD	Community-Led Local Development (hrv. Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)
EU	Europska unija
GSR	Gospodarski sektor ribarstva
JLS	Jedinica lokalne samouprave
LAGUR / FLAG	Lokalna akcijska grupa u ribarstvu / eng. Fisheries local action group
LEADER	Liaisons Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale
LRSR	Lokalna razvojna strategija u ribarstvu
m.n.v.	Metara nadmorske visine
MP	Ministarstvo poljoprivrede
NKD	Nacionalna klasifikacija djelatnosti
OIE	Obnovljivi izvori energije
OPG / PG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo / Poljoprivredno gospodarstvo
OPRRH	Operativni program za pomorstvo i ribarstvo Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2014. – 2020.
PGŽ	Primorsko-goranska županija
PP	Prostorni plan
PPUO/G	Prostorni plan uređenja općine / grada
Prioritet 3. Programa	Prioritet: 3. Omogućivanje održivog plavoga gospodarstva u obalnim, otočnim i kopnenim područjima te poticanje održivog razvoja ribarskih i akvakulturnih zajednica
Program	Program za ribarstvo i akvakulturu Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2021.-2027. godine
PRPGŽ	Plan razvoja Primorsko-goranske županije za razdoblje 2022.-2027. godine
RH	Republika Hrvatska
UO	Upravni odbor
UR	Uprava ribarstva
UT	Upravljačko tijelo
Uredba (EU) 2021/1060	Uredba (EU) 2021/1060 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2021. o utvrđivanju zajedničkih odredaba o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu plus, Kohezijskom fondu, Fondu za pravednu tranziciju i Europskom fondu za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu te financijskih pravila za njih i za Fond za azil, migracije i integraciju, Fond za unutarnju sigurnost i Instrument za financijsku potporu u području upravljanja granicama i vizne politike (SL L 231, 30.6.2021.)
Uredba (EU) 2021/1139	Uredbe (EU) 2021/1139 Europskog parlamenta i Vijeća od 7. srpnja 2021. o uspostavi Europskog fonda za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu i izmjeni Uredbe (EU) 2017/1004 (SL L 247, 13.7.2021.)
ŽLU	Županijska lučka uprava

POPIS TABLICA

Tablica 1. Osnovni podaci ribarstvenog područja TUNERA.....	6
Tablica 2. Tipovi staništa na ribarstvenom području prema Nacionalnoj klasifikaciji staništa	12
Tablica 3. Zaštićena područja u ribarstvenom području	12
Tablica 4. Popis zdravstvenih ustanova i privatnih ustanova zdravstvene djelatnosti na ribarstvenom području. 16	
Tablica 5. Osnovni razvojni pokazatelji.....	17
Tablica 6. Broj zaposlenih u pravnim osobama prema području djelatnosti – NKD 2007	18
Tablica 7. Broj zaposlenih u pravnim osobama po JLS	18
Tablica 8. Poslovanje trgovačkih društava na području LAGUR-a 2020.-2022.	20
Tablica 9. Usporedba poslovanja trgovačkih društava na području LAGUR-a, PGŽ i RH 2022.	21
Tablica 10. Broj obrta na ribarstvenom području.....	21
Tablica 11. Broj ribarskih plovila na području LAGUR-a TUNERA po dužini i snazi na dan 01.08.2023	21
Tablica 12. Količina iskraja na iskrcajnim mjestima unutar ribarstvenog područja.....	22
Tablica 13. Iskraj morskih organizama (po vrsti, u kg) na području LAGUR-a TUNERA kroz godine	22
Tablica 14. Ulov morskih organizama (po vrsti, u kg) u 2022. godini.....	23
Tablica 15. Broj dolazaka i noćenja domaćih i stranih turista u razdoblju 2019.-2021. na ribarstvenom području	25
Tablica 16. Struktura poljoprivrednika na ribarstvenom području.....	26
Tablica 17. Poljoprivredne i šumske površine na ribarstvenom području (ha)	26
Tablica 18. Broj i gustoća stanovnika ribarstvenog područja LAGUR-a TUNERA.....	27
Tablica 19. Starost stanovništva ribarstvenog područja – prema Popisu stanovništva 2021.....	28
Tablica 20. Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na ribarstvenom području	28
Tablica 21. Obrazovna struktura stanovništva po spolu na ribarstvenom području	29
Tablica 22. Dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju program predškolskog odgoja	30
Tablica 23. Osnovne škole na ribarstvenom području	30
Tablica 24. Mjere LRSR	41
Tablica 25. Prikaz financiranja rada LAGUR-a TUNERA po godinama provedbe LRSR.....	55
Tablica 26. Provedeni FLAG natječaji u okviru LRSR 2014.-2020.	56
Tablica 27. Obvezni pokazatelji provedbe LRSR	57
Tablica 28. Indikativni akcijski plan provedbe LRSR	59
Tablica 29. Financijski plan provedbe LRSR	60
Tablica 30. Financijski plan provedbe LRSR po godinama.....	60

1. OPIS ZEMLJOPISNOG PODRUČJA (UKLJUČUJUĆI POVRŠINU, BROJ JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE I NASELJA, BROJ STANOVNIKA)

1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja

Ribarstveno područje LAGUR-a TUNERA nalazi se u potpunosti u Primorsko-goranskoj županiji, koja je smještena na zapadu RH, a po NUTS klasifikaciji pripada Jadranskoj Hrvatskoj.

Ribarstveno područje je položeno u smjeru sjever - sjeverozapad - jugoistok i zahvaća 725,37 km², odnosno 20,22% kontinentalne površine i 143,50 km² ili 3,26% vodenih površina PGŽ-a. Slatkovodna jezera unutar ribarstvenog područja prekrivaju 4,57 km² ili 34% od 13,58 km² ukupne površine slatkovodnih jezera PGŽ-a.

Veći dio ribarstvenog područja je smješten u priobalnom djelu u mikroregiji Priobalje, ukupno 597,65 km² (82%), a manji dio se nalazi u gorskom djelu u mikroregiji Gorski kotar. Na sjevernom dijelu, unutar mikroregije Gorski kotar, ribarstveno područje graniči s područjima Grada Delnice i na istoku sa Općinom Mrkopalj. U sjevernom dijelu mikroregije Priobalje, na kontinentalnom dijelu graniči sa Općinom Čavle i Gradom Rijeka, na zapadnom dijelu preko morske površine graniči s općinama Omišalj, Dobrinj, Vrbnik i na jugo-zapadu s Općinom Baška. Na krajnjem južnom i jugoistočnom dijelu ribarstveno područje graniči sa Ličko-senjskom i Karlovačkom županijom. Sjevernu granicu ribarstvenog područja čine sjeverne granice Općine Lokve i Grada Bakra. Granice između te dvije JLS u smislu podjela prema mikroregijama PGŽ-a ujedno čine i dio granice između priobalne i gorske mikroregije PGŽ-a.

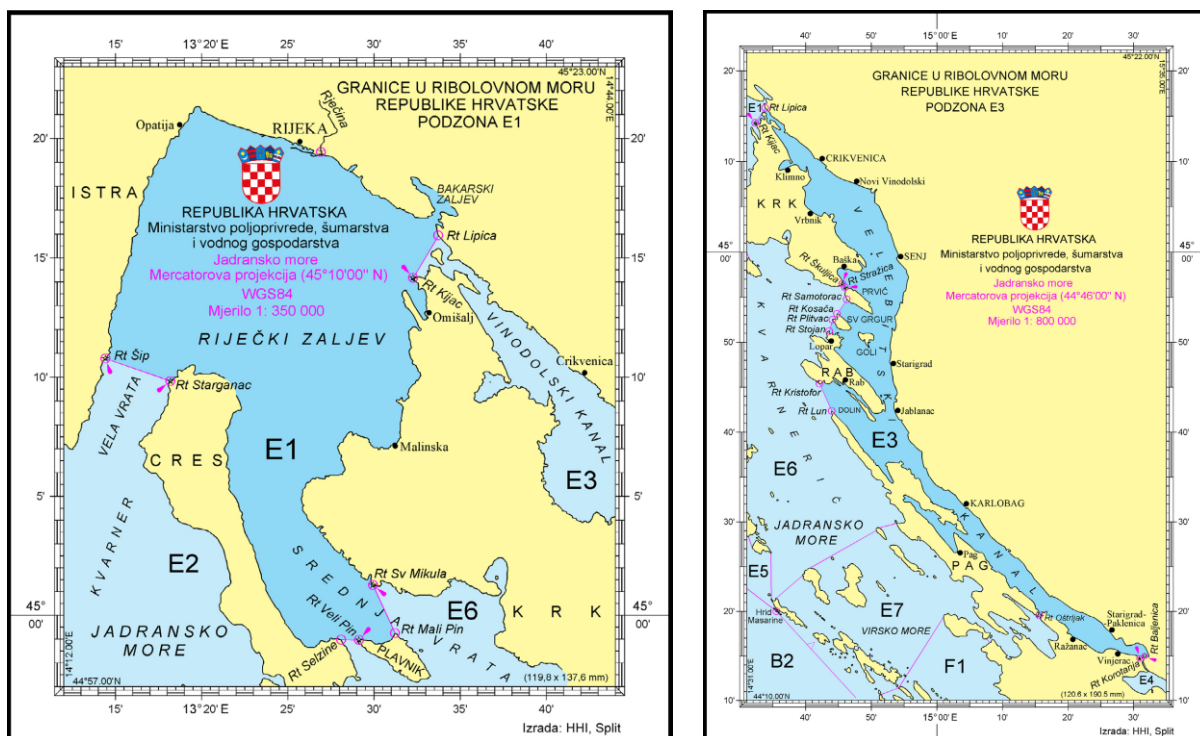
Priobalni dio ribarstvenog područja počinje u području Viljskih stijena smještenih na obroncima Risnjaka, te se proteže preko Burnih dolaca do Male Pliši, dalje do Vrane, Bajte i Veternice. Granica se proteže grebenom Rebar do Sv. Kuzma prema Soplju i do Bakarskog zaljeva. Na morskoj obali Bakarskog zaljeva nedaleko od uvale Velika Sršćica granica ribarstvenog područja prati granicu Općine Kostrena. Granica ribarstvenog područja i Općine Kostrene se nastavlja ispod naselja Sveti Kuzam i prati hrpt poluotoka do vrha Solina, koja se zatim spušta do najzapadnijeg dijela ribarstvenog područja, koje graniči s gradom Rijeka kod naselja Martinšćica i istoimene uvale. To je ujedno i početak i najsjeverniji obalni dio granice ribarstvenog područja. Obalna granica se spušta u smjeru jugoistoka od naselja Martinšćica, preko Kostrenskog poluotoka do uvale Velika Sršćica, gdje počinje Bakarski zaljev. Taj dio morske obale je slabo razveden, morsko dno uz obalu je nepravilno i najčešće naglo tone. Bakarski zaljev je pogodan za privez brodova dubokog gaza zbog njegove dubine, koja se kreće od 34 do 48 metara, što je i definiralo njegovu lučku namjenu. Dio obale Bakarskog zaljeva pripada granici Grada Kraljevice, čije se obalne granice nalaze trećinom na obalama Bakarskog zaljeva i ostatkom u pravcu sjeverozapad-jugoistok nasuprot otoka Krka do granica Grada Crikvenice. Područje Grada Crikvenice se cijelom dužinom i svim naseljima u sastavu smjestilo na obali u smjeru jugoistoka. Na sjevernom dijelu graniči s područjem Grada Kraljevice, na istoku sa Vinodolskom općinom, a na južnom sa područjem Grada Novi Vinodolski, koji se nalaze u ribarstvenom području. U obalnom dijelu, na zapadu, u akvatoriju Kvarnerskog zaljeva graniči sa općinama Omišalj, Dobrinj i Vrbnik, koje su smještene na otoku Krku. Sva naselja u sastavu Grada Crikvenica imaju izlaz na more. Na krajnjem jugoistočnom dijelu ribarstveno područje TUNERA obuhvaća Grad Novi Vinodolski. Područje Grada Novog Vinodolskog je sa 261,29 km² i udjelom od 46%, površinom najveće u sastavu JLS-a ribarstvenog područja. Granice ribolovnog mora su definirane Pravilnikom o granicama u ribolovnom moru Republike Hrvatske (NN 05/2011). Granice na moru priobalnih JLS-a ribarstvenog područja TUNERA se nalaze unutar ribolovnih pod-zona E1 i E3 u unutarnjem ribolovnom moru RH.

Područje LAGUR-a TUNERA obuhvaća osam jedinica lokalne samouprave: gradove Bakar, Crikvenica, Kraljevica i Novi Vinodolski te općine Fužine, Kostrena, Lokve i Vinodolska općina, unutar kojih se nalazi 57 naselja: Bakar, Hreljin, Krasica, Kukuljanovo, Plosna,

Ponikve, Praputnjak, Škrljevo, Zlobin, Crikvenica, Dramalj, Jadranovo, Selce, Bakarac, Kraljevica, Križišće, Mali Dol, Šmrika, Veli Dol, Bater, Bile, Breze, Crno, Donji Zagon, Drinak, Gornji Zagon, Jakov Polje, Javorje, Klenovica, Krmpotske Vodice, Ledenice, Luka Krmpotska, Novi Vinodolski, Podmelnik, Povile, Ruševo Krmpotsko, Sibinj Krmpotski, Smokvica Krmpotska, Zabukovac, Belo Selo, Benkovac Fužinski, Fužine, Lič, Slavica, Vrata, Kostrena, Homer, Lazac Lokvarski, Lokve, Mrzla Vodica, Slema, Sopač, Zelin Mrzlovodički, Bribir, Drivenik, Grižane-Belgrad i Tribalj.

Kartografski prikaz ribarstvenog područja se nalazi u Prilogu 1.

Slika 1. Ribolovne pod-zone unutar ribarstvenog područja LAGUR-a TUNERA

Izvor: Pravilnik o granicama u ribolovnom moru Republike Hrvatske (NN broj 5/11): karte 26. i 28.

1.2. Stanovništvo

Prema Popisu stanovništva iz 2021. godine na ribarstvenom području LAGUR-a TUNERA živi 35.815 stanovnika u 14.311 kućanstvu, što predstavlja pad broja stanovnika za 9,40% te pad broja kućanstava za 7,61% u odnosu na Popis stanovništva iz 2011. godine.

Tablica 1. Osnovni podaci ribarstvenog područja TUNERA

Jedinica lokalne samouprave	Broj naselja	Broj stanovnika	Površina km ²	st/km ²	Broj kućanstava
Grad Bakar	9	7.573	125,39	60,40	2.869
Grad Crikvenica	4	9.980	28,5	350,18	4.135
Grad Kraljevica	6	4.066	17,57	231,42	1.622
Grad Novi Vinodolski	20	4.328	261,29	16,56	1.759
Općina Fužine	6	1.394	85,77	16,25	590
Općina Kostrena	1	4.398	12	366,50	1.656
Općina Lokve	7	850	41,95	20,26	370
Općina Vinodolska općina	4	3.226	152,9	21,10	1.310
LAGUR TUNERA	57	35.815	725,37	49,37	14.311
PGŽ	510	265.419	3.587,00	73,99	109.794
Udio ribarstvenog područja u PGŽ	11,18%	13,49%	20,22%	n/p	13,03%

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2021.

Najveći pad bilježi Općina Lokve (18,97%), koja je u razdoblju 2011/2021 izgubila 199 stanovnika. S druge strane, najrazvijenija jedinica lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj, Općina Kostrena, bilježi rast broja stanovnika za 5,22%, a broj kućanstava za 5,81%.

Gustoća naseljenosti na ribarstvenom području iznosi 49,37 stanovnika/km², manje u odnosu na županijski prosjek (73,99 stanovnika/km²) i manje u odnosu na državni prosjek (68,41 stanovnika/km²). Najveći broj stanovnika, njih 9.980, živi u Gradu Crikvenici, a najgušća naseljenost je u Općini Kostrena (366,50 stanovnika/km²). Najmanje stanovnika živi u Općini Lokve (850), dok je Općina Fužine najrjeđe naseljena jedinica lokalne samouprave sa 16,25 stanovnika/km². Grad Novi Vinodolski ima 20 naselja, od čega u četiri nema niti jednog stanovnika, dok pet naselja ima manje od 10 stanovnika.

1.3. Reljefne i klimatske karakteristike

Ribarstveno područje, zbog smještaja, koje obuhvaća priobalne i goranske dijelove PGŽ, ima raznoliku reljefnu konfiguraciju. Priobalni i goranski dijelovi ribarstvenog područja u zemljopisnom smislu nisu jedinstvene strukture već se sastoje od više morfofenetskih, pedoloških, hidrografskih, klimatskih i vegetacijskih zona. Reljefne karakteristike se kreću od visokog planinskog reljefa u Gorskom kotaru (općine Lokve i Fužine) do priobalnog pojasa (gradovi Bakar, Crikvenica, Kraljevica i Novi Vinodolski te Općina Kostrena), a na istoku vinodolskom priobalnom uzvisinom (Vinodolska općina). Cijelo područje karakteriziraju krški fenomeni poput, vrtčača, uvala, draga, kraških polja i ponikva. Najviša nadmorska visina je vrh Risnjaka (1528 m.n.m.), koji se nalazi na tromeđi Gorskog kotara unutar granica Grada Bakra te općina Lokve i Čavle. U goranskom dijelu prevladava velika šumovitost i nema posebno ogoljelog krša, goranski krški reljef je obrastao pretežno šumama bukve i jele.

Priobalno područje obilježava veoma razvijeni reljef i pružanje planina paralelno s obalom. Prepoznatljive reljefne cjeline priobalnog dijela ribarstvenog područja su Bakarski zaljev, Kostrenski poluotok i Vinodolska dolina. Vinodol se prostire od Križišća na sjeverozapadu, Vinodolske općine na istoku i Novog Vinodolskog na jugoistoku te primorja uz Vinodolski kanal, koji se prostire paralelno s obalom priobalnih JLS-a ribarstvenog područja. Priobalje unutar ribarstvenog područja karakteriziraju krajolici vapnenačkih strmaca flišnih udolina i kanjona primorskih tekućica, čija su osnovna značajka kanjonska suženja i strme padine sa vapnenačkim stijenama i točilima.

Reljefna i zemljopisna raznolikost uvjetuje i izrazite klimatske razlike, pa se npr. prosječne godišnje količine oborina na ribarstvenom području kreću, ovisno o lokaciji, između 1.000 i 4.000 mm. Upravo zbog takvog oborinskog režima, kao i geološke podloge u kojoj prevladavaju krške strukture, ribarstveno područje karakterizira značajna zastupljenost i heterogenost površinskih i podzemnih vodnih pojava.

Priobalje je većim dijelom građeno od vapnenaca mezozojske starosti, između kojih se izdvajaju dolomitne zone. Dolomitne zone odlikuju se u pravilu bujnijim vegetacijskim pokrivačem. Mjestimično su preko mezozojsko-paleogene vapnenačke osnove nataložene nepropusne naslage paleogenog fliša, što je uvjetovalo reljefnu izmjenu usporednih vapnenačkih grebena i dolomitnih ili flišnih udolina. Flišne udoline, poput doline Rječine i Vinodola, odlikuju se specifičnim staništima i bujnom vegetacijom.

Obala ribarstvenog područja je razvedena, a obalno more se koristi kao vrlo atraktivno područje za kupanje i rekreaciju. Morsko dno uz obalu je nepravilno, ali najčešće naglo tone. Karakteristika je podmorski strmace odmaknut od obalne crte 5 do 50 m. Njegov plići dio je na dubini oko 15 m, a dublji na oko 30 m.

Bakarski zaljev jedan je od naj slikovitijih zaljeva naše obale. Približno je eliptičnog oblika, dužine od Bakra do Bakarca cca 4.700 m, prosječne širine 600-700 m (na najužem dijelu širok je 450 m, a na najširem 1.100 m). Bakarski zaljev omeđen je strmom obalom koja se spušta do mora prosječno pod kutem od 45°. Ulaz u zaljev smješten je između Rta Babno i Rta Kavranić i širok je oko 300 m. Najveće dubine zaljeva nalaze se upravo na području Bakarskih vrata. Ovaj ulaz morskim putem povezuje Bakarski zaljev sa Kvarnerom, odnosno otvorenim morem. Dno mora Bakarskog zaljeva u središnjem dijelu nalazi se na cca 34-38 m dubine, blago je nagnuto od Bakra do Bakarca i pretežno je pokriveno slojem pijeska i mulja na vapnenastoj podlozi, koja sačinjava i obalni pojas Bakarskog zaljeva.

Zbog specifičnog smještaja ribarstvenog područja, reljefne raznolikosti, utjecaja mora i uvjeta na planinskom području postoje različiti tipovi klime.

Planinski predio ribarstvenog područja sprječava širenje toplinskog utjecaja Jadranskog mora u unutrašnjost, a velika nadmorska visina utječe na povećanje količine padalina te se goranski dio ribarstvenog područja odlikuje umjereno kontinentalnom do planinskom klimom. Tome je prilagođena specifična gorska odnosno pretplaninska i planinska flora i vegetacija.

U priobalnom području temeljne karakteristike klime su dug sušni i topli period u ljeti, neznatan broj dana sa snijegom, dug vegetacijski period, neravnomjerne padaline te neznatan broj dana s ekstremno niskim temperaturama. Općenito u priobalnom području se nalazi umjerena topla sredozemna kišna klima, ljeta su vruća sa srednjom mjesečnom temperaturom iznad 22°C, zimsko kišno razdoblje je široko raspoređeno sa zimskim maksimumom listopad - studeni te na proljetno razdoblje travanj - lipanj. Srednja godišnja temperatura je 13,1°C, između izoterma 14°C i 10°C. Srednja godišnja količina padalina je od 1.250 mm do 2.000 mm, a nadmorska visina do koje se prostire ova klima je cca 700 m.n.v. Područja smještena u priobalju orijentirana su prema moru koje ljeti hladi, a zimi zagrijava kopno. Na prijelazu iz priobalnog u planinsko područje, u smjeru sjevero - istoka se pruža pretežno dolomitni greben, koji pojedina područja štiti od udara bure. Bura je tipičan vjetar sjevernog Jadrana poznat po olujnim brzinama, mahovitosti i trajanju, pogotovo za anticiklone hladnog dijela godine.

Drugi tip klime je prelazni tip šumske klime koji se visinski nastavlja na prethodni (>700 m.n.v.). To je umjereno topla kišna klima koja se proteže na glavni dio Gorskog Kotara. Srednja godišnja temperatura je 7°C. Ova klima nema sušnog razdoblja, padaline su jednoliko razdijeljene na cijelu godinu, a najsuši dio godine je ljeto. Srednja godišnja temperatura je između izoterme 5,5°C i 8°C. Srednja količina padalina je između izohijeta od 2.500 mm do 3.000 mm godišnje. Iznad 1.200 m.n.v. je tip planinske borealne klime vezan uz najviše dijelove ribarstvenog područja. Srednja mjesečna temperatura najhladnijeg mjeseca je niža od -3°C, a temperatura najtoplijeg mjeseca je iznad 10°C. Srednja godišnja temperatura je 3,8°C, a srednja godišnja količina padalina je iznad izohijete od 3.000 mm godišnje. Za ovo područje karakteristično je jače učešće zračne vlage u vidu niske naoblake i magle pa čak 74 % više padalina sakuplja kišomjerna mrežica u odnosu na klasične kišomjere. Vegetacijski to je niže planinsko područje karakterizirano pretplaninskom šumom bukve.

Na ribarstvenom području u mikroregiji Gorski kotar se nalazi vrh Risnjaka na 1.528 m.n.v. Srednje godišnje maksimalne temperature iznose 11,4°C, a srednje godišnje minimalne 2,7°C. Mikroregija Gorski kotar je osobita i po tom što je to najkišovitije područje u RH.

1.4. Kulturna, povijesna i prirodna baština

Kulturna baština

Prema podacima iz Registra kulturnih dobara Ministarstva kulture, na ribarstvenom području zaštićeno je ukupno 40 kulturnih dobara. Prema vrsti kulturnog dobra, 21 ih je svrstano u pojedinačno nepokretno kulturno dobro, 11 ih pripada kulturno-povijesnim cjelinama, šest arheologiji, a za zaštićena su i dva nematerijalna dobra: Novljanski mesopust i Bunjevački govori. Popis kulturnih dobara sa ribarstvenog područja LAGUR-a TUNERA se nalazi u Prilogu 2.

Ribarstveno područje je bogato događajima i manifestacijama, koje se održavaju tijekom cijele godine. Događaji i manifestacije u priobalnom području odnose se na kulturno - umjetničku tematiku (pjesničke večeri, kulturne radionice, oživljavanje srednjovjekovne povijesti, priredbe, karnevali, međunarodni festival folklor i običaja, međunarodni festivali klasične glazbe, glazbeno-književne večeri, susreti i sl.), izložbe, sportska natjecanja (jedriličarske regate, natjecanja u plivanju, natjecanja u udičarenju, biciklistički maratoni, međunarodne igre umirovljenika, pješaćenjem do zdravlja, nogometni, teniski, stolno teniski, košarkaški turniri i sl.), proslave (npr. Margaretino leto, Ružica Vinodola, ispraćaj Stare godine u podne, dani općina/gradova i njihovih zaštitnika), festivale (blues festival, klapska večer, dječji festivali, festival uličnih zabavljača, Bakar i serenade), moto susrete i gastro manifestacije (fritaja od šparoga, festival jagoda, festival kolača i sladoleda) i sl.

Za ribarstveno područje su zanimljive manifestacije i događanja, koja se bave promocijom ribarstvene i pomorske baštine, kao npr.: Pomorska bitka (Bakar), natjecanja u udičarenju (Arbunijada – Kostrena), doček konvoja brodova povodom proslave sv. Nikole (Bakar), Kostrenska lignjada, Ribolovni kup Sv. Jakova (Jadranovo, Crikvenica), Vožnja brodovima Vinodolskom rivijerom, Fešta od tune (Jadranovo), Ribarska noć (Novi Vinodolski), Primorska noć (Selce), Ribarska noć (Klenovica), Dagnjada (Jadranovo), Ribolovni kup (Crikvenica), Mornarska večer (Novi Vinodolski), Ribarski tjedan (Crikvenica), Dani liganj (Crikvenica), Lignjada (Jadranovo).

Neke od manifestacija na području Vinodolske općine su: „Drivenik-čuvar kroz povijest“, „Vinodolske ljetne večeri“, „Dujmova“, „Petrova“ „Ružica Vinodola“, „Martinje“ te ostale manifestacije.

Goranski kraj ne zaostaje puno sa manifestacijama i događajima, pogotovo Općina Fužine, koja već dugi niz godina organizira šire prepoznat ispraćaj Stare godine u podne. Ispraćaj Stare godine u podne je događaj, koji svake godine bilježi sve veći broj posjetitelja.

Osim spomenutog, u goranskom kraju ribarstvenog područja postoje još neke karakteristične manifestacije, kao što su u Žabarska noć u Lokvama, Marohljini i ljekovito bilje - branje gljiva i bilja u (Lokve) te zabavna manifestacija u Liču (Fužine), Međunarodni susret glazbenika i pjesnika u Fužinama, Kup Hrvatske u sanjkanju na kotačićima u Lokvama, Regata tradicijskih morskih barki na jedra na jezeru Bajer (Fužine), Goranska kiparska radionica (Lokve), Polumaraton „Tri jezera“ (Fužine), Dan jagoda (Fužine), Opera na jezeru (Lokve), Ljeto u Fužinama, Hodočašće i tradicionalne pastirske igre (Fužine), Pješice oko jezera u Lokvama, Kuhanje kotlića (Lokve), Međunarodni susret puhača u Fužinama, Pohod na Risnjak (Lokve), Gljivarijada Lič (Fužine), Noć špilja (Lokve), Bakljama oko jezera (Fužine) i sl.

Ribarstvena, pomorska i brodograditeljska povijesna baština

Područje LAGUR-a TUNERA ima dugu ribarstvenu povijest, koja se na temelju povijesnih izvora može pratiti od 4. stoljeća prije Krista i utjecaja Grka na Jadranu sve do razvoja modernog ribolova motoriziranim plovilima početkom 20. stoljeća. Najstariji trag ribolova na ribarstvenom području je udica iz 1. stoljeća pronađena na nasipu rijeke Dubračine -

Crikvenica. Pod utjecajem Grka, u početku se većinom obavljao tunolov velikim priobalnim mrežama, koje su se postavljale na mjestima s promatračnicama, gdje su prolazile jata tuna. Promatračnice odnosno stajaće tunolovke ili tunere su se sastojale od strmih ljestvi visokih 20 do 30 m koso položenih iznad mora i često malih kućica pokraj tunera, koje su za vrijeme tunolova koristili ribari, kao zakupci tunera.

Tunolov sa stajaćih tunera je stoljećima bio glavni oblik gospodarskog ribolova na području Kvarnera i Vinodolskog kanala, sve do pojave motoriziranih ribarskih plovila početkom 20. stoljeća, kada ribolov tunerama postaje ekonomski neisplativ. Glavno ribolovno područje je bilo Crikveničko, a ostatak naselja u priobalnom djelu ribarstvenog područja LAGUR-a TUNERA se većinom bavio poljoprivredom. Područje srednjevjekovnog Vinodola (od Grobnika do Ledenica s priobalnim pojasom smještenom u ribarstvenom području), početkom 13. stoljeća postaje posjed Frankopana i kasnije Zrinskih. Iz vremena Zrinskih i Frankopana postoje zapisi o vlasništvu najstarije poznate tunere na području. U doba Frankopana postoje odredbe o ponašanju u lukama i pristaništima unutar posjeda i ribolov se odvijao isključivo na pogodnim lovištima (poštama), na kojima su mogli loviti samo najamni ribari (sa posjeda) organizirani u ribarske družbe. Pošte su pristupačno mjesto uz obalu s morskim dnom bez većih stijena, koje bi mogle oštetiti mrežu. Dokaz takvog ribolova su instrukcije koje je Juraj Zrinski dao upravitelju svojih gradova u Primorju za lov srdela, papalina i skušica u tom kanalu.

Do početka 20. stoljeća ribolov male plave ribe se, u ribarstvenom i širem području istočne obale Jadrana, odvijao u zatvorenim kanalima, zaljevima i uvalama, najčešće pasivnim alatima i mrežama potegačama (s obale). Ribolov je obavljala ribarska družina, koja se sastojala od 8 do 10 ribara. Na ribarstvenom području i šire, ribolov sa stajaćih tunera se obavljao u periodu od travnja do listopada. Tunere su bile u upotrebi do šezdesetih godina 20. stoljeća, nakon čega se uvode tehnološki napredniji lov motoriziranim tunolovcima. Kvarnersko područje je u doba prvih motoriziranih tunolovaca, 1931. godine bilo najbogatije lovište tuna na Jadranu. U to doba je na kvarnerskom području postojalo 38 stajaćih tunera. Početak tunolova motoriziranim tunolovcima, zbog nekontroliranog izlova i povećanja broja tunolovaca označava kraj stajaćih tunera nakon Drugog svjetskog rata.

Crikveničko područje je početkom 20. stoljeća bilo jedno od vodećih ribarskih središta Jadrana. Najveća zasluga pripada pionirima crikveničkog modernog ribarstva, obitelji Skomreža. Oni su se na ribarstvenom području i šire prvi bavili istraživačkim ribolovom te su proučavanjem ribolova u drugim zemljama razvijali ribolovne tehnike pogodne za crikveničko područje. Prvi su na Jadranu i Sredozemlju nabavili motorno plovilo, razvili kočarski ribolov uz pomoć širilica, izradili mrežu plivaricu na jezik i uveli petrolejski feral prilikom ribolova plivaricom. Osim ribolovnih tehnika razvili su i nove načine upravljanja motoriziranim ribolovnom flotom. Flota u njihovom vlasništvu je uključivala plovilo s mehaničarskom radionicom, malom bolnicom, skladištem za gorivo i hranu i plovilom hladnjačom. Takav sastav flote je omogućavao duži boravak na moru i bitno smanjenje troškova ribolova. Nakon Prvog svjetskog rata osnovali su Ribarsku zadrugu, koja je funkcionirala slično današnjim ribarskim zadrugama. Sudjelovali su u razvoju ribarske burze i ribarske tržnice proizvoda ribarstva sa područja. U sklopu zadruge razvili su tvornicu ribljih prerađevina na području Crikvenice i kasnije modernu tvornicu u Sv. Jeleni, Dramlju (1940. – 1953.). Zadruga se pod vodstvom Skomreža bavila i ribarskim tečajevima i tečajevima za vozače motornih vozila, a u uvali Klimno na otoku Krku uzgojem oštriga. Nakon Drugog svjetskog rata aktivnosti gospodarskog ribolova polako počinju nestajati.¹

¹ Svi podaci iz ovoga poglavlja u vezi ribarstva su preuzeti i obrađeni iz kataloga Muzeja Grada Crikvenice, „Rogi ribaru“, prosinac 2019., drugo izdanje

U današnje doba se izgubio trag predmetima, koji su na različitim izložbama od 1933. godine predstavljali bogatu ribarstvenu povijest. Muzej grada Crikvenice je organizirao 2011. godine izložbu o ribarstvu Crikvenice i okolice kako bi, između ostalog, prikupili podatke i predmete koji su postali temelj muzejske zbirke. Tunere na ribarstvenom području više nemaju nikakav ekonomski karakter, već predstavljaju prepoznatljivi vizualni identitet obale ribarstvenog područja i svjedočanstvo o glavnoj gospodarskoj djelatnosti u prošlosti. U okviru provedbe LRSR 2014.-2020. odobreno je financiranje obnove šest tunera na ribarstvenom području (po dvije u gradovima Kraljevica, Crikvenica i Novi Vinodolski).

Brodogradnja u ribarstvenom području, počinje se razvijati i dobivati na značenju izgradnjom Karolinske ceste i razvojem drvne i metalurgijske industrije u Gorskom kotaru.

Prvo brodogradilište na istočnoj obali Jadrana je izgrađeno 1729. godine u Kraljevici, gdje se danas nalazi zbirka maketa brodova, građenih u brodogradilištu nakon drugog svjetskog rata, zatim jedrenjaka građenih u 19. stoljeću, slika brodova i dijelova brodograditeljskog alata koji se koristio u brodogradilištu. Brodogradilište u Kraljevici prestalo je postojati u periodu od 2012. do 2014. Odlukom o stečaju Vlade RH.

Tvrtka Dalmont d.o.o., dugogodišnji kooperant, 2014. godine preuzima koncesiju cjelokupnog brodogradilišta Kraljevica i time nastavlja povijest dugu 286 godina. Dalmont d.o.o. danas gradi, popravlja i održava brodove i plovila, a započeo je sa izgradnjom „green brodova“. Radi se o potpuno električnim aluminijskim putničkim brodovima, od kojih su dva isporučena 2019. godine Nacionalnom parku Krka.

U Martinšćici, u Općini Kostrena se nalazi brodogradilište Viktor Lenac. Osnovano 1896. godine, kao brodogradilište "Lazarus" u luci Rijeka, jednoj od najvažnijih luka tadašnje Austro-ugarske monarhije, koje je počelo sa popravcima trgovačkih i ribarskih brodova. Današnje ime brodogradilište je dobilo 1948. godine, u čast svoga radnika, Viktora Lenca. Uslijedilo je razdoblje širenja poslovanja, pa je lokacija u središtu Rijeke postala pretijesna. Stoga se brodogradilište Viktor Lenac, šezdesetih godina prošlog stoljeća, premješta na današnju adresu - u zaljev Martinšćica. Brodogradilište intenzivno razvija djelatnosti remonta i preinaka te postaje, unatoč brojnim kriznim razdobljima, jedno od najvećih brodogradilišta u djelatnosti remonta, preinaka i offshorea na Sredozemlju.

Prirodna baština

Zahvaljujući bogatoj i raznolikoj prirodi, ribarstveno područje LAGUR-a odlikuje se, u odnosu na neka druga područja u Republici Hrvatskoj i neke površinom mnogo veće europske regije i države, bogatom biološkom raznolikošću.

U Prilogu 3. su prikazana područja očuvanja značajna za ptice i područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove kao i popis lokaliteta koji se nalazi unutar ribarstvenog područja. Područje očuvanja značajna za ptice pokriva 73% ribarstvenog područja ili 529,76 km², a lokaliteti područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove pokrivaju 74%, odnosno 537,84 km².

Prema podacima Informacijskog sustava zaštite prirode, na ribarstvenom području se nalazi 9 špilja. Nadalje, na 44 lokacije je registrirano 19 tipova kopnenih staništa zajednica biljaka karakterističnog za ribarstveno područje i 6 tipova ugroženih i rijetkih staništa morskog bentosa na 34 lokacije (Tablica 2.). Na području je registrirano ukupno 7.749 biljnih vrsta².

Prema podacima preuzetih sa informacijskog sustava zaštite prirode, poučne info ploče se nalaze kod špilja Lokvarke i Vrelo i u parku šuma Golubinjak.

² Izvor: Informacijski sustav zaštite prirode <http://www.bioportal.hr/gis/>

Tablica 2. Tipovi staništa na ribarstvenom području prema Nacionalnoj klasifikaciji staništa

Tipovi kopnenih staništa	Tipovi morskih bentosa
<ul style="list-style-type: none"> - Cret zvjezdastog šaša i rosike - Grebenjača rešetkaste mrižice i grebenskog trpuca - Kamenjara crvenog primorskog vriska i šaša crljenike - Livade crvene vlasulje i obične rosulje - Livade i pašnjaci šiljke i vlasastog zmijka - Livade trobridog i lisičjeg šaša - Močvara mjehurastog šaša - Močvarna šuma jele s blijedožučkastim šašem - Rudine uskolisne šašike i oštrog šaša - Točilo primorskog mekinjaka - Travnjaci ilirske vlasulje i gomoljaste vlasnjače - Travnjak ilirske sabljice i primorske beskoljenke - Zajednica mahovinaste merinke i bijele padimovice - Zajednica obične koprive i velike crkvine - Zajednica plivajuće pirevine - Zajednica polegle mlječike i morske makovice - Zajednica primorskog divljeg ječma - Zajednica rascjepkane slezenice i hajekove pušine - Zajednica streličaste kiselice i jednogodišnje treskavice 	<ul style="list-style-type: none"> - Cirkalitoralna čvrsta dna i stijene - Cirkalitoralni muljevi - Cirkalitoralni pijesci - Infralitoralna čvrsta dna i stijene - Infralitoralni sitni pijesci s više ili manje mulja - Naselja posidonije

Izvor: Informacijski sustav zaštite prirode <http://www.biportal.hr/gis/>

U tablici 3. su navedena zaštićena područja, koja se nalaze unutar ribarstvenog područja. Prema kategoriji zaštite, ribarstveno područje je dio Nacionalnog parka Risnjak Unutar područja se prema kategoriji zaštite nalazi strogi rezervat, posebni rezervat i spomenici prirode.

Tablica 3. Zaštićena područja u ribarstvenom području

JLS	Kategorija zaštite	Naziv	Broj registra	Površina ha
Bakar	Nacionalni park	RISNJAK	32	224,00
Crikvenica	Spomenik prirode	HRAST U GULJANOVOM DOLCU I	450	0,00
Crikvenica	Spomenik prirode	HRAST U GULJANOVOM DOLCU II	451	0,00
Lokve	Nacionalni park	RISNJAK	32	199,00
Lokve	Posebni rezervat	DEBELA LIPA - VELIKA REBAR	125	125,01
Lokve	Spomenik prirode	LOKVARKA	55	0,00
Lokve	Park šuma	GOLUBINJAK	37	53,05
Novi Vinodolski	Strogi rezervat	BIJELE I SAMARSKÉ STIJENE	350	1.121,70

Izvor: Informacijski sustav zaštite prirode <http://www.biportal.hr/gis/>

Obala priobalnog područja je, zbog mnogobrojnih uvala, plaža i čistoće mora, atraktivna za kupanje i rekreaciju. Unutar područja, na 56 plaža, provodi se praćenje kakvoće mora za kupanje, koje je, u razdoblju mjerenja od 22.05.-06.09.2023. godine³ većinom bilo izvrsne kakvoće. Polovina plaža (28), na kojima se provodi praćenje nalazi se na području grada Crikvenica. Od ukupno 58 plaža, 53 su uređene, a tri su prirodne. Uređene plaže su pretežito šljunčane i betonirane, polovina ih nema nikakvu, a ostatak nisku i visoku vegetaciju. Prosječna temperatura mora za vrijeme sezone kupanja od 01. lipnja do 15. rujna iznosi 20,66°C. Plaže su pretežno valovitog oblika ili su uvučene uvale na kojima prevladava sjeverni vjetar. Većini plaža se može pristupiti putem asfaltirane ceste i većina ima parking, koji se na nekima naplaćuje. Gustoća kupača tijekom sezone kupanja je procijenjena kao visoka. Na većini uređenih plaža se nalaze ugostiteljski i sanitarni objekti. Trećina uređenih plaža ima spasilačku službu i nudi uslugu iznajmljivanja opreme ili ima uređene prostore za sportove na kopnu i vodi.

³ Izvor: <http://www.izor.hr/kakvoća>

Cilj međunarodnog ekološkog programa zaštite okoliša mora i priobalja „Plava zastava“ je održivo upravljanje i gospodarenje morem i obalnim pojasom. Podizanje „Plave zastave“ na plažama i marinama, priznanje je udovoljavanju strogih kriterija za održivo upravljanje i gospodarenje morem i obalnim pojasom. „Plava zastava“ je priznanje koje se dodjeljuje samo za jednu sezonu. U RH je za provedbu programa „Plava zastava“ zadužena ekološka udruga „Lijepa naša“. U 2023. godini u RH se na ukupno 69 plaža i 28 marina vijorila Plava zastava, od toga u PGŽ na 13 plaža i 5 marina. Unutar ribarstvenog područja kriterijima za Plavu zastavu udovoljila je samo jedna plaža u Uvali Svežanj u Kostreni⁴.

Na ribarstvenom području se najmanje jednom godišnje organiziraju ronilačke akcije čišćenja podmorja. Akcije čišćenja podmorja se organiziraju od strane JLS-a, ŽLU i ronilačkih klubova. Područje na otvorenom moru ocjenjuje se kao najviše očuvano, netaknuto, potpuno prirodno, bogato florom i pridnenom faunom bez otpada. Na lokacijama na kojima se provodi rekreativno ronjenje, a koje je zbog podvodnih stijena i hridi nepristupačno za ribolov ocjenjuje se bogato florom i faunom. Glomazni otpad ronionci ne vade iz mora, jer bi time napravili veću štetu nego korist, pošto se glomazni otpad u kratkom roku prekrije morskim algama i služi kao mrjestilište za manje ribe, hobotnice i lignje. Svi ronilački klubovi (i centri) u svojoj ponudi imaju ronilačke tečajeve, rekreativno ronjenje, izlete brodom, najam opreme i sl. Ronilački klubovi predstavljaju bitan dio u turističkoj ponudi i pogotovo u očuvanju i zaštiti morskog podmorja.

1.5. Komunalna i društvena infrastruktura

Komunalna infrastruktura

Cestovnu infrastrukturu na ribarstvenom području čine autoceste, državne ceste, županijske ceste i lokalne ceste. U goranskom dijelu ribarstvenog područja prolazi autocesta A6 Bosiljevo - Rijeka, koja se na čvorištu Oštrovica spaja sa autocestom A7. Autocesta A7 G.P. Rupa (granica Republike Slovenije) – Matulji – Orehovica – Sv. Kuzam – Hreljin – Šmrika (D8) u ribarstvenom području je ukupne duljine 44,6 km. Autoceste, koje prolaze područjem omogućuju odličnu povezanost sa svim dijelovima Hrvatske i susjednim državama. Prema podacima u PPUO/G planirana je izgradnja dionice autoceste A7 Križišće – Novi Vinodolski – Senj – Žuta Lokva, kojom bi se omogućila bolja povezanost sa Senjom, Rabom i Dalmacijom, kao i daljnji razvoj turizma.

Od državnih cesta, na ribarstvenom području prolazi državna cesta D8, jedna od glavnih državnih cesta, koja spaja sjeverni i južni Jadran. D8 se spaja sa čvorištem Sv. Kuzam (A7) i spušta do luke Bakar na zapadu, te je u tom dijelu ukupne duljine 3,1 km. D8 kod naselja Šmrika povezuje kopno s otokom Krkom do Baške i duljine je 48,1 km. Do D8 se također spušta D3 u smjeru Gornje Jelenje (D3) – čvorište Oštrovica (A6) – Meja - Križišće – Šmrika (D8) i ukupne je duljine 20,3 km. Na ribarstvenom području se nalaze županijske ceste ukupne duljine 298,7 km i omogućavaju dobru povezanost Gorskog kotara sa priobaljem i otocima, kao i dobru povezanost mjesta i naselja smještenih unutar ribarstvenog područja. Dobra povezanost ribarstvenog područja se vidi kroz lokalne ceste i nerazvrstane ceste, koje su unutar ribarstvenog područja ukupne duljine 619,50 km.

Većina problema kod prometne infrastrukture unutar JLS je povezana s nezadovoljavajućim stanjem kolnika, potrebama oko proširenja i uređenja prometne mreže, uređenjem kolnika za pješake i nepostojanjem pločnika na većini lokalnih prometnica. Uslijed prometnih gužvi za vrijeme trajanja ljetne sezone, u priobalnim JLS-ima je izražena potreba za parkirnim mjestima, kao i problem velikog broja crnih točaka u prometu.

⁴ Popis plaža i marina nagrađenih Plavom zastavom u 2023. godini (https://www.lijepa-nasa.hr/wp-content/uploads/2023/06/popis_plaza_i_marina_nagrađenih_plavom_zastavom_u_2023.pdf)

Zračna luka Rijeka, najbliža LAGUR-u i najznačajnija u Primorsko-goranskoj županiji, registrirana je za javni domaći i međunarodni promet.

Vodoopskrba se, na priobalnom djelu ribarstvenog područja, odvija preko dva vodoopskrbna sustava, Novi Vinodolski (KTD VIO Žrnovnica Crikvenica Vinodol d.o.o.) i Rijeka (KD VODOVOD I KANALIZACIJA d.o.o.), a u gorskom dijelu ribarstvenog područja isporučitelj vodnih usluga je trgovačko društvo Komunalac vodoopskrba i odvodnja d.o.o. iz Delnica. Sustav vodoopskrbe je rizičan zbog nepostojanja rezervi, nestabilnosti količine vode u pojedinim izvorima, velikih gubitaka tijekom transporta u ljetnim mjesecima, te za vrijeme kišnih razdoblja, manje kvalitete pitke vode i skupe energije. Planira se izgradnja regionalnog vodoopskrbnog sustava i razvoj postojećeg.

Sustav odvodnje je slabije razvijen od sustava vodoopskrbe. Odvodnjom otpadnih voda, sanitarnih otpadnih voda, oborinskih voda ili mješavinom prije navedenih je pokriven znatno manji broj kućanstava i gospodarstava od vodoopskrbe. Vrlo je raširena uporaba, često nepropisno izvedenih, septičkih jama s upojnim bunarima, a dodatni problem predstavljaju mješoviti sustavi odvodnje (miješanje oborinskih i sanitarnih voda). Javnom odvodnjom upravljaju komunalna društva, pretežno u vlasništvu JLS.

Broj izgrađenih uređaja za pročišćavanje otpadnih voda nije zadovoljavajući, ima ih ukupno pet, od kojih dva za područje Grada Bakar te po jedan na područjima gradova Crikvenice i Novi Vinodolski te Općine Vinodolske općine. U tijeku je provedba projekta „Sustav odvodnje otpadnih voda: Aglomeracije Novi Vinodolski, Crikvenica, Selce“, a za projekte Aglomeracija Kraljevica i Aglomeracija Kostrena (Bakar-Kostrena), priprema se opsežna projektna dokumentacija.

Sa provedbom je započeo projekt Aglomeracija Rijeka, koji se sufinancira sredstvima Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija“ za razdoblje 2014.-2020.

Prikupljanjem i zbrinjavanjem komunalnog otpada se bave komunalna poduzeća. Otpad s goranskog područja odvozi Komunalac d.o.o. iz Delnica na odlagalište Sović Laz u Delnicama, u priobalnom dijelu tri komunalna društva bave se prikupljanjem i obradom otpada. Komunalni i neopasni otpad odlaže se na dva odlagališta, Duplja - Novi Vinodolski i Mariščina – Viškovo. Integralni sustav gospodarenja otpadom uspostavljen je izgradnjom Županijskog centra za gospodarenje otpadom (ŽCGO) Mariščina, a jedan pretovarni centar izgrađen je na području Grada Novi Vinodolski.

Na području Općine Kostrena postoje veliki generatori industrijskog otpada, INA RNR Urinj i Brodogradilište Viktor Lenac d.d. Zahvaljujući planiranom skladištenju i obrađivanju nekih vrsta opasnog otpada ne postoji negativan utjecaj na okoliš van područja namijenjenih za skladištenje i zbrinjavanje unutar industrijskih područja.

Ribarstveno područje je u potpunosti pokriveno elektroenergetskom mrežom, a kapaciteti su dostatni za kućanstva i gospodarstvo. Većina električne energije se doprema putem trafostanica i nadzemnih vodova, koji prolaze uz naselja. Najznačajniji proizvođači električne energije su Termoelektrana Rijeka - Urinj i hidroelektrana „Nikola Tesla“ (HE Vinodol), a distribuciju provode HEP Crikvenica i Elektroprimorje Rijeka.

Pokrivenost fiksnom telefonijom je gotovo potpuna, a pokrivenost GSM telekomunikacijskim signalom je zadovoljavajuća. Slobodnim Wi-Fi zonama pokriveni su uglavnom centri naselja i turističke zone.

Distribuciju plina putem plinske mreže imaju samo dijelovi Kraljevice i Kostrene te Bakar, Industrijska zona Kukuljanovo. Najveći potrošač plina je INA rafinerija nafte u Kostreni. Potrebno je razvijati distribucijski sustav plinovoda i plinifikaciju ostalih JLS.

Za grijanje u kućanstvima najviše se koriste drvo i kruta goriva, el. energija, lož ulje i plin.

Raspoložive potencijale za korištenje obnovljivih izvora energije na ribarstvenom području čine energija vjetra, sunca, mora i vode. Najslabije je iskorištena energija mora, koju je moguće koristiti na tri načina: korištenje energije valova, plime i oseke te korištenje temperaturnih razlika mora. Energiju je moguće koristiti za potrebe grijanja i hlađenja priobalnih objekata. Iako postoji hidroelektrana u Vinodolu, nedovoljno je iskorišten hidro-potencijal vinodolskog sliva.

Ribarska i pomorska infrastruktura

Ribarska logistika i infrastruktura, koja se veže za sektor ribarstva obuhvaća iskrcajna mjesta, privezišta, remontna brodogradilišta, prometnu povezanost obalne infrastrukture, poduzetničke zone u kojima je smještena logistika (prihvat ribe, smrzavanje i skladištenje ribe, preradbeni kapaciteti, održavanje ribarskih alata i opreme) i opskrbu plovila gorivom.

U prošlosti, cjelokupni pomorski promet šireg područja je bio orijentiran prema luci u Bakru, što je uvjetovalo gospodarski razvoj kroz povezanost goranskog i priobalnog dijela. Takva povezanost je osiguravala i industrijski razvoj goranskog područja u smislu osiguravanja sirovina za metalurgiju i brodogradnju, kao i pružanje usluga prijevoznitva, smještaja i začetke turizma. Nakon što je primat preuzela Riječka luka, JLS iz Gorskog kotara su se zbog blizine autocesta i željezničke pruge u potpunosti orijentirali na tu luku.

Na ribarstvenom području nalaze se tri županijske lučke uprave (Županijska lučka uprava Bakar – Kraljevica -Kostrena, Županijska lučka uprava Crikvenica i Županijska lučka uprava Novi Vinodolski) koje upravljaju, koriste, grade i održavaju luke i luke lokalnog značaja.

U priobalnom djelu ribarstvenog područja pomorski promet se odvija u lukama otvorenim za javni promet. Luke za javni promet su: Luka Bakar (od županijskog značaja), luke na obali Podbok i obali Goranin (državni značaj), Luka Novi Vinodolski (od županijskog značaja) i Luka Crikvenica (županijski značaj). Luke otvorene za javni promet od lokalnog značaja i privezišta su: Stara Voda, Klenovica, Podurinj, Žurkovo Bakarac, Črišnjeva, Kraljevica, Podvorska, Potok Dubračina, Porto-Teplo, Omorika, Mediteran, Črni mul, Jadranovo, Zamlat - Grabrova - Perkov mul – Mulina, Lokvišće, Havišće – Grbić, Vodna, Selce, Slana, Knežina, mul ispred hotela (Selce), Češka plaža (Selce), Pazdehova, Vrtina, Omorika, Bršćanovica Dobra, Carevo, Lipica, Trnova, Dumboka, Neriz, Povile, Smokvica-Krmpotska i Muroskva.

Luke od lokalnog značaja i privezišta pružaju usluge privezišta za brodove za prijevoz putnika, turizam, za ribarske brodove, privez sportskih jahti, sportskih i drugih brodica te vezove domaćeg stanovništva.

Prema Naredbi o popisu iskrcajnih mjesta za iskrcaj ulova s ribarskih plovila koja obavljaju gospodarski ribolov na moru (NN 53/2022), na ribarstvenom području nalaze se tri iskrcajna mjesta Kraljevica, Crikvenica i Klenovica.

Od luka posebne namjene, na području se nalaze prekrcajna luka naftnih derivata u Urinju u sklopu zone Rafinerije nafte i brodogradilište „Viktor Lenac“. Osim trajektnog pristaništa u Luki Crikvenica, kapaciteta priveza jednog manjeg trajekta ili broda, na ribarstvenom području se početkom 2017.godine uvela nova županijska pomorska prometna linija Crikvenica – Šilo (Općina Dobrinj, otok Krk). Grad Crikvenica, također, nudi prijevoz putnika uz pomoć brzog glisera „City boat“, kapaciteta do 12 putnika, kojom se povezuju sva četiri mjesta s područja Grada Crikvenice (Vela palada u Crikvenici, riva Mulina u Jadranovu, Pazdehova uvala u Dramlju i riva u Selcu). Luke od lokalnog značaja i razvijena obala predstavljaju potencijal za razvoj brzog i jeftinog javnog prijevoza kako bi se doprinijelo smanjenje prometnih gužva u vrijeme turističke sezone. Također, mogu stvoriti turistički potencijal u smislu razvoja izletničkih tura na okolna područja. Na cijelom ribarstvenom području za potrebe plovila se nalaze dvije benzinske crpke u Crikvenici i Novom Vinodolskom.

Društvena infrastruktura

Zbog slabe zastupljenosti nositelja kulturne djelatnosti, pogotovo u goranskom djelu, stanovnici ribarstvenog područja su za kulturne potrebe više orijentirani na kulturni centar PGŽ-a, Grad Rijeku. Za potrebe održavanja kulturnih događanja, priredbi, predstavljanja radova, radionica i sl. stanovništvo Gorskog kotara koristi prostorije društvenih domova. Lokalno stanovništvo ima mogućnost posudbe knjiga uz pomoć Bibliobusa Gradske knjižnice Rijeka, koji dolazi jednom tjedno.

Sve priobalne JLS imaju po jednu knjižnicu, a na području Grada Novi Vinodolski postoji još jedna čitaonica. U svim JLS nalazi se po jedan muzej ili muzejska zbirka. U Vinodolskoj općini nalazi se muzejska zbirka „Kuća Klović“, bogata memorijalna zbirka hrvatskog renesansnog slikara i minijaturista Julija Klovića. U Gorskome kotaru u naselju Lič, Općina Fužine se nalazi Kulturno povijesna zbirka Lič koja prikazuje etnografske karakteristike stanovnika s područja Gorskog kotara. U Općini Lokve nalazi se jedini europski Muzej žaba.

U naselju Jadranovo na području Grada Crikvenica u 2015. godini otvoren je mali muzej ribarstva „Kućica od ribari“ kojim se prikazuje život ribara, koji su lovili ribu koristeći tunere. Ribarstveno područje ima bogatu povijest povezanu s pomorskim djelatnostima, koja nije dovoljno naglašena ili je sporadično zastupljena u postojećim kulturnim ustanovama, pogotovo u području brodogradnje (makete brodova u brodogradilištu u Kraljevici) i ribarstva (Muzej Grada Crikvenice).

Na ribarstvenom području nalazi se ukupno 31 društvenih/kulturnih domova/domova za mlade u svim JLS, dok kazalište nema niti jedna JLS, a jedina kino dvorana nalazi se u Crikvenici.

Tablica 4. Popis zdravstvenih ustanova i privatnih ustanova zdravstvene djelatnosti na ribarstvenom području

ZDRAVSTVENE USTANOVE	Bakar	Crikvenica	Fužine	Kostrena	Kraljevica	Lokve	Novi Vinodolski	Vinodolska općina
“Thalassoterapia” - specijalna bolnica		1						
Ispostava DZ PGŽ Crikvenica		1						
Ispostava Nastavnog zavoda za javno zdravstvo PGŽ		1						
Jedinica ispostave DZ PGŽ “Dr. Josip Kajfeš“ Delnice			1					
Jedinica ispostave DZ PGŽ Crikvenica/Novi Vinodolski		1					1	1
Ustanove - ljekarničke jedinice		2						
Jedinica ispostave DZ PGŽ Rijeka	1			1	1			
Jedinica za fizikalnu terapiju	1							
Ljekarna “Jadran“ ispostava Bakar/Rijeka	1						1	
Poliklinike		3						
Privatna ginekološka ordinacija		1						
Privatna jedinica za fizikalnu terapiju							1	
Privatne ljekarne	3	1	1	1	1			
Privatne ordinacije opće medicine	3	3	1	1		1	2	
Privatne pedijatrijske ordinacije		1			1			
Privatna specijalistička ordinacija medicine rada		1						
Privatne ordinacije dentalne medicine	4	7	1	3	3		3	1
Privatni zubotehnički laboratoriji	3	1		1	1			
Trgovačko društvo		1						
Ustanova za zdravstvenu njegu u kući		1						1
Privatne specijalističke ordinacije		2			1			
Ukupno	16	28	4	7	8	1	8	3

Izvor: Nastavni zavod za javno zdravstvo PGŽ, Zdravstveni – statistički ljetopis PGŽ za 2021. godinu

U priobalnim JLS, primarna i sekundarna zdravstvena zaštita je puno bolje organizirana i dostupnija, zbog većeg broja zdravstvenih ustanova u društvenom i privatnom vlasništvu. Dom zdravlja PGŽ sa svojim ispostavama (domovima zdravlja i ambulancama) obavlja zdravstvenu djelatnost primarne zdravstvene zaštite (opća obiteljska medicina, pedijatrija, stomatologija, patronažna služba). U sklopu doma zdravlja nalazi se hitna pomoć.

Crikvenica ima dugu tradiciju zdravstvene i lječilišne djelatnosti (od 19. stoljeća), koja je začetnik razvitka turizma u Crikvenici. U Crikvenici je smještena specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju bolesti respiratornih organa i lokomotornog sustava Thalassotherapy, a u njenom sklopu izgrađen je i jedini centar za baromedicinu na Kvarneru. Iz područja rehabilitacije sportskih ozljeda, nadaleko su poznate i Terme Selce.

Najmanja zastupljenost zdravstvenih usluga je u Općini Lokve, u kojoj nema ljekarne ni doma zdravlja. Na području se nalazi samo jedna privatna ordinacija opće prakse, tako da stanovništvo zdravstvenu zaštitu ostvaruje u Jedinici ispostave doma zdravlja PGŽ dr. „Josip Kajfeš“ u Delnicama, u sklopu koje djeluju privatne ordinacije opće medicine, privatne stomatološke ordinacije i privatne specijalističke ordinacije te Ispostava Nastavnog zavoda za javno zdravstvo PGŽ-a.

Sportska infrastruktura značajni je čimbenik napretka sporta, a sportske dvorane imaju Bakar, Crikvenica, Kraljevica i Kostrena (ukupno sedam), dok se nogometna igrališta i boćališta nalaze u svim jedinicama lokalne samouprave. Jedriličarski i ronilački klubovi djeluju u svim priobalnim jedinicama lokalne samouprave.

Pored navedene infrastrukture postoje još i biciklističke i planinarske staze, kuglane, teniski tereni, paragliding i dr.

Na ribarstvenom području djeluju brojne ustanove socijalne skrbi, koje pružaju različite vrste usluga. Postoji ukupno 11 domova za starije i nemoćne, dva doma za djecu, Centar za rehabilitaciju „Fortica“ za pružanje socijalnih usluga djeci s teškoćama u razvoju i odraslim osobama s invaliditetom i Centar za rehabilitaciju Rijeka - Podružnica Kraljevica-Oštro.

Izražen je deficit smještajnih kapaciteta namijenjenih starijim i nemoćnim osobama, koji će, s obzirom na demografske trendove starenja stanovništva, biti još izraženiji. Gradovi Crikvenica i Novi Vinodolski provode program Pomoć u kući, namijenjen osobama starijima od 65 godina kojima je potrebna pomoć, općine Vinodolska općina, Fužine i Lokve provodili su program Zaželi, a ostale JLS imaju u svojim proračunima odvojen dio sredstava za sufinanciranje starijih i nemoćnih.

1.6. Gospodarske značajke područja

Prema osnovnim razvojnim pokazateljima ribarstvenog područja JLS pripadaju razvojnim skupinama iznad prosjeka RH, od kojih se tri nalaze u skupini 8. (gradovi Bakar i Crikvenica te Općina Kostrena).

Tablica 5. Osnovni razvojni pokazatelji

JLS	Razvojna skupina prema IR	Indeks razvijenosti JLS	Prosječan dohodak po stanovniku, eura	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku, eura	Prosječna stopa nezaposlenosti	Opće kretanje stanovništva	Indeks starenja	Visoko obrazovano stanovništvo (VŠS, VSS)
Grad Bakar	8	108,730	4.249,66	723,51	0,1200	102,60	125,1	0,2003
Grad Crikvenica	8	109,121	4.103,78	833,36	0,1084	101,05	169,2	0,2581
Grad Kraljevica	7	106,628	4.175,80	389,46	0,1157	97,67	137,5	0,2503
Grad Novi Vinodolski	7	106,381	3.948,04	665,90	0,1075	96,76	169,2	0,2137
Općina Fužine	6	104,463	5.170,50	776,67	0,1205	88,35	225,7	0,1539
Općina Kostrena	8	117,842	4.937,19	1.319,88	0,1030	109,24	136,3	0,3917
Općina Lokve	5	101,000	4.049,26	425,14	0,1289	87,31	205,6	0,1498
Općina Vinodolska općina	6	103,984	4.010,81	499,26	0,1210	96,59	173,0	0,1608

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova europske unije

Skupina 8. označava najrazvijenija područja, a pritom valja istaknuti kako je Općina Kostrena najrazvijenija JLS u RH, koja ima i najviše visoko obrazovanih stanovnika (39,17%) na području LAGUR-a. Dvije JLS nalaze se u skupini 7. (gradovi Kraljevica i Novi Vinodolski), općine Fužine i Vinodolska općina pripadaju skupini 6, dok Općina Lokve pripada skupini 5. Ovi podaci razvojnih pokazatelja odnose se na stanje u 2017. godini, na temelju kojih je donesena Odluka o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti (NN, br. 132/17) koja se primjenjuje od 1. siječnja 2018. godine.

Glavne gospodarske djelatnosti i tržište radne snage

Na ribarstvenom području, u 2022. godini u pravnim osobama bilo je zaposleno 9.822 osoba, što je 19,88% više nego u 2020. godini. Najveći rast broja zaposlenih osoba zabilježen je djelatnosti H Prijevoz i skladištenje (156,92%), zatim u djelatnostima C Prerađivačka industrija (32,18%) i I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (25,64%).

Tablica 6. Broj zaposlenih u pravnim osobama prema području djelatnosti – NKD 2007

BROJ ZAPOSLENIH PREMA PODRUČJU DJELATNOSTI – NKD 2007				
DJELATNOST PREMA NKD 2007	2020.	2021.	2022.	INDEKS 22/20
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	286	293	314	109,79
B Rudarstvo i vađenje	47	27	37	78,72
C Prerađivačka industrija	1.874	1.864	2.477	132,18
D Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	197	183	193	97,97
E Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	473	482	506	106,98
F Građevinarstvo	815	859	894	109,69
G Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla	1.125	1.089	1.146	101,87
H Prijevoz i skladištenje	390	771	1.002	256,92
I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	698	722	877	125,64
J Informacije i komunikacije	52	41	38	73,08
K Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	87	85	83	95,40
L Poslovanje nekretninama	32	34	23	71,88
M Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	162	167	176	108,64
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	129	141	136	105,43
O Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	358	360	351	98,04
P Obrazovanje	819	803	887	108,30
Q Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	456	452	512	112,28
R Umjetnost, zabava i rekreacija	118	109	113	95,76
S Ostale uslužne djelatnosti	75	59	57	76,00
UKUPNO	8.193	8.541	9.822	119,88

Izvor: Državni zavod za statistiku, zaposleni-pregled-po-zupanijama 2022., zaposleni u pravnim osobama po županijama i gradovima/ općinama prema NKD-u 2007., stanje 31. ožujka

Analizirajući područje po JLS, najveći porast broja zaposlenih u pravnim osobama bilježe Općina Kostrena (71,63%), Općina Fužine (29,37%) te Grad Bakar (22,05%). Niti jedna JLS nema pad broja zaposlenih u pravnim osobama u promatranom razdoblju.

Tablica 7. Broj zaposlenih u pravnim osobama po JLS

JLS	BROJ ZAPOSLENIH U PRAVNIM OSOBAMA			
	2020.	2021.	2022.	INDEKS 2022/2020
Grad Bakar	2.962	3.079	3.615	122,05
Grad Crikvenica	2.302	2.286	2.505	108,82
Grad Kraljevica	594	646	692	116,50
Grad Novi Vinodolski	760	789	781	102,76
Općina Fužine	378	453	489	129,37
Općina Kostrena	698	761	1.198	171,63
Općina Lokve	217	226	229	105,53
Općina Vinodolska općina	282	301	313	110,99
UKUPNO	8.193	8.541	9.822	119,88

Izvor: Državni zavod za statistiku, zaposleni-pregled-po-zupanijama 2022., zaposleni u pravnim osobama po županijama i gradovima/ općinama prema NKD-u 2007., stanje 31. ožujka

Analizirajući cjelokupno ribarstveno područje, prema podacima Hrvatske gospodarske komore, na području LAGUR-a u 2022. godini bilo je registrirano 1.218 trgovačkih društava. U tablici 8. vidljivo je povećanje broja tvrtki po godinama: u 2021. godini za 4,4% u odnosu na 2020. godinu te u 2022. godini za 2,4% u odnosu na 2021. godinu.

Porast broja trgovačkih društava prati i porast broja zaposlenih, i to u 2021. godini za 3,5%, a u 2022. godini za 6,4%.

U 2022. godini najviše poduzetnika registrirano je u djelatnostima trgovine na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala (205), građevinarstva (189), djelatnosti pružanja smještaja te pripremi i usluživanju hrane (183), stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (151) i prerađivačkoj industriji (134).

S druge strane, prerađivačka industrija ima najviše zaposlenika (2.246) te ostvaruje najveće prihode (255.890.103,05 EUR) u 2022. godini. U prerađivačkoj industriji prihodi su u razdoblju od dvije godine porasli za 41,3%, a dobit je porasla za 144,5%. Prerađivačka industrija u ukupnim prihodima ribarstvenog područja sudjeluje sa 27,3 %, zatim slijedi trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla sa udjelom od 26,4%, prijevoz i skladištenje sa udjelom od 11,6% i građevinarstvo sa udjelom od 9,8%.

Nadalje, najveći porast prihoda u 2022. godini u odnosu na 2020. godinu bilježe sljedeće djelatnosti: administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (168,9%), djelatnosti pružanja smještaja te pripremi i usluživanju hrane (143%), obrazovanje (139,5%) i prijevoz i skladištenje (97,4%).

S obzirom da su 2020. i 2021. godina obilježene krizom, koju je uzrokovala pandemija virusa COVID 19 te rat u Ukrajini, vremenska usporedba poslovanja trgovačkih društava u pojedinim djelatnostima, u tom razdoblju, ne prikazuje realnu sliku poslovanja. Tako je primjerice u djelatnosti G Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla u 2022. godini dobit porasla za 246,1% u odnosu na 2022. godinu. No, treba uzeti u obzir kako je dobit u 2020. bila jako mala zbog loše turističke sezone uslijed pandemije. Predmetno je još izraženije u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, u kojoj su trgovačka društva ostvarila značajan gubitak u 2020. godini (veći od polovine ostvarenih prihoda), koji se smanjio u 2021. godini, ali su i dalje poslovali s gubitkom. Tek u 2022. godini tržište i djelatnost se oporavlja te ostvaruje dobit od 7,09%.

Tablica 8. Poslovanje trgovačkih društava na području LAGUR-a 2020.-2022.

DJELATNOST PREMA NKD-u	BROJ TVRTKI			BROJ ZAPOSLENIH			UKUPNI PRIHODI			DOBIT ILI GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	20	19	20	39	43	41	2.676.801,63	3.173.015,04	3.456.986,67	198.710,73	203.388,00	389.265,35
B Rudarstvo i vađenje	3	4	4	48	55	72	5.932.308,44	6.511.332,40	7.005.997,49	598.112,96	434.113,61	401.483,98
C Prerađivačka industrija	128	136	134	2.132	2.154	2.246	181.131.984,18	206.665.010,30	255.890.103,05	5.834.438,29	10.273.166,98	14.266.038,21
D Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	7	9	10	9	9	11	740.417,81	879.250,64	883.185,74	165.433,53	248.015,27	197.327,31
E Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	10	12	12	574	578	607	49.896.052,81	63.637.360,01	74.890.559,17	2.711.423,98	5.320.253,38	4.504.883,82
F Građevinarstvo	179	190	189	1.123	1.167	1.237	63.628.028,45	78.153.308,95	91.879.458,57	3.695.659,95	3.491.729,34	6.899.806,49
G Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla	203	202	205	886	936	871	139.445.537,85	194.890.089,27	247.225.289,83	3.101.913,17	13.928.495,53	10.737.202,34
H Prijevoz i skladištenje	53	55	58	520	524	574	55.178.273,26	76.106.095,85	108.930.319,70	3.704.838,39	9.317.874,07	7.088.020,31
I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	179	185	183	919	1.002	1.173	32.860.836,14	54.449.368,01	79.840.910,32	-16.906.044,76	-302.430,07	5.661.549,58
J Informacije i komunikacije	43	39	47	70	76	83	6.071.868,19	6.970.778,29	7.947.030,70	2.552.895,36	3.681.302,26	3.429.936,45
K Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	1	1	1	0	0	0	402,15	368,44	328,76	31,85	-436,13	10,76
L Poslovanje nekretninama	49	54	60	35	45	49	2.997.051,54	7.096.438,50	5.573.478,66	452.007,18	3.193.412,62	2.177.142,11
M Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	124	139	151	274	295	320	14.653.587,74	18.086.875,83	23.796.594,23	2.826.000,35	6.859.191,95	9.277.363,24
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	79	79	80	176	152	220	7.016.452,42	9.995.406,04	18.869.837,58	-266.628,98	-311.277,82	1.744.214,96
P Obrazovanje	7	8	7	22	38	38	398.195,50	905.876,18	953.824,66	41.338,38	52.735,02	44.981,99
Q Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	7	8	8	93	97	99	3.141.327,63	3.484.032,92	3.838.791,41	376.746,30	445.337,57	590.447,94
R Umjetnost, zabava i rekreacija	22	24	24	68	71	62	2.591.806,23	3.062.839,34	4.331.044,24	-1.102.949,74	-706.077,78	-549.621,53
S Ostale uslužne djelatnosti	25	25	25	54	48	50	818.803,40	927.799,48	1.082.236,79	11.879,49	41.311,97	23.491,54
UKUPNO	1.139	1.189	1.218	7.042	7.290	7.753	569.179.735,37	734.995.245,49	936.395.977,57	7.995.806,43	56.170.105,77	66.883.291,89

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, podaci preuzeti iz digitalne komore, obrada autor

Tablica 9. Usporedba poslovanja trgovačkih društava na području LAGUR-a, PGŽ i RH 2022.

POKAZATELJI	LAGUR	PGŽ	UDIO	RH	UDIO
broj tvrtki	1.218	12.248	9,36%	150.538	0,76%
broj zaposlenih	7.753	71.272	10,57%	1.065.559	0,71%
ukupni prihodi	936.395.977,57	7.635.234.487,92	12,12%	145.777.767.317,89	0,63%
dobit prije oporezivanja	66.883.291,89	497.654.940,04	13,24%	7.985.943.461,21	0,82%
	LAGUR	PGŽ	INDEKS	RH	INDEKS
prihodi po zaposlenom	120.778,53	107.128,11	114,64	136.808,72	89,77
dobit po zaposlenom	8.626,76	6.982,47	125,19	7.494,60	116,63

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, podaci preuzeti iz digitalne komore, obrada autor

Uspoređujući poslovanje trgovačkih društava (tablica 9.) na razini ribarstvenog područja sa poslovanjem trgovačkih društava na razini PGŽ i RH, možemo zaključiti da su trgovačka društva na području LAGUR-a u 2022. godini poslovala profitabilnije (ostvarili su veću dobit) i produktivnije (ostvarili su veću proizvodnost rada), u odnosu na PGŽ i RH.

Iz tablice 10. vidljivo je da na ribarstvenom području postoji 1.461 aktivnih obrta, od kojih je 45 registrirano za područje ribarstva. Najveći broj obrta djeluje na području Grada Crikvenica (547), a najmanji na području Općine Lokve (25).

Tablica 10. Broj obrta na ribarstvenom području

JLS	UKUPNI BROJ OBRTA	OBRTI REGISTRIRANI ZA RIBARSTVO
Grad Bakar	202	1
Grad Crikvenica	547	20
Grad Kraljevica	111	5
Grad Novi Vinodolski	248	15
Općina Fužine	57	0
Općina Kostrena	130	4
Općina Lokve	25	0
Općina Vinodolska općina	141	0
UKUPNO LAGUR	1.461	45

Izvor: Obrtni registar, stanje na dan 26.09.2024.

Ribarstvo

Unutar ribarstvenog područja registrirano je 55 ovlaštenika povlastice sa prebivalištem na ribarstvenom području LAGUR-a TUNERA

Tablica 11. Broj ribarskih plovila na području LAGUR-a TUNERA po dužini i snazi na dan 01.08.2023.

JLS	Broj plovila ukupno	Broj prema dužini plovila (m)					Broj prema snazi plovila (kW)			
		< 6	6-12	12-18	18-24	> 24	< 20	20-100	100-300	> 300
Grad Bakar	5	4	1	0	0	0	2	2	1	0
Grad Crikvenica	22	7	14	1	0	0	6	9	6	1
Grad Kraljevica	10	3	5	2	0	0	4	3	3	0
Grad Novi Vinodolski	8	3	5	0	0	0	1	6	1	0
Općina Kostrena	10	5	4	1	0	0	6	3	1	0
UKUPNO	55	22	29	4	0	0	19	23	12	1
PGŽ	569	209	301	35	12	12	164	264	119	22
RH	2.971	2.541		349		81	964	1.204	628	175

Izvor: Uprava ribarstva, Ministarstvo poljoprivrede

Najviše plovila registrirano je na području Grada Crikvenica (22), a najmanje na području Grada Bakar (5). U odnosu na broj plovila za obavljanje gospodarskog ribolova na moru u PGŽ, udio plovila na ribarstvenom području iznosi 9,67%.

Najveći broj plovila (29) ima duljinu 6-12 m, slijede plovila duljine manje od 6 m (22) te plovila duljine 12-18 m. Na ribarstvenom području nema plovila dužeg od 18 m.

Nadalje, u tablici 12. vidljivo je kako 76,36% plovila ima snagu motora manju od 100 kW, od čega 19 plovila imaju snagu manju od 20 kW, dok 23 plovila imaju snagu motora od 20 do 100 kW. 12 plovila imaju snagu motora od 100 do 300 kW, a samo jedno plovilo ima motor snage više od 300 kW.

Prema podacima iz tablice 12. ukupna količina ulova na ribarstvenom području 2022. godine iznosila je 545,38 t, što je značajno više nego prethodnih godina.

Tablica 12. Količina iskrcaja na iskrcajnim mjestima unutar ribarstvenog područja

Iskrcajno mjesto	Iskrcaj morskih organizama (kg) kroz godine			
	2019.	2020.	2021.	2022.
Bakar	3.461,34	6.321,20	1.823,05	1.272,55
Jadranovo	381,15	298,10	440,30	421,44
Crikvenica	22.318,94	4.046,10	5.021,95	6.209,10
Kraljevica	66.280,41	48.578,10	124.545,28	534.863,08
Novi Vinodolski	2.302,40	1.472,60	2.197,61	2.612,22
UKUPNO LAGUR	94.744,24	60.716,10	134.028,19	545.378,39
PGŽ	3.368.351,69	3.434.117,36	4.055.057,67	4.065.235,58
RH	63.225.175,27	70.320.139,96	61.149.617,06	62.605.560,71

Izvor: Uprava ribarstva, Ministarstvo poljoprivrede

Dok količina ulova, kroz promatrane godine na razini PGŽ blago raste, a na nacionalnoj razini pada od 2020. godine, na ribarstvenom području se jako povećava: 2021. godine za 120% u odnosu na 2022. godinu, a 2022. godine 307% u odnosu na 2021. godinu. Posljedično, udio iskrcaja na ribarstvenom području u ukupnom iskrcaju na razini PGŽ raste sa 1,77% u 2020. godini na 13,42% u 2022. godini.

Najveći iskrcaj morskih organizama, kroz promatrane godine, ostvaruje se na iskrcajnom mjestu Kraljevica te u 2022. godini iznosi 98% ukupnog iskrcaja na ribarstvenom području.

Tablica 13. Iskrcaj morskih organizama (po vrsti, u kg) na području LAGUR-a TUNERA kroz godine

Grupa morskih organizama	2019.	2020.	2021.	2022.
Bijela riba	21.110,40	18.759,85	18.680,53	24.518,13
Glavonošci	4.570,80	4.321,10	6.188,45	5.389,40
Hrskavična riba	1.326,05	805,20	1.050,90	1.273,25
Mala plava riba	41.082,60	25.571,50	99.495,60	503.281,35
Ostalo	16.272,80	864,50	0,00	33,50
Rakovi	7.677,84	5.357,10	8.186,11	10.010,51
Školjkaši	352,30	162,50	0,00	2,50
Velika plava riba	2.351,45	4.874,35	426,60	869,75
UKUPNO	94.744,24	60.716,10	134.028,19	545.378,39

Izvor: Uprava ribarstva, Ministarstvo poljoprivrede

Tablica 13. pokazuje iskrcaj morskih organizama po vrsti. U svim promatranim godinama, najveći udio u iskrcaju ima mala plava riba. U 2019. godini udio iskrcaje male plave ribe u ukupnom iskrcaju iznosio je 43,36%, da bi 2022. godine narastao na 92,28%. Slijedi bijela riba, količine koje se smanjuju tijekom 2020 i 2021. godine, da bi 2022. godine porasle za 16,14% u odnosu na 2019. godinu. Zbog velikog povećanja iskrcaja male plave ribe u 2022. godini, udio iskrcaja bijele ribe postaje minoran (4,5%), za razliku od 2019. godine kada je iznosio 22,28%.

Prema informacijama iz gospodarskog sektora ribarstva, dobivenim na održanim sastancima i radionici, veliko povećanje iskrcaja male plave ribe u Kraljevici rezultat je iskrcaja sve većeg

broja plovila sa otoka Krka, s obzirom da im je iskrcajno mjesto Kraljevica prikladnije za iskrcaj od iskrcajnog mjesta na otoku Krku.

Tablica 14. Ulov morskih organizama (po vrsti, u kg) u 2022. godini

Grupa morskih organizama	Bakar	Crikvenica	Kraljevica	Novi Vinodolski	Kostrena	LAGUR	PGŽ	RH
Bijela riba	1.077,35	2.606,49	20.422,78	411,51	0,00	24.518,13	248.705,26	3.404.013,17
Glavonošci	15,20	454,30	4.880,35	39,55	0,00	5.389,40	109.736,05	665.426,16
Hrskavična riba	0,00	669,20	503,40	100,65	0,00	1.273,25	35.054,07	270.076,58
Mala plava riba	34,00	574,60	502.662,60	10,15	0,00	503.281,35	3.574.827,94	56.244.848,85
Ostalo	0,00	32,50	0,00	1,00	0,00	33,50	11.805,40	457.630,86
Rakovi	3,00	2.176,40	5.783,65	2.047,46	0,00	10.010,51	79.563,80	1.074.374,99
Školjkaši	0,00	2,50	0,00	0,00	0,00	2,50	1.135,55	194.462,31
Velika plava riba	143,00	114,55	610,30	1,90	0,00	869,75	4.407,51	294.727,79
UKUPNO	1.272,55	6.630,54	534.863,08	2.612,22	0,00	545.378,39	4.065.235,58	62.605.560,71

Izvor: Uprava ribarstva, Ministarstvo poljoprivrede

Uzgoj i prerada proizvoda ribarstva i akvakulture

Prema prostornim planovima JLS i Županije, na području PGŽ je predviđeno ukupno 1,85 km² (185 ha) površine na 15 lokacija za uzgoj morskih organizama. Dopusštena maksimalna godišnja proizvodnja na tim lokacijama iznosi 3.548 t za ribe i 601 t za školjkaše. Unutar ribarstvenog područja, jedino je PPUG-om Grada Novi Vinodolski u uvali Žrnovnica predviđena lokacija maksimalne površine od 0,01 km² (1 ha) za maksimalan godišnji uzgoj 38 t ribe i 1 t školjkaša. U uvali Žrnovnica, 2019. godine izdana je dozvola trgovačkom društvu iz Zadra za uzgoj 35 t kalifornijske pastrve te jednu tonu školjkaša (dagnji).

Prema podacima Uprave za veterinarstvo i sigurnost hrane, u 2023. godini u Upisniku registriranih objekata u poslovanju s hranom životinjskog podrijetla na ribarstvenom području nema objekata registriranih za preradu ribe. Na području je registrirano 7 ribarnica, od kojih po jedna na području gradova Bakar i Kraljevica, tri na području Grada Crikvenice i dvije na području Grada Novi Vinodolski. Dodatno, dvije ribarnice registrirane su u trgovačkom lancu SPAR HRVATSKA d.o.o. na Kukuljanovu (Grad Bakar) i u Selcu (Grad Crikvenica). Stanovnici goranskog djela ribarstvenog područja te Vinodolske općine svježu ribu mogu kupiti samo u obalnim JLS.

Športski i rekreativni ribolov

Športski ribolov ne pripada gospodarskoj grani ribolova, međutim posredno može generirati prihode povezanim djelatnostima kao što su turizam, trgovina (ribolovnom opremom) i ugostiteljstvo. Prema prostornim planovima, na kopnenom djelu PGŽ se nalazi ukupno 1.539 ha slatkovodnih vodenih površina, među koje se ubrajaju vodotoci, jezera, akumulacije i retencije. Područjem Vinodola prolazi rijeka Dubračina koja je površinski nastavak ponornice Ličanke. Na ribarstvenom području TUNERA se nalazi 383,94 ha slatkovodnih vodenih površina. Prema podacima športskog ribolovnog saveza, tri ovlaštenika ribolovnog prava gospodare ribolovnim vodama u ribarstvenom području: ŠRD „ŠARAN“, ŠRK „Lokvarka“ i ŠRU „Bajer“.

Na ribarstvenom području registrirano je devet klubova za sportski ribolov na moru⁵. Klubovi prodaju dozvole za rekreacijski ribolov te organiziraju i sudjeluju na različitim lokalnim, županijskim, državnim i međunarodnim natjecanjima (podvodni ribolov, udičarenje, s obale, iz brodice i dr.), a dodatno se bave edukacijom članova o udičarenju.

Na ribarstvenom području nije registrirana niti jedna ribarska zadruha. Obzirom na bogatu povijest udruživanja ribara s područja te podatke u vezi sadašnjeg stanja sektora ribarstva, dolazi se do zaključka da utjecaj ribarskog sektora kao gospodarske djelatnosti minoran. Iako

⁵ Prema podacima Hrvatskog saveza za sportski ribolov na moru <http://www.hssrm.hr/>, listopad 2023. godine

se broj ovlaštenika povećao za 25% u odnosu na 2015. godinu, i dalje mali broj subjekata na ribarstvenom području živi od ribarstva. Većina ovlaštenika povlastice za obavljanje gospodarskog ribolova starije životne dobi. Mlađe generacije ribara s područja, svojim radom sudjeluju u prodaji proizvoda ribarstva (vlasnici su ribarnica) s područja. Međutim, smanjen interes za bavljenje ribolovom ne ide u prilog trenutnoj ekonomskoj održivosti gospodarskog sektora ribarstva na ribarstvenom području LAGUR-a TUNERA.

Turizam

Jedna od ključnih gospodarskih djelatnosti na ribarstvenom području LAGUR-a TUNERA je turizam, koji ima dugu tradiciju, ali i izvrsne preduvjete za daljnji razvoj raznih oblika selektivnog turizma.

Novi Vinodolski se smatra pioninom turizma u Hrvatskom primorju, s obzirom da je 1878. godine izgrađeno prvo kupalište, pa se ta godina bilježi kao godina začetka razvoja turizma. Također, dugu tradiciju organiziranog turizma ima i Grad Crikvenica (od 1888. godine) te Kraljevica (od 1891. godine). Tada su izgrađena prva kupališta i počinje razvoj obalnog i kupališnog turizma. Crikvenica i Novi Vinodolski danas su poznata turistička središta, u kojima je turizam jedna od najvažnijih i najperspektivnijih grana gospodarstva.

U tablici 15. prikazani su dolasci i noćenja turista u 2019., 2020. i 2021. godini. Na ribarstvenom području u turistički najuspješnijoj 2019. godini boravilo je ukupno 554.132 turista, 95.389 domaćih (17,22%) i 458.158 stranih (82,68%), koji su ostvarili ukupno 2.844.898 noćenja, što znači da su u prosjeku boravili 5,13 dana.

U 2020. godini, koju obilježava pandemija virusa COVID-19, izražen je veliki pad dolazaka turista (47,72% dolazaka iz 2019. godine), pa je tako ukupno 264.432 turista boravilo na ribarstvenom području, 72.123 domaćih (27,27%) i 192.309 stranih (72,73%). Zajedno su ostvarili 1.517.127 noćenja, što je svega 53,33% noćenja iz 2019. godine, a u prosjeku su boravili duže nego 2019. godine (5,74 dana).

Turisti su se počeli vraćati 2021. godine, no po ukupnom broju dolazaka (422.583 turista) i po ukupnom broju noćenja (2.260.873 noćenja) nisu dostignute brojke iz pretpandemijske 2019. godine. Interesantno je za primijetiti da se broj domaćih turista povećao za 9,54% u odnosu na 2019. godinu, a jedino Općina Lokve ima povećanje u ukupnom broju dolazaka turista (43,38%) te ukupnom broju noćenja (13,57%) u odnosu na 2019. godinu.

Najveći broj turista, u 2021. godini, boravio je na području Grada Crikvenice, što čini udio od 60,77% svih turista na ribarstvenom području. Nakon Grada Crikvenice, najtraženija destinacija je Grad Novi Vinodolski sa 101.236 turista u 2021. godini i udjelom od 23,96%. Najmanje turista boravilo je na području Općine Lokve (0,53%) i Grada Bakra (0,76%).

Interesantno je za spomenuti da su turisti najduže na području Vinodolske općine (7,81 dana). Vinodolska općina nema izlaz na more, no u cijeloj Vinodolskoj dolini, kao zaleđu obalnih gradova i mjesta, postoji cijeli niz starih primorskih autohtonih kuća, koje su obnovljene, ili ponovno izgrađene, čime su stvoreni idealni uvjeti za razvoj ruralnog turizma.

Cjelokupnu turističku ponudu prati gastronomska ponuda i tradicionalna primorska kuhinja iz koje se mogu izdvojiti npr. bakarski baškot, grobnički sir i palenta kompirica, Frankopanska torta, Kostrenska torta, bibrski prsnac, vina iz Vinodolske doline i dr. Potrebno je spomenuti i goransku kuhinju sa poznatim specijalitetima: gulaš od divljači, goranski nadjev, domaći kravlji sir škripavac, sir činkel, podmetaš od kiselog zelja, medvjeda šapa, domaće kobasice – pečenice s kiselim zeljem, krumpirove police sa slaninom, gulaš od puha, dimljeno meso i kobasice od divljači, žablji krakovi, pastrva i dr.

Tablica 15. Broj dolazaka i noćenja domaćih i stranih turista u razdoblju 2019.-2021. na ribarstvenom području

JLS	2019.						2020.						2021.					
	dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista		
	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani
Grad Bakar	3.788	378	3.410	22.773	1.189	21.584	2.084	356	1.728	14.362	1.091	13.271	3.224	575	2.649	19.064	1.429	17.635
Grad Crikvenica	353.531	62.789	290.742	1.824.422	283.524	1.540.898	166.487	47.199	119.288	971.081	208.209	762.872	256.788	64.061	192.727	1.424.021	275.076	1.148.945
Grad Kraljevica	42.868	4.102	38.766	189.492	16.804	172.688	19.460	2.833	16.627	96.385	13.499	82.886	28.711	3.239	25.472	133.335	14.088	119.247
Grad Novi Vinodolski	116.831	17.197	99.634	631.042	70.174	560.868	55.713	13.245	42.468	323.493	54.013	269.480	101.236	23.794	77.442	520.128	82.420	437.708
Općina Fužine	11.907	6.185	5.722	29.893	15.536	14.357	6.286	5.375	911	16.719	13.026	3.693	9.990	7.956	2.034	25.168	18.928	6.240
Općina Kostrena	12.511	3.046	9.465	59.979	9.791	50.188	5.792	1.454	4.338	32.815	4.233	28.582	9.848	2.298	7.550	51.204	6.753	44.451
Općina Lokve	1.556	731	825	4.834	2.016	2.818	1.056	817	239	3.025	1.967	1.058	2.231	1.606	625	5.490	3.649	1.841
Općina Vinodolska općina	11.140	961	9.594	82.463	3.806	78.657	7.554	844	6.710	59.247	2.825	56.422	10.555	961	9.594	82.463	3.806	78.657
UKUPNO LAGUR	554.132	95.389	458.158	2.844.898	402.840	2.442.058	264.432	72.123	192.309	1.517.127	298.863	1.218.264	422.583	104.490	318.093	2.260.873	406.149	1.854.724

Izvor: Državni zavod za statistiku, gradovi u statistici

Područje obiluje prirodnim ljepotama i brojnim manifestacijama, koje se organiziraju tokom cijele godine. Cijelo ribarstveno područje ima dobro razvijene biciklističke staze i šetnice. Staze su označene, postoje karte, pruženi su osnovni podaci o duljini, težini, osnovni podaci o području i sl. Osim ribolova Tribaljsko jezero u Vinodolskoj općini idealno je mjesto i za duge šetnje, biciklizam, rekreaciju i slične aktivnosti, a Vinodolska dolina raj je za paraglidere, ribolovce, bicikliste, šetače, planinare, penjače i lovce.

U Gorskom kotaru postoje organizirani obilasci špilja i jezera. U Općini Fužine je u ponudi turistička vožnja brodom po jezeru Bajer i obilazak jezera Bajer i jezera Lepenice turističkim vlakom. U blizini Fužina se nalazi edukativni planinski vrt, paintball i zabavni park. U Općini Lokve se nalazi jedini europski Muzej žaba, a postoji i obilazak jezera sa splavom.

Suveniri, koji se nude turistima, napravljeni su od autohtonih materijala, kamena i drva. Priobalje ima veću turističku ponudu, a najveću imaju gradovi Crikvenica i Novi Vinodolski. U turističkoj ponudi postoje različite manifestacije povezane s kulturnom baštinom, izletničke ture s brodom, ronilačke ture, biciklističke ture, gastronomske manifestacije, fešte povezane s pomorskom i ribarstvenom baštinom. Lokalne suvenire u priobalnom području većinom izrađuju lokalni umjetnici i umjetničke udruge. Izdvojeni suveniri karakteristični za priobalne JLS i pomorske ili ribarstvene tematike su: bakarski baškot u keramici, kostrenski jedrenjak - bokunići Kostrene izrađeni od naplavina, mirisnog bilja i ostalih prirodnih materijala te crikvenička amfora.

Poljoprivreda

Prema podacima APPRRR, na ribarstvenom području je u 2022. godini bilo registrirano 316 poljoprivrednika, što je porast od 24,90% u odnosu na 2015. godinu kada ih je bilo 253. Najviše poljoprivrednika je u Gradu Novi Vinodolski (60), a najmanje u Općini Kostrena (11). Najveći porast broja poljoprivrednika u odnosu na 2015. godinu, bilježe Grad Crikvenica (57,14%) te općine Kostrena (46,15%) i Fužine (37,84%).

Tablica 16. Struktura poljoprivrednika na ribarstvenom području

JLS	Organizacijski oblik poljoprivrednika					
	OPG	SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	Ukupno
Grad Bakar	38	20	0	4	2	64
Grad Crikvenica	31	24	0	0	0	55
Grad Kraljevica	11	8	4	0	0	23
Grad Novi Vinodolski	60	15	1	2	1	79
Općina Fužine	27	17	3	4	0	51
Općina Kostrena	11	5	0	3	0	19
Općina Lokve	17	5	1	1	1	25
Općina Vinodolska općina	29	20	0	0	1	50
Ukupno LAGUR	224	114	9	14	5	366

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, Upisnik-poljoprivrednika_broj-PG-a-2022_12_31

U tablici 13. vidljivo je da obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG) imaju najveći udio u ukupnom broju poljoprivrednika (61,20%), dok su zadruge najmanje zastupljene sa udjelom od samo 1,37%.

Ukupna poljoprivredna površina na ribarstvenom području iznosi 2.155,86 ha, od čega najviše na području Grada Novi Vinodolski (1.091,92 ha), a najmanje na području Općine Kostrena (0,24 ha).

Ukupno je na području 1.075 ARKOD parcela, pa je prosječna veličina parcele iznosi 2,01 ha.

Tablica 17. Poljoprivredne i šumske površine na ribarstvenom području (ha)

JLS	Ukupna poljoprivredna površina (ha)	Ukupan broj parcela u ARKOD-u	Livade	Voćnjaci	Vinogradi	Maslinici	Krški pašnjaci	Oranice	Ostale vrste	Šume i šumsko zemljište
Grad Bakar	87,54	91	22,46	0,42	1	0	61,84	0,25	1,57	9.025,12
Grad Crikvenica	78,77	69	0	3,1	8,17	9,15	41,16	17,19	0	1.481,81
Grad Kraljevica	7,38	14	0	0,24	0	0,3	6,68	0,16	0	1.073,03
Grad Novi Vinodolski	1.091,92	384	33,62	3,52	25,41	0,86	1.016,93	9,64	1,94	22.328,12
Općina Fužine	626,82	279	98,29	18,49	0	0	264,26	244,57	1,21	6.304,15
Općina Kostrena	0,24	4	0	0,19	0	0,05	0	0	0	481,25
Općina Lokve	58,27	105	36,62	4,3	0	0	12,41	4,43	0,51	2.472,94
Općina Vinodolska općina	204,92	129	37,13	4,11	1,71	3,07	157,49	0,87	0,5	12.517,53
Ukupno LAGUR	2.155,86	1.075	228,12	34,37	36,29	13,43	1.560,77	277,11	5,73	55.683,95

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, Prikaz podataka iz ARKOD baze na dan 31.12.2022. i Hrvatske šume d.o.o

Iz tablice 17., vidljivo je da na području LAGUR-a najveći udio od 72,40% u poljoprivrednoj površini imaju krški pašnjaci, a najviše ih je na području Grada Novi Vinodolski. Slijede oranice (277,11 ha) sa udjelom 12,85% te livade (228,12 ha) s udjelom od 10,58%. Udio vinograda iznosi 1,68%, voćnjaka 1,59%, a maslinika 0,62%.

Što se tiče šuma i šumskog zemljišta, na ribarstvenom području prostire se 55.683,95 ha, najviše na području Grada Novi Vinodolski (22.328,12 ha), a najmanje u Općini Kostrena (481,25 ha).

1.7. Demografske značajke ribarstvenog područja

Broj stanovnika i demografska kretanja

Na ribarstvenom području, prema Popisu stanovnika iz 2021. godine, živi ukupno 35.815 stanovnika, što predstavlja pad broja stanovnika za 9,40%, u odnosu na Popis stanovništva iz 2011. godine. Najveći pad bilježi Općina Lokve (18,97%), koja je u razdoblju 2011/2021 izgubila 199 stanovnika. S druge strane, najrazvijenija jedinica lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj, Općina Kostrena, bilježi rast broja stanovnika za 5,22%.

Za razliku od prosjeka PGŽ i RH, ukupan broj stanovnika unutar ribarstvenog područja bio je u porastu od 1991. godine, sve do posljednjeg Popisa stanovništva u 2021. godini, kada prati trend pada broja stanovnika na županijskoj i nacionalnoj razini.

Gustoća naseljenosti na području LAGUR-a iznosi 49,37 stanovnika/km², manje u odnosu na županijski prosjek (73,99 stanovnika/km²) i državni prosjek (68,41 stanovnika/km²). Najveći broj stanovnika, njih 9.980, živi u Gradu Crikvenici, a najgušća naseljenost je u Općini Kostrena (366,50 stanovnika/km²). Najmanje stanovnika živi u Općini Lokve (850), dok je Općina Fužine najrjeđe naseljena jedinica lokalne samouprave sa 16,25 stanovnika/km².

Tablica 18. Broj i gustoća stanovnika ribarstvenog područja LAGUR-a TUNERA

JLS	1981.	1991.	2001.	2011.	2021.	razlika 2021./2011.	st/km ²
Grad Bakar	7.469	7.577	7.773	8.279	7.573	-8,53%	60,40
Grad Crikvenica	9.501	10.584	11.348	11.122	9.980	-10,27%	350,18
Grad Kraljevica	4.254	4.513	4.579	4.618	4.066	-11,95%	231,42
Grad Novi Vinodolski	4.547	4.978	5.282	5.113	4.328	-15,35%	16,56
Općina Fužine	2.271	2.000	1.855	1.592	1.394	-12,44%	16,25
Općina Kostrena	1.403	2.271	3.897	4.180	4.398	5,22%	366,50
Općina Lokve	1.290	1.255	1.120	1.049	850	-18,97%	20,26
Općina Vinodolska općina	3.789	3.592	3.530	3.577	3.226	-9,81%	21,10
LAGUR TUNERA	34.524	36.770	39.384	39.530	35.815	-9,40%	49,37
PGŽ	304.038	323.130	305.505	296.195	265.419	-10,39%	73,99
RH	4.601.469	4.784.265	4.437.460	4.284.889	3.871.833	-9,64%	68,41

Izvor: Državni zavod za statistiku

Problem starenja stanovništva izražen je posljednjih 40 godina. U 2011. godini prosječna dob stanovnika bila je 44,8, što je nešto više županijskog prosjeka (43,9), no značajno više od državnog prosjeka (41,7). U 2021. godini prosječna dob povećava se na 48, znatno više od prosjeka PGŽ (46,7) i prosjeka RH (44,3).

Prosječna starost najveća je u općinama Fužine (50,9) i Lokve (50,5), gdje je i najveći indeks starenja. Najnižu prosječnu starost imaju stanovnici Općine Kostrena (44,5) i Grada Bakar (45,7), no obje jedinice lokalne samouprave su iznad prosjeka RH.

Prema podacima DZS-a na ribarstvenom području je, i u 2011. i u 2021. godini, bilo više umrlih nego rođenih. Prirodni prirast je 2011. godine bio negativan -161, no u 2020. godini jako pada na -345.

Veći broj rođenih 2021. godine u odnosu na 2011. godinu bilježi samo Grad Crikvenica, a ukupno je na ribarstvenom području rođeno 14,33% manje djece nego 2011. godine.

S druge strane, broj umrlih u 2021. godini, povećao se za 29,26% u odnosu na 2011. godinu, a jedino općine Fužine i Vinodolska općina bilježe manji mortalitet.

Tablica 19. Starost stanovništva ribarstvenog područja – prema Popisu stanovništva 2021.

JLS	Ukupno	0 – 6 godina	0 – 14 godina	0 – 17 godina	0 – 19 godina	Radno sposobno stanovništvo (15 – 64)	60 i više godina	65 i više godina	75 i više godina	Prosječna starost	Indeks starenja	Koeficijent starosti
Grad Bakar	7.573	431	983	1.178	1.314	4.778	2.428	1.812	696	45,7	184,8	32,1
Grad Crikvenica	9.980	531	1.115	1.378	1.545	5.923	3.684	2.942	1.186	48,2	238,4	36,9
Grad Kraljevica	4.066	192	469	576	654	2.463	1.452	1.134	425	47,3	222,0	35,7
Grad Novi Vinodolski	4.328	194	423	532	601	2.615	1.654	1.290	469	48,8	275,2	38,2
Općina Fužine	1.394	48	126	149	171	834	573	434	189	50,9	335,1	41,1
Općina Kostrena	4.398	282	649	780	845	2.791	1.309	958	361	44,5	154,9	29,8
Općina Lokve	850	36	90	104	113	491	361	269	106	50,5	319,5	42,5
Općina Vinodolska općina	3.226	168	362	451	508	1.960	1.167	904	351	47,8	229,7	36,2
UKUPNO LAGUR	35.815	1.882	4.217	5.148	5.751	21.855	12.628	9.743	3.783	48,0	245	36,6

Izvor: Državni zavod za statistiku

Negativno prirodno kretanje pokazuje i vitalni indeks (živorodeni na 100 umrlih), koji je u 2011. godini iznosio 66,1, dok se u 2021. godini drastično pogoršava i iznosi 43,8.

Najmanji vitalni indeks bilježi Općina Lokve (10), dok je on najveći na području Grada Kraljevice (57,9).

Tablica 20. Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na ribarstvenom području

Naziv JLS	Natalitet		Mortalitet		Vitalni indeks		Prosječna starost	
	2011.	2021.	2011.	2021.	2011.	2021.	2011.	2021.
Grad Bakar	67	64	66	133	101,5	48,1	42,4	45,7
Grad Crikvenica	59	75	131	191	45,0	39,3	44,6	48,2
Grad Kraljevica	41	33	54	57	75,9	57,9	43,5	47,3
Grad Novi Vinodolski	39	34	64	81	60,9	42,0	44,8	48,8
Općina Fužine	13	9	33	27	39,4	33,3	47,6	50,9
Općina Kostrena	57	30	47	63	121,3	47,6	42,9	44,5
Općina Lokve	12	2	17	20	70,6	10,0	46,7	50,5
Općina Vinodolska općina	26	22	63	42	41,3	52,4	45,5	47,8
Ukupno LAGUR	314	269	475	614	66,1	43,8	44,8	48,0

Izvor: Državni zavod za statistiku

Obrazovna struktura stanovništva

Prema podacima DZS-a iz 2021. godine na ribarstvenom području najviše stanovnika ima završenu srednju školu, njih 60,68%.

Bez ikakve škole je svega 0,25% stanovnika, dok visokoškolsko obrazovanje ima njih 25,23%. Udio visokoobrazovanih osoba manji je nego na razini Primorsko-goranske županije (28,05%), no veći od udjela na nacionalnoj razini (24,07%).

Najviše visokoobrazovanih osoba je na području Općine Kostrena (40,36%), koja je ujedno i najrazvijenija jedinica lokalne samouprave na razini RH. Iznad prosjeka područja su još i gradovi Kraljevica (26,85%) i Crikvenica (26,54%), a najmanje visokoobrazovanih osoba živi na Općine Lokve (15,39%).

Iz tablice 18. vidljiv je znatno veći udio žena u strukturi stanovništva bez škole (žene 0,38%; muškarci 0,12%), ili sa završenom osnovnom školom (žene 16,23%; muškarci 8,94%).

Što se tiče visokoškolskog obrazovanja, osobe ženskog spola su malo više visokoobrazovane nego osobe muškog spola (žene 26,17%; muškarci 24,21%). No, kad se pogleda visoko obrazovanje prema studijima, vidljivo je kako više žena završava sveučilišni studiji i doktorat znanosti.

Tablica 21. Obrazovna struktura stanovništva po spolu na ribarstvenom području

JLS	SPOL	Ukupno stariji od 15 godina	Bez škole	1 – 3 razreda osnovne škole	4 – 7 razreda osnovne škole	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje				Nepoznato
								svega	stručni studij	sveučilišni studij	doktorat znanosti	
Grad Bakar	sv.	6.590	24	6	59	948	4.069	1.482	636	823	23	2
Grad Bakar	m	3.183	7	2	13	341	2.154	664	340	319	5	2
Grad Bakar	ž	3.407	17	4	46	607	1.915	818	296	504	18	
Grad Crikvenica	sv.	8.865	25	12	61	1.011	5.394	2.353	963	1.357	33	9
Grad Crikvenica	m	4.135	5	1	10	330	2.718	1.067	479	572	16	4
Grad Crikvenica	ž	4.730	20	11	51	681	2.676	1.286	484	785	17	5
Grad Kraljevica	sv.	3.597	3	3	33	391	2.202	935	386	537	12	30
Grad Kraljevica	m	1.701			11	115	1.127	426	204	217	5	22
Grad Kraljevica	ž	1.896	3	3	22	276	1.075	509	182	320	7	8
Grad Novi Vinodolski	sv.	3.905	6	3	54	556	2.414	871	327	533	11	1
Grad Novi Vinodolski	m	1.878	2	1	15	198	1.275	386	169	209	8	1
Grad Novi Vinodolski	ž	2.027	4	2	39	358	1.139	485	158	324	3	
Općina Fužine	sv.	1.268	6	1	3	263	778	216	105	108	3	1
Općina Fužine	m	624	3	1	1	72	446	101	58	40	3	
Općina Fužine	ž	644	3		2	191	332	115	47	68		1
Općina Kostrena	sv.	3.749	3		11	330	1.884	1.513	592	891	30	8
Općina Kostrena	m	1.815			1	126	931	753	365	378	10	4
Općina Kostrena	ž	1.934	3		10	204	953	760	227	513	20	4
Općina Lokve	sv.	760	4	5	14	132	488	117	54	63		
Općina Lokve	m	377			2	44	281	50	24	26		
Općina Lokve	ž	383	4	5	12	88	207	67	30	37		
Općina Vinodolska općina	sv.	2.864	9	4	26	395	1.945	485	208	270	7	
Općina Vinodolska općina	m	1.418	1		5	127	1.069	216	104	108	4	
Općina Vinodolska općina	ž	1.446	8	4	21	268	876	269	104	162	3	
UKUPNO LAGUR	sv.	31.598	80	34	261	4.026	19.174	7.972	3.271	4.582	119	51
UKUPNO LAGUR	m	15.131	18	5	58	1.353	10.001	3.663	1.743	1.869	51	33
UKUPNO LAGUR	ž	16.467	62	29	203	2.673	9.173	4.309	1.528	2.713	68	18

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2021.

Školstvo i kultura

Sustav odgoja i obrazovanja na ribarstvenom području obuhvaća predškolski odgoj, osnovno i srednjoškolsko obrazovanje. Visokoškolsko obrazovanje organizirano je u županijskom administrativnom centru Rijeci.

Predškolski odgoj i obrazovanje provodi se u 16 dječjih vrtića, od kojih su dva privatna na području Grada Bakar. Jedinice lokalne samouprave (osnivači dječjih vrtića) većim dijelom osiguravaju proračunska sredstva za sufinanciranje boravka djece u vrtićima, dok dio troškova snose roditelji. U tablici 22. vidljivo je kako se broj ustanova koje provode

predškolsko obrazovanje smanjio za jednu u predškolskoj godini 2022/2023 u odnosu na predškolsku godinu 2011/2012, dok se broj djece povećao za 25,89%, a broj zaposlenih za 54,66%.

Tablica 22. Dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju program predškolskog odgoja

JLS	predškolska godina 2011./2012.			predškolska godina 2022./2023.		
	broj ustanova	djeca ukupno	zaposleni ukupno	broj ustanova	djeca ukupno	zaposleni ukupno
Grad Bakar	6	306	43	5	259	52
Grad Crikvenica	4	283	43	4	351	57
Grad Kraljevica	1	98	14	1	168	26
Grad Novi Vinodolski	1	108	19	1	120	35
Općina Fužine	1	24	3	1	37	13
Općina Kostrena	1	126	22	1	232	39
Općina Lokve	1	18	1	1	10	1
Općina Vinodolska općina	2	76	16	2	131	26
LAGUR TUNERA	17	1.039	161	16	1.308	249

Izvor: Državni zavod za statistiku, Gradovi u statistici

Osnovne škole nalaze se u svim jedinicama lokalne samouprave i ukupno ih je 20, tri manje nego 2011. godine.

U tablici 23. vidljivo je kako se broj djece u osnovnim školama smanjio za 14,53% u školskoj godini 2022/2023, u odnosu na školsku godinu 2011/2012, dok se broj učitelja povećao za 8,95%.

Tablica 23. Osnovne škole na ribarstvenom području

JLS	školska godina 2011./2012.			školska godina 2022./2023.		
	broj škola	učenici ukupno	učitelji	broj škola	učenici ukupno	učitelji
Grad Bakar	7	547	61	6	497	69
Grad Crikvenica	5	809	80	5	610	81
Grad Kraljevica	3	284	32	3	265	37
Grad Novi Vinodolski	1	371	28	1	248	33
Općina Fužine	3	96	25	1	70	21
Općina Kostrena	1	295	30	1	369	40
Općina Lokve	1	51	18	1	48	19
Općina Vinodolska općina	2	224	39	2	181	41
LAGUR TUNERA	23	2.677	313	20	2.288	341

Izvor: Državni zavod za statistiku, Gradovi u statistici

Na ribarstvenom području djeluju dvije srednjoškolske ustanove: SŠ dr. Antuna Barca u Crikvenici i Pomorska škola u Bakru. Pri Pomorskoj školi djeluje i učenički dom „Tomislav Hero“, koji je uređen u skladu s važećim standardima života i rada u učeničkim domovima.

Na ribarstvenom području je aktivan je veliki broj kulturno umjetničkih društava i udruga iz područja umjetnosti i kulture, koje se bave očuvanjem narodnih običaja, klapske pjesme, promocijom povijesti, ribarstvene i pomorske baštine.

2. OPIS PROCESA I POSTUPAKA UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA I ZAJEDNICE U PRIPREMI, IZRADI I PROVEDBI LRSR

2.1. Opis partnerstva

LAGUR TUNERA je uspostavljen kao organizacija civilnog društva, neprofitnog karaktera koja okuplja predstavnike gospodarskog sektora ribarstva te predstavnike javnog i civilnog sektora s ribarstvenog područja sa područja sedam jedinica lokalne samouprave jugoistočnog dijela Primorsko-goranske županije. Osnovan je u cilju promicanja održivog razvoja u ribarstvu i unapređenja inicijativa i interesa od važnosti za ribarstveno područje; davanja podrške razvoju male infrastrukture; poticanja kolektivnog i strateškog razmišljanja u ribarskoj zajednici, povećanja razine aktivnog sudjelovanja sektora ribarstva u upravljanju i donošenju odluka o strateškom planiranju lokalnog razvoja; pružanja smjernica i jačanja kapaciteta za provedbu CLLD pristupa; jačanja kapaciteta zapošljavanja, poticanja zapošljavanja i povećanja broja radnih mjesta u sektoru ribarstva; jačanja svijesti o zaštiti okoliša i prirode te očuvanja bioraznolikosti u ribarskoj zajednici; osiguranja protoka informacija i transfera znanja za napredak u razvoju ribarskog gospodarstva i lokalne zajednice u svrhu poticanja održivog razvoja; poticanja društvenog razvoja unutar ribarske zajednice, jačanja konkurentnosti i promicanja ekološkog ribarstva i različitih metoda proizvodnje.

Inicijativa za osnivanjem LAGUR-a proizašla je od djelatnika LAG-a „VINODOL“, koji su animirali jedinice lokalne samouprave, kao i predstavnike GSR-a i civilnog sektora, pa je 14.07.2016. godine LAGUR TUNERA upisan u Registar udruga RH.

Sukladno Statutu, tijela LAGUR-a čine Skupština, Upravni odbor, Predsjednik i Voditelj.

Skupština se sastoji od 31 članova iz gospodarskog, civilnog i javnog sektora.

Najveći udio u članstvu ima gospodarski sektor ribarstva sa 12 članova, slijedi civilni sektor sa 11 članova, dok javni sektor ima 8 članova. S obzirom na sastav članstva, osigurano je da niti jedna pojedinačna interesna skupina zasebno nema kontrolu nad donošenjem odluka

Gospodarski sektor ribarstva predstavljaju obrti i trgovačka društva. Javni sektor čine predstavnici svih jedinica lokalne samouprave, koje se nalaze u obuhvatu ribarstvenog područja, dok civilni sektor predstavljaju udruge i građani sa ribarstvenog područja.

Tripartitno partnerstvo sastavljeno je od relevantnih dionika, koji zajednički donose odluke i provode LRSR. Skupština odlučuje pravovaljano, ako je nazočna natpolovična većina svih članova Skupštine, a odluke se donose većinom glasova nazočnih članova. Veliki broj članova aktivno prati rad LAGUR-a TUNERA te prenosi informacije o FLAG natjecajima potencijalnim korisnicima.

Upravljačku strukturu čini Upravni odbor sa sedam članova, koje bira Skupština LAGUR-a na vrijeme od četiri godine. Upravni odbor je važan dio rada LAGUR-a, a članovi su osobe koje imaju ugled u zajednici i preuzeli su odgovornost za rad LAGUR-a. Stoga su važan dio rada LAGUR-a, njegove prepoznatljivosti i povjerenja lokalne zajednice.

Najveći udio u članstvu Upravnog odbora ima gospodarski sektor ribarstva sa tri člana, dok javni i civilni sektor imaju po dva člana, čime je osigurano da niti jedna pojedinačna interesna skupina zasebno nema kontrolu nad donošenjem odluka. Ujedno, osigurana je značajna zastupljenost sektora ribarstva, s obzirom da 42,86% upravljačke strukture čine predstavnici gospodarskog sektora ribarstva.

Upravni odbor je tijelo LAGUR-a nadležno za odabir projekata na FLAG natjecaju. Nakon odrađene administrativne kontrole i ocjenjivanja projekata, od strane zaposlenika LAGUR-a i Ocjenjivačkog odbora, Upravni odbor donosi odluke o odabiru projekata.

2.2. Opis tijeka izrade LRSR i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRSR

U proces izrade LRSR nastojalo se uključiti što veći broj dionika, u cilju osiguranja održivog razvoja područja LAGUR-a, uvažavajući različita mišljenja, pristupe i ideje, a od početka se vodila posebna pažnja o gospodarskom sektoru ribarstva, njihovim potrebama i problemima.

Zaposlenici LAGUR-a imaju, kao temeljnu zadaću provedbu LRSR te provođenje LEADER pristupa. Tijekom rada u LAGUR-u kontinuirano su sudjelovali na edukacijama, radionicama, skupovima i sličnim događanjima te se educirali, kako bi stekli potrebne vještine. Stečena znanja i iskustva zaposlenici koriste u svakodnevnom radu te pružaju savjetodavnu potporu subjektima koji djeluju na području LAGUR-a. Proveli su veliki broj animacijskih aktivnosti tijekom kojih se raspravljalo i o budućoj LRSR za razdoblje 2021.-2027.

Veliki dio informativnih i animacijskih aktivnosti odrađen je unutar redovitih sastanaka tijela LAGUR-a. Redovito informiranje što većeg kruga različitih razvojnih dionika pokazao se uspješnim procesom, s obzirom da su se aktivno uključile sve društvene skupine, koje su kroz povratne informacije ukazale na razvojne probleme ribarstvenog područja LAGUR-a, kao i na postojeće potrebe i očekivanja.

Na početku procesa izrade LRSR, održani su sastanci s predstavnicima svih jedinica lokalne samouprave u sastavu LAGUR-a, koji su ukazali na svoje potrebe i ideje za razvoj ribarstvenog područja. Svakodnevno se razgovaralo sa gospodarskim sektorom ribarstva, o njihovim potrebama i inicijativama za poboljšanje stanja u sektoru ribarstva.

Tijekom konzultacijskog procesa usuglašene su potrebe i SWOT analiza te okvir općih ciljeva i prioriteta, a na radionici održanoj 12.10.2023. godine u Crikvenici, na kojoj su sudjelovali dionici svih interesnih skupina, uključujući GRS, potvrđeni su ciljevi i prioriteti te definirane mjere i buduća provedba LRSR.

Kroz obrasce projektnih prijedloga dobio se uvid u broj i opis projekata, u sve aktivnosti i ulaganja koja su obuhvaćena projektom, kao i ciljeve projekta. Na osnovu projektnih prijedloga i konzultacija s dionicima određene su ciljne vrijednosti pokazatelja.

Primjenom načela „odozdo prema gore“ odnosno sudjelovanjem različitih interesnih skupina, LAGUR je u samom postupku izrade LRSR pokazao visoku razinu uvažavanja LEADER načela, kao i načela jednakih mogućnosti i ravnopravnosti za sve dionike.

Poštivanje tih načela ugrađeno je u cjelokupan rad LAGUR-a i buduću provedbu LRSR, jer samo uspješna provedba LRSR može osigurati održiv razvoj ribarstvenog područja. Udruživanjem zaposlenika i članova LAGUR-a, odnosno lokalnih dionika, oko zajedničkih projekata i međusektorskih akcija, ne samo da se postiže sinergija i osjećaj zajedničkog vlasništva, već se stvara masa potrebna za poboljšanje konkurentnosti ribarstvenog područja.

LAGUR Tunera i u budućem razdoblju namjerava održavati radne sastanke s predstavnicima GSR te civilnog i javnog sektora. Prije objave svakog FLAG natječaja, održavati će se radionice s potencijalnim korisnicima te odgovarati na pitanja i tako će se s jedne strane osigurati edukacija i osposobljavanja, a s druge strane eventualno otklanjanje pogrešaka i dodatna pojašnjenja u natječajnoj dokumentaciji i procedurama.

Planovi o radu LAGUR-a, objave natječaja, održavanju radionica, rezultatima provedbe natječaja i projekata, evaluacije LRSR bit će dostupni na mrežnim platformama LAGUR-a.

Zaposlenici i članovi LAGUR-a će u svom daljnjem radu nastaviti s pohađanjem edukacija, kako bi maksimizirali svoje znanje i vještine te stečeno znanje prenositi lokalnoj zajednici.

Uz ovakav pristup, uključenost dionika nije samo formalnost, već će direktno doprinijeti uspješnoj i održivoj provedbi LRSR-a i stvaranju dodane vrijednosti za cijelu zajednicu.

3. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA (GOSPODARSKE, SOCIJALNE I OKOLIŠNE MEĐUPOVEZANOSTI), UKLJUČUJUĆI SWOT ANALIZU

3.1. Prikaz potencijala i razvojnih potreba ribarstvenog područja

Ribarstveno područje LAGUR-a TUNERA, ima bogat i raznolik reljef, uključujući planine, slatkovodna jezera, rijeku Dubračinu, vodotoke, zaljev, razvedenu morskobalu i mnoštvo uvala pogodnih za kupanje. Područje ima bogatu i očuvanu prirodnu baštinu, koja uključuje Nacionalni park Risnjak, Lokvarsko jezero, jezero Bajer, Tribaljsko jezero, Bakarski zaljev, Kostrenski poluotok, Vinodolsku dolinu i Vinodolski kanal.

Kulturna baština je zaštićena, a očuvanjem kulture i tradicije bavi dovoljan broj predstavnika civilnog sektora unutar područja. Manifestacije i događaji, u sklopu turističke ponude, održavaju se tokom cijele godine. Kod manifestacija ribarske i pomorske tematike, postoji problem slabe uključenosti lokalnog sektora ribarstva. Kod „ribarskih“ gastronomskih manifestacija, prilikom pripreme ribljih specijaliteta ne koristi se lokalni ulov, a kod prikaza ribarskih vještina (npr. krpanje mreža, čišćenje ribe i sl.) nisu angažirani lokalni ribari. Brodogradnja, nije dovoljno zastupljena u promotivnim i turističkim aktivnostima, iako postoje događanja povezana s pomorskom baštinom.

Velik broj projekata promocije ribarstvene i pomorske baštine financiran je provedbom LRSR 2014.-2020. No, s obzirom na iznimno bogatu ribarstvenu, pomorsku i brodograditeljsku povijest i baštinu, potrebno je dodatno animirati lokalna znanja o ribarstvu i brodogradnji te stvoriti potencijal za razvoj novih turističkih sadržaja. Na području još uvijek ima neobnovljenih tunera, koje predstavljaju osobiti potencijal u promociji ribarstvene i pomorske baštine ovog područja. Provedbom LRSR 2014.-2020. ugovorena je obnova šest tunera na FLAG natječaju za mjeru B.1.2. Tunere. Obnova preostalih tunera unutar ribarstvenog područja planirana je za provedbu unutar ove LRSR 2021.-2027.

U mikroregiji Gorski kotar, gospodarski sektor ribarstva nije prisutan niti se planira razvijati. Sportski i rekreativni ribolov prisutan je na slatkim vodama poput Tribaljskog jezera te jezera Bajer i Lokvarka.

U priobalnom području, gospodarski sektor ribarstva ima bogatu povijest, ali je doživio nagli pad nakon Drugog svjetskog rata i trenutno je u zanemarivom stanju. Mali broj aktivnih plovila, njihov mali kapacitet (ribolovni napor), nedostatak ribarskih udruženja i preradbenih kapaciteta predstavljaju ozbiljne izazove. Osim toga, demografski problemi i nedostatak interesa mladih za ribarstvo prijete izumiranju tradicionalnih znanja i vještina.

Demografski problemi poput starenja stanovništva i iseljavanja predstavljaju ozbiljnu prijetnju budućem razvoju. Također, postoje ekološki rizici poput invazivnih vrsta riba i mogućeg onečišćenja uzrokovano povećanim pomorskim prometom, što izaziva zabrinutost. Nedostatak adekvatne infrastrukture za održavanje plovila, opreme i ribolovnih alata smanjuje kvalitetu i prodaju ribarskih proizvoda, povećava troškove i predstavlja prijetnju održivosti.

Iako je potrošnja proizvoda ribarstva u porastu, kako na nacionalnoj, tako i na lokalnoj razini, postoji prostor za daljnji razvoj. U Gorskom kotaru i Vinodolskoj općini, trenutno nema maloprodajnih mjesta gdje se može nabaviti svježa riba, unatoč postojanju interesa za takvim ponudama. Škole i vrtići, koji su u mogućnosti pripremati obroke, također pokazuju interes za uključivanjem lokalne ribe u prehranu.

Prema podacima u vezi ulova od UR i informacijama dobivenim od lokalnih ribara i ronilaca, stanje ribljeg fonda u obalnom području se poboljšava. Riblji fond je smanjen, ali postoje pozitivni pomaci prema oporavku. Potrebno je dodano podizanje svijesti o zaštiti ribljeg fonda u obalnom području ribarstvenog područja te zaštita mora, kroz primjerice organizacije akcija čišćenja podmorja.

3.2. SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • povoljan geoprometni položaj i dobra povezanost na nacionalnoj i EU razini • povoljni okolišni uvjeti • raznolikost reljefa • razvedena obala • raznolikost ribljeg fonda • visoka kvaliteta ribe i čistoće mora • dugogodišnja tradicija u ribarstvu • tradicija u turizmu i dugogodišnje iskustvo u pružanju turističkih usluga • cjelogodišnja mogućnost bavljenja priobalnim ribolovom • raznolikost ribolovnih tehnika i alata • postojanje ronilačkih klubova i ronilačkih centara • postojanje velike slatkovodne vodene površine (jezera i rijeka) • tradicija sportskog i rekreativnog ribolova • postojanje sportskih ribolovnih društava na jezerima • povećana konzumacija ribe u predškolskim ustanovama • postojanje LAGUR-a TUNERA 	<ul style="list-style-type: none"> • slaba gospodarska održivost ribarskog sektora • stara i nedostavno opremljena ribolovna flota, posebice u smislu sigurnosti plovidbe, radnih uvjeta, higijene, očuvanja kvalitete proizvoda i energetske učinkovitosti. • nedostatak stručne radne snage • neuređenost tržišta proizvoda ribarstva i akvakulture • nepostojanje kapaciteta za skladištenje proizvoda ribarstva • neujednačena pokrivenost objektima za maloprodaju proizvoda ribarstva i akvakulture • nepostojanje ribarskih zadruga • međusobna nepovezanost ribara • starenje i depopulacija stanovništva • nedovoljna iskorištenost jezera i rijeka • postojanje sivog tržišta • nepostojanje pogona za preradu ribe • nedovoljan broj proizvoda dodane vrijednosti • nedovoljna svijest o nutritivnim vrijednostima proizvoda ribarstva • nerazvijena infrastruktura za servisiranje i održavanje plovila • nedostatak interesa mladih za rad u ribarstvu • manjak turističkih sadržaja povezanih s ribarstvom • nedovoljan broj benzinskih crpki za opskrbu ribarskih plovila gorivom
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • mogućnost korištenja EU sredstava • razvoj ribarstvenog područja temeljen na „pristupu odozdo“ • povećan interes za selektivnim oblicima turizma- ribolovni turizam • razvoj morske akvakulture • podizanje svijesti potrošača o kakvoći proizvoda i zdravstvenoj koristi ribe • bolje povezivanje GSR s turističkim sektorom • razvoj kratkih lanaca opskrbe • povećanje potrošnje • povećanje brige o okolišu i održivosti prirodnih resursa • postojanje povoljnih uvjeta za daljnji razvoj sportskog i rekreativnog ribolova na jezerima • očuvanje i zaštita ribarstvene povijesne baštine 	<ul style="list-style-type: none"> • poražavajući demografski trendovi: starenje stanovništva, iseljavanje radne snage, manjak interesa mladih • odljev kvalitetnih obrazovanih ljudskih resursa, prvenstveno mlade populacije • klimatske promijene i njihov utjecaj na okoliš • rizik od onečišćenja (ekološke katastrofe) • globalna i nacionalna gospodarska kriza • eskalacija ratnih sukoba u svijetu • smanjenje ribolovnih resursa u Jadranskom moru • porast cijene energenata • gubitak tradicionalnih vještina i znanja o ribarstvu • inozemna konkurencija (jeftiniji proizvodi – slabije kvalitete) • komplicirani pravni propisi i birokratske zapreke • ograničena kupovna moć domaćih potrošača • ograničena dostupnost lokalnih proizvoda ribarstva

SWOT analiza je strateški alat koji daje ocjenu snaga, slabosti te prilika i prijetnji važnih za razvoj svakog od ključnih društveno-gospodarskih područja, kao i LAGUR-a u cjelini. Snage su područja, resursi i sposobnosti unutar ribarstvenog područja na koje se može osloniti u procesu razvoja, s najvećim mogućnostima za uspjeh te mu daju prednost naspram drugih područja. Slabosti ukazuju koja područja, resursi i sposobnosti unutar ribarstvenog područja imaju ograničavajući učinak na razvoj. Prilike su resursi, područja i sposobnosti, koje je

potencijalno moguće iskoristiti za daljnji razvoj. Prijetnje su područja, resursi i sposobnosti na koje LAGUR ne može utjecati, ali potencijalno mogu ugroziti razvojni proces.

Na temelju napravljene analize stanja razvojnog okruženja i resursa ribarstvenog područja, sastanaka s brojnim dionicima te održane radionice, pripremljena je SWOT analiza.

U tablici iznad prikazane su snage, slabosti, prilike i prijetnje ribarstvenog područja. Kod prikaza je naglasak stavljen na GSR, vezane djelatnosti i ribarstvenu baštinu.

Snage ribarstvenog područja se temelje na njegovom dobrom geoprometnom položaju, očuvanom krajoliku, razvedenoj obali, postojanju slatkovodnih jezera i rijeka, dugoj tradiciji u ribolovu te razvijenom sportskom i rekreativnom ribolovu. Ribolovne tehnike i alati su raznolike, mogu se obavljati tijekom cijele godine i povezane su sa raznolikim ribljim fondom. Turistički djelatnici posjeduju dugogodišnje iskustvo u pružanju usluga. Na području je dobra ponuda usluga ronilačkih centara i klubova.

Slabosti Broj profesionalnih ribara je mali, a glavne slabosti su mala flota, slabi prihodi od ribarstva, nerazvijena infrastruktura za servisiranje i održavanje plovila i ne postojanje interesa mladih za ribarstvo. Nedovoljno je razvijen športsko rekreativni ribolov na jezerima i općenito turistički sadržaj povezan s ribarstvom i kulturnom baštinom. Lokalni ulov je, zbog slabe dostupnosti nezastupljen u lokalnoj ponudi, a otežavajuća okolnost je još uvijek nedovoljna svijest o nutritivnim vrijednostima proizvoda ribarstva i akvakulture.

Prilike se vide u povezivanju primarnog, turističkog sektora sa GSR. EU sredstva, namijenjena za CLLD pristup mogu se iskoristi za edukacije, očuvanje ribarstvene povijesti, povezivanje različitih sektora, dodavanje vrijednosti proizvodima ribarstva, promociji ribarstvene i pomorske baštine te očuvanju okoliša. Takav razvoj stvorio bi ekonomsku održivost GSR-a i zaštitio ribarstvenu i pomorsku povijesnu baštinu te ekosustav i morski okoliš.

Prijetnje se vide u ograničenjima povezanim s ribljim fondom, ekološkim prijetnjama zbog velikog pritiska na resurse te u klimatskim promjenama i njihovom utjecaju na okoliš. Negativni demografski trendovi doprinose manjku interesa kod mladih i opasnost od gubitka tradicionalnih vještina i znanja u kontekstu ribarstva. Primjetna je i slabija kupovna moć, trgovački centri u svojoj ponudi imaju zamrznute proizvode ribarstva i akvakulture, dostupnije i jeftine od lokalnog ulova.

3.3. Identificirane potrebe ribarstvenog područja

Na temelju napravljene analize stanja razvojnog okruženja i resursa ribarstvenog područja, izrađene SWOT analize te konzultacija sa partnerstvom identificirane su potrebe ribarstvenog područja, a koje su jasno povezane i proizlaze iz SWOT analize.

Identificiranje potreba uključivalo je suradnju sa zajednicom, lokalnim dionicima i relevantnim organizacijama, a izdvojene prioritetne potrebe LAGUR-a stavljaju naglasak na poboljšanje kvalitete života na ribarstvenom području, koje se suočava sa slabom gospodarskom održivosti sektora ribarstva, negativnim demografskim kretanjima, depopulacijom i nedostatkom infrastrukture.

Pl. Povećati ekonomsku održivost gospodarskog sektora ribarstva

Očuvanje ribljih populacija i održivost ribarstva ključni su ciljevi. Trenutno stanje GRS karakterizira niska razina gospodarske održivosti zbog skromnog ulova, nedovoljno opremljenih plovila, pogotovo u pogledu sigurnosti na plovilu, radnih uvjeta, higijene, kvalitete proizvoda i energetske učinkovitosti. Potrebno je unaprijediti poslovanje sektora putem podrške ulaganjima u modernizaciju i inovacije, što će rezultirati smanjenjem troškova poslovanja i povećanjem prihoda putem dodavanja vrijednosti lokalnom ulovu (bez povećanja ribolovnog napora). Poboljšanje ekonomske održivosti u ribarstvu koristi lokalnoj zajednici, pridonosi očuvanju tradicije i prirodne baštine te potiče gospodarski rast i razvoj ribarstvenog područja.

P2. Povećati svijest o sektoru ribarstva kod mladih

Zabrinjavajuće starenje stanovništva i depopulacija dovodi do gubitka tradicionalnih znanja i vještina, smanjuje radnu snagu i usporava ekonomski razvoj. Privlačenje mladih u ribarstvo i srodne djelatnosti može oživjeti lokalnu ekonomiju, očuvati kulturnu baštinu i potaknuti održivi razvoj. Ulaganja u edukacije, infrastrukturu i promociju ribarstvenog sektora, zajedno s poboljšanjem životnih uvjeta, igraju ključnu ulogu u rješavanju ovog problema i poticanju demografske obnove.

P3. Poboljšanje i modernizacija infrastrukture za servisiranje i održavanje ribarskih plovila

Nestabilnost u приходима ribara dovodi do nemogućnosti ulaganja u infrastrukturu, pa se unapređenjem infrastrukture za servisiranje i održavanje ribarskih plovila otvaraju se prilike za modernizaciju ribarstva te povećanje konkurentnosti i sigurnosti.

Bolja infrastruktura za servisiranje i održavanje smanjuje vrijeme koje ribari provode izvan ribolova zbog popravaka, dok skladištenje smanjuje izloženost nepovoljnim vremenskim uvjetima, povećavajući trajnost opreme i plovila, što izravno utječe na prihode GSR i održivost lokalne ribarske zajednice. Dodatno, radionice doprinose očuvanju i prijenosu zanatskih vještina u ribarstvu.

P4. Povećati svijest o nutritivnim vrijednostima lokalne ribe

Povećanjem svijesti o nutritivnim vrijednostima proizvoda ribarstva i njihovom utjecaju na prehranbene navike, posebno kod najmlađih generacija, revitalizirati će se tradicija konzumacije ribarstvenih proizvoda na području LAGUR-a.

Osiguravanje opreme za skladištenje proizvoda u ustanovama pomaže se u osiguranju stabilne opskrbe, što doprinosi jačanju GSR na ribarstvenom području.

P5. Sustavni i sveobuhvatni razvoj turističkih sadržaja promicanjem ribarstvene, pomorske i brodograditeljske baštine

Kako bi se očuvala i promovirala bogata ribarska i pomorska tradicija u svrhu poboljšanja turističke privlačnosti ribarstvenog područja potrebno je iskoristiti povijesne i kulturne resurse za razvoj turističkih atrakcija, koje odražavaju lokalnu ribarsku, pomorsku i brodograditeljsku tradiciju. To uključuje restauraciju i očuvanje baštine, razvoj interpretacijskih centara koji educiraju posjetitelje o lokalnoj ribarskoj/pomorskoj/brodograditeljskoj povijesti te gastronomske manifestacije, tradicionalne ribarske festivale i natjecanja, koja obogaćuju turističku ponudu i stvaraju autentično iskustvo za posjetitelje.

Razvojem područja LAGUR-a, kao turističke gastronomske destinacije, povećat će se i vrijednost kvalitetne lokalno ulovljene ribe čime će se izravno doprinijeti razvoju i jačanju ribarskog sektora kao osnove održivog plavog gospodarstva.

P6. Povećati svijest o potrebi zaštite okoliša u ribarstvenom području

Očuvanje i zaštita prirodnih ekosustava i morskog okoliša, ključni su za ribarstvo, stoga je potrebno redovito organizirati akcije čišćenja podmorja, recikliranje otpada te edukaciju lokalnog stanovništva i posjetitelja o očuvanju biološke raznolikosti.

Potrebno je smanjiti negativan utjecaj turizma i ribarstva na okoliš, promicanjem održivih praksi koje doprinose dugoročnoj ekološkoj održivosti ribarske zajednice.

P7. Povećati korištenje obnovljivih izvora energije

Povećanjem korištenja obnovljivih izvora energije pridonosi se smanjenju emisija CO₂, ali i smanjenju troškova poslovanja, uz istovremeno povećanje energetske neovisnosti. Kroz integraciju solarnih i vjetroenergetskih sustava u ribarske i turističke aktivnosti, moguće je doprinijeti ekološkoj održivosti i ekonomskoj otpornosti ribarstvenog područja. Također, ovo može privući ekoturiste i promovirati regiju kao ekološki odgovornu destinaciju, stvarajući dodatnu vrijednost za lokalne proizvode i usluge.

4. OPIS I HIJERARHIJA CILJEVA LRSR, UKLJUČUJUĆI JASNE I MJERLJIVE POKAZATELJE, ODNOSNO MJERLJIVE CILJNE VRIJEDNOSTI U POGLEDU OSTVARENJA ILI REZULTATA, TE POVEZANA PLANIRANA DJELOVANJA

4.1. Opis ciljeva i prioriteta LRSR

Temeljem analize stanja, SWOT analize i prepoznatih potreba ribarstvenog područja definirana su dva opća cilja, u ostvarivanju kojih trebaju biti uključeni svi lokalni dionici, kao što su bili uključeni u njihovom definiranju.

Sveukupne potrebe ribarstvenog područja su izvan mogućnosti provedbe LRSR temeljene na mogućnostima Programa za ribarstvo i akvakulturu RH za programsko razdoblje 2021.-2027.

Provedba LRSR temeljiti će se na prepoznatim prilikama, iskorištavajući dostupne snage, kako bi se izbjegle prijetnje i ublažile slabosti gospodarskog sektora ribarstva i povezanih djelatnosti unutar ribarstvenog područja LAGUR-a TUNERA.

Definirani opći ciljevi su specifični samo za ovo ribarstveno područje i njihovim ispunjavanjem se očekuje dugoročno potaknuti opstanak gospodarskog sektora ribarstva te očuvati ribarstveni okoliš i baštinu. Unutar svakog cilja usuglašena su po dva prioriteta. Prioriteti se planiraju postići provedbom konkretnih mjera opisanih u poglavlju 4.2. LRSR.

Definirani ciljevi su specifični, mjerljivi, izvedivi, realni i vremenski ograničeni (SMART).

Sve planirane mjere i aktivnosti usmjerene su na postizanje održivog plavog gospodarstva, što podrazumijeva održavanje ravnoteže između ekonomske dobiti, društvenih koristi i očuvanja okoliša u ribarstvenom području. Održivo plavo gospodarstvo ima za cilj unaprijediti kvalitetu života ribara i lokalne zajednice, koja ovise o ribarstvu te doprinijeti očuvanju morskih resursa i okoliša za buduće generacije.

Opći cilj A. Povećanje konkurentnosti i održivosti gospodarskog sektora ribarstva

Ovaj cilj proizlazi iz potreba **P1., P2., P3., P4. i P7.**, a koje se odnose na jačanje ekonomske održivosti GSR, privlačenje mladih u sektor ribarstva, poboljšanje infrastrukture za održavanje i popravak ribarskih plovila te povećanje svijesti o nutritivnim vrijednostima lokalne ribe, uz istovremenu potrebu za povećanjem korištenja OIE kako bi se smanjile klimatske promjene i postigla energetska neovisnost.

Da bi se potaknuo razvoj gospodarskog sektora ribarstva prema ekonomskoj održivosti, potrebno je unaprijediti poslovanje sektora putem podrške ulaganjima u modernizaciju, digitalizaciju i inovativna rješenja. To će rezultirati smanjenjem operativnih troškova i povećanjem prihoda dodavanjem vrijednosti lokalnom ulovu (bez povećanja ribolovnog napora) te poticanjem potrošnje stvaranjem zdravih navika najmlađih stanovnika ribarstvenog područja.

Količina ulova profesionalnih ribara sa područja je mala, infrastruktura za servis plovila neadekvatna, a djelatnici u gospodarskom sektoru ribarstva su starije životne dobi te je potrebno potaknuti interes mladih za nastavak djelatnosti.

Iako se, potrošnja ribe na nacionalnoj razini *per capita* povećava u odnosu na prethodne godine, prostora za napredak i dalje ima. Potrošnja ribe je 2020. godine iznosila ukupno 19,30kg, a 2021. godine 22,90kg⁶, što je skoro u rangu prosjeka EU (24,4 kg).

Prihvatljivim ulaganjima unutar mjera u okviru prioriteta ovoga cilja, dugoročno bi se rješavale potrebe ribarstvenog područja u vezi povećanja plasmana i potrošnje proizvoda ribarstva u

⁶Izvor: <https://ribarstvo.mps.hr/default.aspx?id=5265>

gorskom i priobalnom djelu ribarstvenog područja na održiv način, što bi direktno doprinosilo ekonomskoj održivosti GSR-a.

Opći cilj A. provodit će se kroz dva prioriteta:

Prioritet A.1. Modernizacija poslovanja i infrastrukture te promicanje inovacija u poslovanju gospodarskog sektora ribarstva

Ovim prioritetom želi se unaprijediti i osuvremeniti načine poslovanja u ribarstvu te potaknuti inovacije kako bi se sektor učinio konkurentnijim i održivijim. To uključuje ulaganja u infrastrukturu, tehnologiju i procese koji podržavaju gospodarski sektor ribarstva, doprinoseći njegovoj ekonomskoj održivosti i prilagođavanju suvremenim zahtjevima i izazovima.

Kroz ovaj prioritet, planirane su investicije u modernizaciju i opremu na plovilima i izvan plovila, dodavanje vrijednosti proizvodima ribarstva, kao i ulaganja u infrastrukturu potrebnu za održavanje plovila što će doprinijeti većoj efikasnosti, kvaliteti proizvoda i konkurentnosti sektora na tržištu.

U okviru prioriteta planirana je provedba tri mjere:

- Mjera A.1.1. Potpora povećanju održivosti gospodarskog sektora ribarstva
- Mjera A.1.2. Potpora povećanju dodane vrijednosti proizvoda ribarstva
- Mjera A.1.3. Potpora ulaganju u radionice za ribarska plovila, opremu i alate

Prioritet A.2. Povećanje potrošnje proizvoda ribarstva

Prioritet A.2. usmjeren je na povećanje potrošnje proizvoda ribarstva u odgojno-obrazovnim ustanovama, kroz promicanje i poticanje upotrebe proizvoda ribarstva u prehrani ustanova za obrazovanje. Povećanje potrošnje se planira podizanjem svijesti o nutritivnim vrijednostima proizvoda ribarstva utjecajem na prehrambene navike od najranije dobi. To uključuje osiguravanje da proizvodi ribarstva budu prisutni u jelovnicima vrtića i škola te educiranje učenika o nutritivnim vrijednostima ribe i morskih proizvoda. Ovaj prioritet ima za svrhu podržati zdrave prehrambene navike i istovremeno poticati lokalni gospodarski sektor ribarstva.

U okviru prioriteta planirana je provedba sljedeće mjere:

- Mjera A.2.1. Povećanje svijesti o nutritivnim vrijednostima ribe

Opći cilj B. Promocija ribarstvene baštine i očuvanje ribarstvenog okoliša

Opći cilj B. odgovara na potrebe **P5., P6. i P7.** te ima za svrhu promociju ribarstvene baštine i očuvanje okoliša u ribarstvenom području, koje obiluje povijesnom baštinom vezanom uz ribarstvo, preradu ribe, ribarske zadruge i brodogradnju. Ova bogata povijest, koja predstavlja ključni dio istočne jadranske ribarske tradicije, još uvijek nije dovoljno zaštićena ni promovirana. Osim po ribarstvenoj, područje je poznato i po brodograditeljskoj povijesti, koja je ekonomski povezivala gorsko i priobalno područje.

Na ribarstvenom području su pokrenuti projekti u vezi promotivnih aktivnosti ribarstvene i pomorske baštine, dio kojih je financiran putem FLAG natječaja u prethodnom programskom razdoblju, no još uvijek nedovoljno u smislu zaštite baštine i okoliša za buduće generacije. U svrhu očuvanja ribarstvene i pomorske tradicije i okoliša potrebno je ulagati u veći broj aktivnosti podizanja svijesti i promocije atrakcija povezanih s ribarstvenom i pomorskom baštinom i okolišem. Takvim ulaganjima potaknut će se razvoj turističke ponude temeljene na bogatoj ribarstvenoj i pomorskoj baštini. Također će se promovirati svijest o zaštiti okoliša, što će rezultirati dodatnim izvorima prihoda za lokalne dionike kroz povećanje turističkog sadržaja.

Opći cilj B. provodit će se kroz dva prioriteta:

Prioritet B.1. Promicanje društvene dobrobiti i ribarstvene i pomorske kulturne baštine

Prioritet B.1. fokusira se na promicanje društvene dobrobiti i očuvanje kulturne baštine povezane s ribarstvom i pomorstvom. Ovaj prioritet ima za cilj očuvati povijest, tradiciju i

kulturu ribarstva i pomorstva, kako bi se obogatila lokalna zajednica i promovirala kulturna baština ovih sektora. Iako, na ribarstvenom području već postoje mali muzeji/interpretacijski centri povezani s ribarstvom te obnovljene tunere, od kojih je dio financiran provedbom LRSR 2014.-2020., unutar ovoga prioriteta planirana su daljnja ulaganja u slične projekte te u aktivnosti očuvanja i vrednovanja nasljeđa ribarske tradicije (kao primjerice gradnja/restauracija/ i zaštita/konzervacija predmeta i plovila, uvođenje inovativnih sustava interpretacije, razvoj digitalnih proizvoda i platformi, audio-vizualnih i umjetničkih rješenja, izrada knjiga, publikacija, brošura i drugo). Osim navedenog, financirati će se osmišljavanje, organiziranje i opremanje ribarskih/pomorskih manifestacija (prikaz tradicionalnih običaja, prikaz ribarskih tehnika, prikaz pomorske tradicije, gastronomske manifestacije i sl.).

U okviru prioriteta planirana je provedba sljedeće mjere:

- Mjera B.1.1. Razvoj turističkih sadržaja povezanog s ribarstvom, pomorstvom i brodogradnjom

Prioritet B.2. Očuvanje morskog i obalnog okoliša u ribarstvenom području

Prioritet B.2. usmjeren je na promicanje održivog okoliša u ribarstvenom području. Glavni fokus ovog prioriteta je očuvanje i unapređenje prirodnog okoliša, posebice morskih i obalnih ekosustava kako bi se osiguralo da ribarska djelatnost bude održiva te kako bi se zaštitila prirodna baština i okoliš za buduće generacije. Kroz ovaj prioritet također se potiče svijest o zaštiti morskog okoliša i prirodnih resursa.

Prioritet obuhvaća aktivnosti, koje će smanjiti negativne utjecaje ribarstva i turizma na okoliš, potaknuti očuvanje morskog ekosustava, te educirati i podizati svijest o važnosti očuvanja prirode i održivog korištenja resursa u ribarstvenom području.

U okviru prioriteta planirana je provedba sljedeće mjere:

- Mjera B.2.1. Poticanje ekološke održivosti ribarstvenog područja

4.2. Opis mjera

Mjere LRSR temelje se na potrebama prepoznatim na ribarstvenom području, sukladno definiranim ciljevima, koji doprinose plavom i održivom razvoju.

Uzimajući u obzir potrebe lokalne zajednice, financijske mogućnosti unutar LRSR i učinke provedbe pojedinih projekata u prostoru i životu ribarstvenog područja, predloženo je šest mjera, kojima će se postići postavljeni SMART ciljevi.

Područje LAGUR-a, kao poznata turistička destinacija, ističe se bogatom tradicijskom ribarstvenom, pomorskom i brodograditeljskom baštinom, koja još uvijek nije dovoljno uključena u turističku ponudu. Ubrzani razvoj turizma posljednjih godina značajno je utjecao na napuštanje ribarstva. Količina ulova profesionalnih ribara sa područja je mala, infrastruktura za servis i održavanje plovila neadekvatna, a djelatnici u gospodarskom sektoru ribarstva su starije životne dobi te je potrebno potaknuti interes mladih za nastavak djelatnosti.

Navedeno je u SWOT analizi istaknuto kao slabost, jednako kao stara i nedostatno opremljena ribolovna flota, posebice u smislu sigurnosti plovidbe, radnih uvjeta, higijene, očuvanja kvalitete proizvoda i energetske učinkovitosti. Snaga područja je poznata turistička destinacija, što otvara mogućnosti za oživljavanje gospodarskog sektora ribarstva promocijom ribarstvene baštine i podizanjem svijesti o nutritivnim vrijednostima proizvoda ribarstva.

Povećanje korištenja obnovljivih izvora energije jedan je od prioriteta za provedbu projekata unutar LRSR i poticati će se unutar svih mjera LRSR. Osim što se korištenjem obnovljivih izvora energije umanjuju emisije stakleničkih plinova i ublažavaju klimatske promjene, u kontekstu velikog poskupljenja energenata na globalnom tržištu, ulaganja u obnovljive izvore

energije, osigurati će neovisnost provedenih projekata o energentima i smanjiti troškove poslovanja.

U tablici 24. opisane su sve mjere, uključujući uvjete prihvatljivosti korisnika i projekata, koji će se detaljnije propisati FLAG natječajem. Mjere su grupirane prema tipovima aktivnosti, kako bi se osigurala sinergija između različitih skupina aktivnosti koje uspješno vode do krajnjih ciljeva i očekivanim rezultatima jasno pokazuju dodanu vrijednost CLLD pristupa.

Potporna u okviru mjera obuhvaćenih LRSR ne može se dodijeliti za sljedeće aktivnosti:

- povećanje ribolovnog kapaciteta ribarskog plovila
- nabavu opreme kojom se povećava sposobnost ribarskog plovila za pronalazak ribe
- izgradnju, kupnju ili uvoz ribarskih plovila, izuzev prve kupnje ribarskog plovila pod uvjetima iz članka 17. Uredbe (EU) br. 2021/1139
- prijenos ribarskih plovila u treće zemlje ili zamjena zastave plovila na treću zemlju, među ostalim osnivanjem zajedničkih pothvata s partnerima iz trećih zemalja
- istraživački ribolov
- prijenos vlasništva nad poduzećem
- izravno poribljavanje, osim ako je pravnim aktom Europske unije ili u slučaju eksperimentalnog poribljavanja izričito predviđeno kao mjera ponovnog uvođenja ili druge mjere očuvanja
- mehanizmi za intervencije na tržištu s ciljem privremenog ili trajnog povlačenja proizvoda ribarstva ili akvakulture s tržišta, kako bi se ponuda smanjila i time spriječio pad cijena ili uzrokovalo povećanje cijena
- ulaganja na ribarskim plovilima koja su nužna za poštovanje zahtjeva na temelju prava Europske unije koji su na snazi u trenutku podnošenja zahtjeva za potporu, uključujući zahtjeve na temelju obveza Europske unije u kontekstu regionalnih organizacija za upravljanje ribarstvom (RFMO)
- ulaganja na ribarskim plovilima koja su obavljala ribolovne aktivnosti manje od 60 ribolovnih dana godišnje tijekom dvije kalendarske godine koje su prethodile godini u kojoj je podnesen zahtjev za potporu.

Ulaganja, opisana unutar mjera, mogu se odnositi na izgradnju, rekonstrukciju, adaptaciju, uređenje, održavanje, opremanje te nabavu opreme i vozila, ako je primjenjivo.

Za provedbu ove LRSR mladi ribari se definiraju kao osobe mlađe od 40 godina na dan podnošenja zahtjeva za potporu, koje se na FLAG natječaj javljaju kao vlasnici/suvlasnici obrta ili trgovačkog društva i ujedno su osobe ovlaštene za zastupanje.

Doprinos odabranih operacija (projekata) ostvarenju ciljeva LRSR će se mjeriti na temelju broja bodova ostvarenih prilikom ocjenjivanja projekta od strane Ocjenjivačkog odbora. Nakon završetka postupka odabira projekata će se sastaviti lista sa dodijeljenim bodovima. Na vrhu liste će se nalaziti projekti koje će imati najveći broj bodova, a samim time će opravdati veći prioritet i veći doprinos u ostvarenju ciljeva LRSR-a.

Tablica 24. Mjere LRSR

Naziv mjere	A.1.1. Potpora povećanju održivosti gospodarskog sektora ribarstva
Cilj, prioritet	Opći cilj A. Povećanje konkurentnosti i održivosti gospodarskog sektora ribarstva Prioritet A.1. Modernizacija poslovanja i infrastrukture te promicanje inovacija u poslovanju gospodarskog sektora ribarstva
Potrebe	P1., P2., P7.
Opis mjere	Ova mjera odnosi se na uvođenje novih i inovativnih tehnologija u poslovanje, nova inovativna rješenja, uključujući i nabavu novog ribarskog alata te druge potrebne opreme (strojevi, plovila, vozila i sl.) u sektoru ribarstva. Radi se o opremi i alatima koja ne dovodi do povećanja ribolovnog napora, a ribarima je bitna podizanje razine inovativnosti na tehnološkoj i razini ljudskih resursa. Ujedno, u okviru mjere potiču se ulaganja u ribarska plovila namijenjena poboljšanju higijenskih, zdravstvenih, sigurnosnih i radnih uvjeta te ulaganja u poboljšanje energetske učinkovitosti što doprinosi ublažavanju klimatskih promjena. Namjena ove mjere je jačanje kapaciteta pojedinačnih poslovnih subjekata u ribarstvu kroz jačanje njihovih tehnoloških kapaciteta i modernizaciju njihovog poslovanja, ali i povećanja dodane vrijednosti proizvoda ribarstva u smislu plasmana na tržištu te razvoj novih lanaca opskrbe na lokalnoj razini. U cilju zaustavljanja daljnje depopulacije, posebna pozornost će se posvetiti mladim ribarima.
Ciljane skupine korisnika	- fizičke i pravne osobe u rangu mikro i malih poduzeća sukladno definiciji u Preporuci Komisije 2003/361/EZ, ovlaštenici povlastice za obavljanje gospodarskog ribolova na moru
Prihvatljive aktivnosti	a. Ulaganja u objekte i/ili plovila i/ili vozila, za očuvanje i dodavanje vrijednosti proizvoda ribarstva te poboljšavanje kvalitete proizvoda ribarstva (ulova) b. Ulaganja u objekte i/ili plovila i/ili vozila u svrhu maloprodaje proizvoda ribarstva c. Ulaganja u objekte i/ili plovila u svrhu ublažavanja klimatskih promjena i poboljšanja energetske učinkovitosti d. Ulaganja u ribarska plovila namijenjena poboljšanju higijenskih, zdravstvenih, sigurnosnih i radnih uvjeta e. Ulaganja u marketinške aktivnosti (komunikacijski i/ili marketinški plan, dizajn, lektoriranje, prijevod, logo, izrada foto i video materijala, izrada promidžbenog materijala, nastupi na sajmovima/manifestacijama, oprema za marketinške aktivnosti i sl.) f. Opći troškovi
Osnovni uvjeti prihvatljivosti	- Ulaganje temeljem prihvatljivih aktivnosti može provoditi subjekt sa ribarstvenog područja - Ulaganje temeljem prihvatljivih aktivnosti može se odnositi samo na skupinu 1.7 „Svježa riba, mekušci i rakovi te proizvodi dobiveni od njih“ iz popisa poljoprivrednih proizvoda namijenjenih prehrani ljudi navedeni u Prilogu I. Ugovora o funkcioniranju EU - Korisnik je dužan u provedbi mjere/aktivnosti osigurati poštivanje odredbi članka 13. Uredbe (EU) br.2021/1139 odnosno čl.6. st.4. Pravilnika - Ostali uvjeti propisani FLAG natječajem.
Načela kriterija odabira	Prednost pri odabiru imat će sljedeći projekti: - koje provode mladi ribari - koji uključuju ulaganja u OIE, čime se doprinosi očuvanju okoliša - koji se odnose na nove/inovativne tehnologije i digitalna rješenja - koji rezultiraju zadržavanjem radnih mjesta
Najviši iznos potpore	Odredit će se FLAG natječajem

Intenzitet potpore	Intenzitet potpore iznosi 50%. Povećanje intenziteta potpore na 100% prihvatljivih troškova može se ostvariti u slučajevima udovoljavanja jednom od kriterija: - od zajedničkog je interesa, - ima zajedničkog korisnika, - ima inovativne značajke, prema potrebi na lokalnoj razini - projekt je povezan s malim priobalnim ribolovom
Pokazatelj ostvarenja	- 10 projekata
Pokazatelji rezultata	- 5 zadržanih radnih mjesta
Doprinos Programu	- Prioritet 3.
Doprinos PRPGŽ	- Prioritet 1.; posebni ciljevi 1.1. i 1.2.

Naziv mjere	A.1.2. Potpora povećanju dodane vrijednosti proizvoda ribarstva
Cilj, prioritet	Opći cilj A. Povećanje konkurentnosti i održivosti gospodarskog sektora ribarstva Prioritet A.1. Modernizacija poslovanja i infrastrukture te promicanje inovacija u poslovanju gospodarskog sektora ribarstva
Potrebe	P1., P7.
Opis mjere	Ova mjera odnosi se na dodavanje vrijednosti proizvodima ribarstva u cilju boljeg plasmana na tržište te razvoj lanaca opskrbe na lokalnoj razini. Mjerom se želi doprinijeti kvaliteti, prepoznatljivosti i profitabilnosti ribarskih proizvoda očuvanjem, stvaranjem i promicanjem njihove dodatne vrijednosti, čime se povećava mogućnost boljeg plasmana.
Ciljane skupine korisnika	- JLS / komunalno poduzeće / koncesionar / ustanove u javnom vlasništvu / zadruge / udruženja - Fizičke i pravne osobe u rangu mikro i malih poduzeća sukladno definiciji u Preporuci Komisije 2003/361/EZ (isključujući ovlaštenike povlastice za obavljanje gospodarskog ribolova na moru)
Prihvatljive aktivnosti	a. Ulaganja u objekte i/ili opremu, za očuvanje i dodavanje vrijednosti proizvoda ribarstva te poboljšavanje kvalitete (ledomati i sl.) b. Ulaganja u objekte i/ili vozila i/ili opremu u svrhu maloprodaje proizvoda ribarstva c. Ulaganja u marketinške aktivnosti (komunikacijski i/ili marketinški plan, dizajn, lektoriranje, prijevod, logo, izrada foto i video materijala, izrada promidžbenog materijala, oprema za marketinške aktivnosti i sl.) d. Opći troškovi
Osnovni uvjeti prihvatljivosti	- Ulaganje temeljem prihvatljivih aktivnosti može provoditi subjekt sa ribarstvenog područja - Ulaganje temeljem prihvatljivih aktivnosti može se odnositi samo na skupinu 1.7 „Svježa riba, mekušci i rakovi te proizvodi dobiveni od njih“ iz popisa poljoprivrednih proizvoda namijenjenih prehrani ljudi navedeni u Prilogu I. Ugovora o funkcioniranju EU - Ostali uvjeti propisani FLAG natječajem.
Načela kriterija odabira	Prednost pri odabiru imat će sljedeći projekti: - koji uključuju ulaganja u OIE, čime se doprinosi očuvanju okoliša - koji se odnose na nove/inovativne tehnologije i digitalna rješenja - koji rezultiraju zadržavanjem radnih mjesta

Najviši iznos potpore	Odredit će se FLAG natječajem
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore iznosi 50%. Povećanje intenziteta potpore na 100% prihvatljivih troškova može se ostvariti u slučajevima udovoljavanja jednom od kriterija: - od zajedničkog je interesa, - ima zajedničkog korisnika, - ima inovativne značajke, prema potrebi na lokalnoj razini - operaciju provodi korisnik koji je javno tijelo ili poduzeće kojem je povjereno obavljanje usluga od općega gospodarskog interesa
Pokazatelj ostvarenja	- 2 projekta
Pokazatelji rezultata	- 1 zadržano radno mjesto
Doprinos Programu	- Prioritet 3.
Doprinos PRPGŽ	- Prioritet 1.; posebni ciljevi 1.1. i 1.2.

Naziv mjere	A.1.3. Potpora ulaganju u radionice za ribarska plovila, opremu i alate
Cilj, prioritet	Opći cilj A. Povećanje konkurentnosti i održivosti gospodarskog sektora ribarstva Prioritet A.1. Modernizacija poslovanja i infrastrukture te promicanje inovacija u poslovanju gospodarskog sektora ribarstva
Potrebe	P2., P3., P7.
Opis mjere	Ova mjera ima za cilj rješavanje identificiranih problema u ribarstvenom sektoru, kao što su zastarjela infrastruktura i nedostatak prikladnih servisnih prostora, što će se postići ulaganjima u opremu za podizanje, spuštanje, izvlačenje i prijevoz plovila te prostore za servisiranje plovila, opreme i alata. Mjera će omogućiti očuvanje i prijenos tradicionalnih znanja i vještina, što doprinosi održivosti lokalne ribarske zajednice te stvara podlogu za razvoj novih turističkih sadržaja putem radionica (npr. krpanje mreža i sl.). U cilju ublažavanja klimatskih promjena i smanjenja depopulacije, posebni naglasak biti će na ulaganjima koja uključuju OIE i koja provode mladi ribari. Stoga se provedbom mjere, osim omogućavanja ribarima da smanje vrijeme provedeno izvan ribolova zbog popravaka plovila, ujedno potiče demografsku obnovu i održivi razvoj lokalne zajednice.
Ciljane skupine korisnika	- Fizičke i pravne osobe u rangu mikro i malih poduzeća sukladno definiciji u Preporuci Komisije 2003/361/EZ - JLS / komunalno poduzeće / koncesionar / ŽLU / zadruge / udruženja
Prihvatljive aktivnosti	a. Ulaganja u male objekte za održavanje i/ili servis i/ili skladištenje plovila i/ili ribarske opreme i/ili alata b. Ulaganja u opremu za servisiranje i/ili održavanje plovila i/ili ribarske opreme i/ili alata c. Ulaganja u opremu za dizanje i/ili spuštanje i/ili izvlačenje plovila d. Ulaganja u opremu za transport plovila i/ili ribarske opreme i/ili alata e. Ulaganja povezana sa razvojem integriranog turističkog sadržaja i prilagodbom objekta za pristup posjetiteljima f. Ulaganja u marketinške aktivnosti (komunikacijski i/ili marketinški plan, dizajn, lektoriranje, prijevod, logo, izrada foto i video materijala, izrada promidžbenog materijala, nastupi na sajmovima/manifestacijama i sl.) g. Opći troškovi

Osnovni uvjeti prihvatljivosti	<ul style="list-style-type: none"> - Ulaganje temeljem prihvatljivih aktivnosti može provoditi subjekt sa ribarstvenog područja - Ulaganje temeljem prihvatljivih operacija mora biti unutar ribarstvenog područja - Ulaganje temeljem prihvatljivih operacija i aktivnosti ne smije se provoditi na operativnoj ili manipulativnoj obali i ne smije se odnositi na aktivnosti koje su obuhvaćene mjerom I.23. Ribarske luke i iskrcajna mjesta u okviru Programa - Ostali uvjeti propisani natječajem.
Načela kriterija odabira	<p>Prednost pri odabiru imat će sljedeći projekti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - koje provode mladi ribari - koji uključuju ulaganja u OIE, čime se doprinosi očuvanju okoliša - koji uključuju turistički obilazak ulaganja - koji rezultiraju zadržavanjem radnih mjesta
Najviši iznos potpore	Odredit će se FLAG natječajem
Intenzitet potpore	<p>Intenzitet potpore iznosi 50%.</p> <p>Povećanje intenziteta potpore na 100% prihvatljivih troškova može se ostvariti u slučajevima udovoljavanja jednom od kriterija:</p> <ul style="list-style-type: none"> - od zajedničkog je interesa, - ima zajedničkog korisnika, - ima inovativne značajke, prema potrebi na lokalnoj razini - projekt je povezan s malim priobalnim ribolovom - operaciju provodi korisnik koji je javno tijelo ili poduzeće kojem je povjereno obavljanje usluga od općega gospodarskog interesa
Pokazatelj ostvarenja	- 2 projekata
Pokazatelji rezultata	- 1 zadržano radno mjesto
Doprinos Programu	- Prioritet 3.
Doprinos PRPGŽ	- Prioritet 1.; posebni ciljevi 1.1. i 1.2.

Naziv mjere	A.2.1. Povećanje svijesti o nutritivnim vrijednostima ribe
Cilj, prioritet	Opći cilj A. Povećanje konkurentnosti i održivosti gospodarskog sektora ribarstva Prioritet A.2. Povećanje potrošnje proizvoda ribarstva
Potrebe	P1., P4., P7.
Opis mjere	<p>Cilj ove mjere je povećati svijest o nutritivnim vrijednostima proizvoda ribarstva i njihovom utjecaju na prehrambene navike, posebno kod najmlađih generacija. Da bi se postigao taj cilj, stvaraju se povoljni uvjeti u ustanovama, koje pripremaju hranu kako bi se istaknula važnost uključivanja proizvoda ribarstva i akvakulture u prehranu. Osim toga, mjera ima za svrhu potaknuti povećanu potrošnju tih proizvoda i revitalizirati tradiciju njihove konzumacije na području LAGUR-a.</p> <p>Osiguranjem opreme za skladištenje proizvoda ribarstva, ustanove postaju otpornije na fluktuacije u opskrbi, što doprinosi kontinuiranoj dostupnosti tih proizvoda u prehrani. Kroz promotivne i edukativne aktivnosti, informiraju se djeca, ali i šira javnost o prednostima konzumacije proizvoda ribarstva i akvakulture.</p>

	Ova mjera ima za cilj potaknuti zdravije prehrabne navike, podržati gospodarski sektor ribarstva na području LAGUR-a te doprinijeti očuvanju tradicije i kulturne baštine povezane s ribolovom i ribarskim proizvodima.
Prihvatljivi korisnici	- JLS, privatne i javne ustanove
Prihvatljive aktivnosti	a. Ulaganje u poboljšanje uvjeta za pripremu proizvoda ribarstva i akvakulture u ustanovama predškolskog i osnovnog obrazovanja (troškovi adaptacije i/ili uređenja prostora unutar kojih se planira držati nabavljena oprema) b. Ulaganje u opremanje kuhinja u ustanovama predškolskog i osnovnog obrazovanja c. Priprema i provedba edukativnih aktivnosti (seminari, radionice, prezentacije, manifestacije i slične edukativne aktivnosti) d. Izrada edukativnog promotivnog materijala, lektoriranje, logo, izrada foto i video materijala, web stranica, edukativno zabavnih aplikacija i sl. na temu poticanja konzumacije proizvoda ribarstva i akvakulture e. Opći troškovi
Osnovni uvjeti prihvatljivosti	- Ulaganje temeljem prihvatljivih aktivnosti može provoditi subjekt sa ribarstvenog područja - Ulaganje temeljem prihvatljivih operacija mora biti unutar ribarstvenog područja - Ostali uvjeti propisani natječajem.
Načela kriterija odabira	Prednost pri odabiru imat će projekti: - koji uključuju edukativne i/ili promotivne aktivnosti - koji uključuju ulaganja u OIE, čime se doprinosi očuvanju okoliša - koji rezultiraju zadržavanjem radnih mjesta
Najviši iznos potpore	Odredit će se FLAG natječajem
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore iznosi 50%. Povećanje intenziteta potpore na 100% prihvatljivih troškova može se ostvariti u slučajevima udovoljavanja jednom od kriterija: - od zajedničkog je interesa, - ima zajedničkog korisnika, - ima inovativne značajke, prema potrebi na lokalnoj razini - operaciju provodi korisnik koji je javno tijelo ili poduzeće kojem je povjerenje obavljanje usluga od općega gospodarskog interesa
Pokazatelj ostvarenja	8 projekata
Pokazatelji rezultata	2 zadržana radna mjesta
Doprinos Programu	Prioritet 3.
Doprinos PRPGŽ	Prioritet 2.; Posebni cilj 2.1.

Naziv mjere	B.1.1. Razvoj turističkih sadržaja povezanog s ribarstvom, pomorstvom i brodogradnjom
Cilj, prioritet	Opći cilj B. Promocija ribarstvene baštine i očuvanje ribarstvenog okoliša Prioritet B.1. Promicanje društvene dobrobiti i ribarstvene i pomorske kulturne baštine
Potrebe	P5., P7.

Opis mjere	<p>Ovom mjerom se nastoji se integrirati ribarski sektor s turizmom, kako bi se očuvala i promovirala ribarska i pomorska tradicija te tradicionalna brodogradnja na temelju identificiranih potreba. Kroz ulaganja u izgradnju i opremanje muzeja, edukativnih i multimedijalnih centara, tematskih ruta, izložbi, manifestacija i natjecateljskih događanja i slično, cilj je revitalizirati lokalnu baštinu. Info/edukativne staze pružat će osnovne informacije o lokalnoj prirodnoj baštini, s posebnim naglaskom na morske ili slatkovodne vrste, ovisno o primjenjivosti na određenom području.</p> <p>Ova mjera omogućava bolje iskorištavanje lokalne baštine, promovira održive prakse ribarstva i akvakulture te educira i angažira lokalnu zajednicu i posjetitelje. Ulaganja kroz ovu mjeru iskorištavaju rastući interes gostiju za kulturnom i prirodnom baštinom, doprinoseći razvoju novih turističkih sadržaja i podizanju svijesti o lokalnom području kroz promociju kulturne i prirodne baštine.</p>
Ciljane skupine korisnika	<ul style="list-style-type: none"> - JLS / TZ/ komunalno poduzeće / koncesionar / ustanove u javnom vlasništvu - Fizičke i pravne osobe u rangu mikro i malih poduzeća sukladno definiciji u Preporuci Komisije 2003/361/EZ - Organizacije civilnog društva, zadruge
Prihvatljive aktivnosti	<ol style="list-style-type: none"> a. Ulaganja u male ribarske/pomorske „muzeje“, tematske/edukativne/interpretacijske centre/objekte/plovila, tematske rute, javnu turističku infrastrukturu, povezano s baštinom temeljenom na ribarstvu, brodogradnji, pomorstvu te životu uz more (jezero/rijeku) i na moru (jezeru/rijeku) b. Ulaganja u očuvanje i vrednovanje nasljeđa ribarske tradicije c. Osmišljavanje, organiziranje i opremanje ribarskih/pomorskih manifestacija d. Troškovi nabave ili najma opreme za provedbu manifestacija e. Troškovi nabave ili najma opreme i potrošnog materijala za pripremu i prezentaciju proizvoda ribarstva i akvakulture f. Osmišljavanje i izrada edukativnih materijala, edukacija i podizanje svijesti stanovništva i turista o ribarskoj, pomorskoj i brodograditeljskoj tradiciji g. Ulaganje u marketinške aktivnosti (komunikacijski i/ili marketinški plan, dizajn, lektoriranje, prijevod, logo, izrada foto i video materijala, izrada promidžbenog materijala, nastupi na sajmovima/manifestacijama, oprema za marketinške aktivnosti i sl.) h. Opći troškovi
Osnovni uvjeti prihvatljivosti	<ul style="list-style-type: none"> - Ulaganje temeljem prihvatljivih aktivnosti može provoditi subjekt sa ribarstvenog područja - Ulaganje temeljem prihvatljivih aktivnosti mora biti unutar ribarstvenog područja - Ulaganje temeljem ovih aktivnosti mora se odnositi na teme promoviranja društvene dobrobiti i kulturne baštine, uključujući ribarstvenu, pomorsku i brodograditeljsku kulturnu baštinu - Manifestacije se mogu održavati samo na javnim površinama unutar ribarstvenog područja - Ostali uvjeti propisani natječajem
Načela kriterija odabira	<p>Prednost pri odabiru imat će projekti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - koje provode više partnera - koji uključuju ulaganja u OIE - koji uključuju inovativne sustave interpretacije, uključujući digitalna rješenja i platforme - koji uključuju edukativan sadržaj pripreme proizvoda ribarstva i akvakulture
Najviši iznos potpore	Odredit će se FLAG natječajem

Intenzitet potpore	Intenzitet potpore iznosi 50%. Povećanje intenziteta potpore na 100% prihvatljivih troškova može se ostvariti u slučajevima udovoljavanja jednom od kriterija: <ul style="list-style-type: none"> - od zajedničkog je interesa, - ima zajedničkog korisnika, - ima inovativne značajke, prema potrebi na lokalnoj razini - operaciju provodi korisnik koji je javno tijelo ili poduzeće kojem je povjereno obavljanje usluga od općega gospodarskog interesa
Pokazatelj ostvarenja	- 12 projekata
Pokazatelji rezultata	- 4 aktivnosti suradnje među dionicima (partnerski projekti)
Doprinos Programu	- Prioritet 3.
Doprinos PRPGŽ	- prioriteti 3. i 5.; posebni ciljevi 3.1. i 5.3.

Naziv mjere	B.2.1. Promicanje ekološke održivosti ribarstvenog područja
Cilj, prioritet	Opći cilj B. Promocija ribarstvene baštine i očuvanje ribarstvenog okoliša Prioritet B.2. Očuvanje morskog i obalnog okoliša u ribarstvenom području
Potrebe	P6., P7.
Opis mjere	Ova mjera ima za cilj promicanje ekološki održive upotrebe resursa u gospodarskom razvoju ribarstvenog područja, što će se postići provedbom različitih aktivnosti kao što su ekološke akcije čišćenja podmorja, edukacija, organizacija sajмова, koncerata i drugih javnih događanja. Cilj je potaknuti ekonomsku održivost gospodarskog sektora ribarstva, a istovremeno očuvati ekosustav i morski okoliš. Kroz promociju ekološke održivosti i upravljanje okolišem, ova mjera teži povećanju svijesti i kapaciteta za održivo upravljanje resursima u ribarstvu i turizmu. To znači da se potiče odgovorno korištenje resursa kako bi se očuvala okolina i omogućila dugoročna održivost ribarskog sektora i turizma na tom području.
Prihvatljivi korisnici	<ul style="list-style-type: none"> - JLS / ŽLU / koncesionari / TZ / komunalno poduzeće - Organizacije civilnog društva / ronilački klubovi / ronilački centri - Fizičke i pravne osobe u rangu mikro i malih poduzeća sukladno definiciji u Preporuci Komisije 2003/361/EZ
Prihvatljive aktivnosti	<ol style="list-style-type: none"> a. Troškovi organiziranja akcija čišćenja podmorja i/ili priobalja (vreće za sakupljanje otpada, opskrba hranom i pićem sudionika volontera, troškovi angažiranja hitne pomoći i sl.) b. Troškovi zbrinjavanja otpada c. Troškovi uključivanja lokalnog stanovništva i posjetitelja u aktivnosti očuvanja biološke raznolikosti kroz njihovu edukaciju, prikupljanje otpada, ponovnu uporabu i/ili reciklažu istoga d. Troškovi stvaranja inovativnih proizvoda iz prikupljenog otpada e. Troškovi najma ili nabave ronilačke i popratne opreme f. Troškovi izgradnje i/ili rekonstrukcije i/ili adaptacije i/ili uređenja prostora u kojem se čuva oprema nabavljena kroz operaciju/projekt

	<p>g. Troškovi ulaganja povezanih sa prevencijom i sanacijom onečišćenja podmorja i/ili priobalja (plutajuće brane, tlačne šprice za aplikaciju disperzanta i odmašćivača i sl.)</p> <p>h. Troškovi osmišljavanja, organizacije i provedbe gastronomskih događanja, sajмова, koncerta i drugih javnih događaja</p> <p>i. Ulaganja u marketinške aktivnosti (komunikacijski i/ili marketinški plan, dizajn, lektoriranje, prijevod, logo, izrada foto i video materijala, izrada promidžbenog materijala, nastupi na sajmovima/manifestacijama, oprema za marketinške aktivnosti i sl.)</p> <p>j. Opći troškovi</p>
Osnovni uvjeti prihvatljivosti	<ul style="list-style-type: none"> - Ulaganje temeljem prihvatljivih aktivnosti može provoditi subjekt sa ribarstvenog područja - Ulaganje temeljem prihvatljivih operacija mora biti unutar ribarstvenog područja - Ostali uvjeti propisani natječajem.
Načela kriterija odabira	<p>Prednost pri odabiru imat će projekti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - koje provodi više partnera - koji uključuju stvaranje inovativnih proizvoda od prikupljenog otpada - koji uključuju provedbu edukativnih aktivnosti
Najviši iznos potpore	Odredit će se FLAG natječajem
Intenzitet potpore	<p>Intenzitet potpore iznosi 50%.</p> <p>Povećanje intenziteta potpore na 100% prihvatljivih troškova može se ostvariti u slučajevima udovoljavanju kriterijima:</p> <ul style="list-style-type: none"> - od zajedničkog je interesa, - ima zajedničkog korisnika, - ima inovativne značajke, prema potrebi na lokalnoj razini - operaciju provodi korisnik koji je javno tijelo ili poduzeće kojem je povjereno obavljanje usluga od općega gospodarskog interesa
Pokazatelj ostvarenja	- 4 projekta
Pokazatelji rezultata	- 2 aktivnosti suradnje među dionicima (partnerski projekti)
Doprinos Programu	- Prioritet 3.
Doprinos PRPGŽ	- Prioritet 3.; Posebni cilj 3.2.

4.3. Intenzitet potpore

Intenzitet potpore u okviru provedbe projekata LRSR iznosi 50 % ukupnih prihvatljivih troškova. Povećanje potpore do 100% je moguće u slučaju zadovoljavanja jednog od kriterija za uvećanje intenziteta potpore, uz obavezno omogućavanje javnog pristupa rezultatima projekta.

1. od zajedničkog je interesa – kriterij primjenjiv za projekte u okviru svih mjera LRSR

U svrhu privlačenja mladih za ribarstvo, i tako doprinoseći smanjenju depopulacije i posljedično gubitku tradicionalnih znanja i vještina, veći intenzitet potpore će se omogućiti kategoriji „mladi ribar“. Predmetno je zajednički interes cijele lokalne zajednice na ribarstvenom području.

Za provedbu ove LRSR, mladi ribari se definiraju kao osobe mlađe od 40 godina na dan podnošenja zahtjeva za potporu, koje se na FLAG natječaj javljaju kao vlasnici/suvlasnici obrta ili trgovačkog društva, a ujedno su osobe ovlaštene za zastupanje.

Zaštita okoliša je horizontalno pitanje i, kao takvo je, od zajedničkog interesa ribarstvenog područja. Sve aktivnosti unutar Mjere B.2.1. odnose se na zaštitu okoliša, pa se mogu smatrati zajedničkim interesom ribarstvenog područja. Unutar ostalih planiranih mjera dodatno se potiču aktivnosti ulaganja u obnovljive izvore energije, pa ako projekt uključuje ulaganja u OIE, smatra se zajedničkim interesom ribarstvenog područja.

Provedba mjere A.1.3. odnosi se na povećanje svijesti o nutritivnim vrijednostima ribe kod djece, stvaranje zdravih navika, promociju ribarstva i povećanje potrošnje ribe, što je zajednički interes na lokalnoj razini i time opravdava udovoljavanju kriteriju „zajednički interes“.

2. ima zajedničkog korisnika – kriterij primjenjiv za projekte u okviru svih mjera LRSR

Zajednički korisnik je organizacija sa pravnom osobnošću o koja zastupa interese svojih članova, grupe dionika ili javnosti u cjelini (npr. udruga, zadruga, neprofitna organizacija i sl) osnovana po posebnoj zakonskoj regulativi, posebnim propisima i dr., kojom se uređuju ustroji djelovanje tog oblika udruživanja, koja provodi zajedničku operaciju. Operacija kojoj je korisnik (nositelj projekta) zajednički korisnik, ali operacija obuhvaća aktivnosti koje su u pojedinačnom interesu pojedinačnih članova zajedničkog korisnika se ne smatra operacijom koja ima zajedničkog korisnika.

3. ima inovativne značajke, prema potrebi, na lokalnoj razini te osiguravaju javni pristup svojim rezultatima – kriterij primjenjiv za projekte u okviru svih mjera LRSR

Inovativne značajke odnose se na inovacijske aktivnosti koje podrazumijevaju uvođenje na tržište ili u upotrebu novog ili poboljšanog proizvoda/usluge ili procesa, koji je nositelj projekta po prvi put uveo na tržište ili uveo u upotrebu. Poboljšani proizvod/usluga ili proces podrazumijeva proizvod/uslugu ili proces koji se značajno razlikuje od prijašnjih proizvoda/usluga ili procesa nositelja projekta. Pojam „lokalna razina“ podrazumijeva provedbu ulaganja unutar administrativnih granica pojedine JLS, koje se nalaze unutar obuhvata ribarstvenog područja LAGUR-a TUNERA. Osiguravanje javnog pristupa rezultatima operacije podrazumijeva omogućavanje široj javnosti fizičkog pristupa rezultatima operacije, kao i pristupa informacijama o rezultatima te operacije.

Nadalje, u skladu sa Uredbom (EU) 2021/1139, subjektima koji se bave malim priobalnim ribolovom može se dodijeliti potpora najviše stope intenziteta potpore od 100 %, osim za operacije koje se odnose na prvu kupnju ribarskog plovila, zamjenu ili osuvremenjivanje motora i operacije kojima se povećava bruto tonaža ribarskog plovila u svrhu poboljšanja sigurnosti, radnih uvjeta ili energetske učinkovitosti.

Temeljem Priloga III. Uredbe (EU) 2021/1139, za projekte čiji je korisnik javnopravno tijelo ili poduzeće kojem je povjereno obavljanje usluga od općega gospodarskog interesa iz članka 106. stavka 2. TFEU-a, a potpora je odobrena za obavljanje takvih usluga, može se dodijeliti 100% potpore.

4.4. Usklađenost LRSR sa strateškim dokumentima više razine

Plavo gospodarstvo i doprinos ciljevima iz čl. 29. Uredbe (EU) br. 2021/1139 i Programu

Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice se provodi u okviru Prioriteta 3. Omogućivanje održivog plavoga gospodarstva u obalnim, otočnim i kopnenim područjima te poticanje održivog razvoja ribarskih i akvakulturnih zajednica i istoimenog Specifičnog cilja kako je definirano u članku 29. Uredbe (EU) br. 2021/1139 i u okviru Programa za ribarstvo i akvakulturu Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2021.-2027. godine.

Doprinos Prioritetu 3. Omogućivanje održivog plavoga gospodarstva u obalnim, otočnim i kopnenim područjima te poticanje održivog razvoja ribarskih i akvakulturnih zajednica postignut je definiranjem prihvatljivih aktivnosti u okviru mjera LRSR, koje su usklađene i sinegrijski povezane sa prioritetima i ciljevima LRSR. Svaka od mjera LRSR adresira ključne izazove i prilike u ribarstvenom sektoru i pomaže u postizanju sveobuhvatnog pristupa razvoju.

Povećanje konkurentnosti ribarskog sektora, iako predstavlja jednu od mjera unutar LRSR, trebalo bi se postići direktno ili indirektno provedbom svih mjera LRSR. Poticanjem ulaganja na plovilima, a koja se odnose na poboljšanje rukovanja i očuvanja ulova na plovilu u svrhu zadržavanja vrijednosti, energetske učinkovitost te zaštitu zdravlja i sigurnost, direktno će se povećati prihodi (s osnove povećanja kvalitete proizvoda) i smanjiti operativni troškovi. Nestabilnost u приходima GSR uzrokuje nemogućnost ulaganja u infrastrukturu, stoga se provedbom aktivnosti ulaganja u radionice za ribarska plovila, opremu i alate povećava efikasnost poslovanja. Ujedno, radionice doprinose očuvanju i prijenosu zanatskih vještina u ribarstvu, što je veoma bitno za mlade generacije.

Ističe se važnost privlačenja mladih u ribarstvo i srodne sektore, zbog zabrinjavajućeg starenja stanovništva i izražene depopulacije. Depopulacija može rezultirati gubitkom tradicionalnih znanja i vještina, smanjenjem radne snage te usporavanjem ekonomske aktivnosti. Poticanje mladih na sudjelovanje u ribarstvu i povezanim djelatnostima može revitalizirati lokalnu ekonomiju, sačuvati kulturnu baštinu i promicati održivi razvoj.

Promocija proizvoda ribarstva povećanjem svijesti o nutritivnim nutritivnim vrijednostima proizvoda ribarstva i njihovom utjecaju na prehrambene navike, ali i promocija ribarstvene povijesti i baštine doprinosi gospodarskom sektoru ribarstva, jer revitalizira tradiciju konzumacije ribarstvenih proizvoda na području LAGUR-a. Ujedno, povećava vrijednost kvalitetne lokalno ulovljene ribe, čime će se izravno doprinijeti razvoju i jačanju ribarskog sektora kao osnove održivog plavog gospodarstva.

Očuvanje tradicije, znanja i kulture ribarstva je ključno za očuvanje identiteta ribarskih zajednica. Promoviranje ribarske baštine kroz turizam i edukaciju može dodatno valorizirati ovu baštinu i pridonijeti ekonomskom razvoju zajednice.

Na kraju, održivi pristup ribolovu, zaštita morskog okoliša i promocija ekološki prihvatljivih praksi su ključni za dugoročnu održivost sektora. Provedbom aktivnosti iz mjere B.2.1. Promicanje ekološke održivosti ribarstvenog područja te ulaganjima u obnovljive izvore energije, ribarstvene zajednice mogu biti predvodnici u očuvanju morskih resursa i borbi protiv klimatskih promjena.

Dugoročni cilj svih planiranih mjera unutar LRSR je osigurati okolišnu, socijalnu i gospodarsku održivost, što direktno doprinosi Prioritetu 3. Omogućivanje održivog plavoga gospodarstva u obalnim, otočnim i kopnenim područjima te poticanje održivog razvoja ribarskih i akvakulturnih zajednica.

Usklađenost s županijskim Planom razvoja

LRSR LAGUR-a TUNERA povezana je i usklađena sa Planom razvoja Primorsko-goranske županije za razdoblje 2022.-2027. godine (PRPGŽ) i njegovim prioritetima i posebnim ciljevima:

Opći cilj A. Povećanje konkurentnosti i održivosti gospodarskog sektora ribarstva LRSR usklađen je sa **Prioritetom 1. Pametna regija konkurentnog gospodarstva baziranog na znanju i naprednim tehnologijama** i **Prioritetom 2. Djeca i mladi u fokusu** PRPGŽ. Na nižoj razini *Prioritet A.1.* LRSR usklađen je sa *Posebnim ciljem 1.1. Konkurentno gospodarstvo temeljeno na znanju i inovacijama* i *Posebnim ciljem 1.2. Gospodarski rast usmjeren na jačanje izvoza podizanjem produktivnosti i digitalnu transformaciju* PRPGŽ.

Prioritet A.2. LRSR usklađen je sa *Posebnim ciljem 2.1. Podrška osnivanju i funkcioniranju obitelji te razvoj sustava brige o djeci i mladima* PRPGŽ.

LRSR LAGUR-a TUNERA teži promociji lokalnog gospodarstva kroz ribarstvo i povezane aktivnosti. Ovo se uklapa u širi okvir PRPGŽ, koji potiču ekonomski razvoj Županije kroz različite sektore, uključujući ribarstvo sa posebnim naglaskom na mlađe generacije.

Opći cilj B. Promocija ribarstvene baštine i očuvanje ribarstvenog okoliša usklađen je sa **Prioritetom 3. Zelena tranzicija temeljena na održivom upravljanju i korištenju vlastitih resursa** i **Prioritetom 5. Ravnomjernim razvojem do europskog standarda i visoke kvalitete života za sve građane** PRPGŽ. Na nižoj razini *Prioritet B.1.* LRSR usklađen je sa *Posebnim ciljem 3.1. Pametan i održiv pristup upravljanju prostorom i prirodnim resursima* i *Posebnim ciljem 5.3. Razvoj kulture i sporta te poticanje kreativnosti* PRPGŽ.

Prioritet B.2. LRSR usklađen je sa *Posebnim ciljem 3.2. Zelena i energetska tranzicija prema ugljičnoj neutralnosti* PRPGŽ.

LRSR LAGUR-a TUNERA naglašava važnost očuvanja i valorizacije kulturne i prirodne baštine, te promicanje turizma temeljenog na ribarstvenoj baštini te promiče ekološke prakse, očuvanje okoliša i smanjenje utjecaja na klimatske promjene, što se sukladno sa prioritetima i ciljevima PRPGŽ.

LRSR i PRPGŽ naglašavaju važnost očuvanja i održivog korištenja prirodnih resursa, radi očuvanja bioraznolikosti i održivog razvoja ribarskih zajednica.

Oba dokumenta prepoznaju važnost socijalne kohezije i potrebu za integracijom svih članova društva u procese razvoja, pružajući jednake prilike i potičući aktivno sudjelovanje građana.

LRSR promiče suradnju među lokalnim dionicima i partnerstva s drugim sektorima, što je usklađeno s PRPGŽ, koji također teži jačanju partnerstava i umrežavanju na različitim razinama.

LRSR LAGUR-a TUNERA dopunjuje i podržava šire ciljeve i prioritete postavljene u PRPGŽ, stvarajući koherentan i sinergijski okvir za održivi razvoj ribarstvenog područja.

Tijekom izrade LRSR vodilo se računa o horizontalnim načelima, koja se odnose na cjelokupno područje, sve dionike i sektore unutar ribarstvenog područja, a propisana su člankom 9. Uredbe (EU) 2021/1060.

Prilikom izrade LRSR vodilo se računa o osiguravanju **poštivanja temeljnih prava i usklađenosti s Poveljom Europske unije o temeljnim pravima, kao i Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom.**

Ravnopravnosti spolova i nediskriminacija osigurala se prilikom definiranja potreba i SWOT analize te programiranja ciljeva, prioriteta i mjera LRSR, gdje su ravnopravno sudjelovali svi lokalni dionici, bez obzira na rod, rasno ili etničko podrijetlo, religiju ili uvjerenje, invaliditet, dob ili seksualnu orijentaciju. Nastavno na zabrinjavajuće starenje stanovništva i negativna demografska kretanja, prilikom programiranja LRSR prepoznata je potreba za dodatnim poticanjem mladih ribara putem većeg intenziteta potpore (zajednički interes) te davanjem prednosti temeljem kriterija odabira.

U provedbi LRSR ravnopravnost žena i muškaraca, rodno osviještena politika i integracija rodne perspektive osigurat će se prilikom sastavljanja tijela za odabir projekta i prilikom provedbe ne diskriminirajućeg i transparentnog postupka za odabir projekata, kako je opisano u poglavlju 5.3. Proces odabira projekata. Tijekom cijelog razdoblja provedbe LRSR LAGUR TUNERA će pratiti rodnu ravnotežu u lokalnom partnerstvu i u strukturi korisnika kojima će dodijeliti potporu, kao i u smislu rodne i druge ravnopravnosti u zadržanim radnim mjestima. U praćenje i evaluaciju LRSR, opisano u poglavlju 5.4., biti će uključene sve skupine društva na ribarstvenom području, u skladu s načelom partnerstva i promicanja načela zaštite ravnopravnosti, uključenosti i nediskriminacije.

Načelo održivog razvoja, integrirano je kroz sve ciljeve, prioritete i mjere LRSR, a sam LAGUR TUNERA osnovan je u cilju promicanja održivog razvoja u ribarstvu.

Održivi razvoj počinje uključivanjem i osvještavanjem svih relevantnih dionika o temeljnim načelima održivosti i održivog razvoja, a kroz proces izrade te provedbe i praćenja učinaka provedbe LRSR-a promiče se društvena i ekološka odgovornost svih dionika, ali i stvara osnova za ekonomsku i demografsku održivost ribarstvenog područja. Održivi razvoj se temelji na uključenosti svih dionika u promišljanje o budućnosti lokalne zajednice na način da se razmatraju dugoročni razvojni aspekti, problemi i potrebe, kao i rješenja koja omogućavaju uključivanje brige za buduće naraštaje, odnosno brigu o ekološkoj, socijalnoj i ekonomskoj održivosti cijelog ribarstvenog područja. Ulaganjem u nove proizvode i usluge temeljene na održivim principima, pridonosi se ekološkoj održivosti.

Zaštita i očuvanje okoliša, predstavlja temelj provedbe LRSR. U svim mjerama LRSR zaštita okoliša se potencira davanjem prednosti projektima, koji uključuju ulaganja u OIE. Nadalje, poticati će se ulaganja u nove, ekološki prihvatljive tehnologije u svim sektorima djelatnosti kako bi se smanjila emisija štetnih tvari. Kroz predviđene aktivnosti i mjere, radit će se sustavno na educiranju stanovništva o održivom razvoju, rješenjima i pristupima, o utjecaju proizvodnje i drugih djelovanja na klimatske promjene i o potrebi ublažavanja klimatskih promjena. Budući da su pojedina prirodna područja LAGUR-a TUNERA zaštićena, a i LRSR posebice adresira pitanja održivog korištenja mora, obale i podmorja, odnosno sprečavanje njihovog onečišćenja, kao i zaštitu biološke raznolikosti, LRSR aktivno izravno i neizravno promiče i podupire gospodarski razvoj koji valorizira i čuva okoliš i biološku raznolikosti.

Na kraju, u okviru LRSR programirana je posebna mjera koja obuhvaća aktivnosti koje će smanjiti negativne utjecaje ribarstva i turizma na okoliš, potaknuti očuvanje morskog ekosustava, te educirati i podizati svijest o važnosti očuvanja prirode i održivog korištenja resursa u ribarstvenom području.

Inovativni i integrirani karakter LRSR

LRSR LAGUR-a TUNERA temelji se na ključnim načelima LEADER pristupa, što znači da razvojne procese usmjerava odozdo prema gore. Ovo potiče lokalnu zajednicu da stvara odgovore na svoje specifične potrebe koristeći društvene inovacije. Također, integrira kapacitete lokalne zajednice s kapacitetima šireg okruženja, uključujući i globalnu razinu. LRSR uvijek počinje s identificiranjem razvojnih potreba i mišljenja svih lokalnih dionika, ali također razmatra mogućnost da se te potrebe zadovolje koristeći sve dostupne resurse na lokalnoj razini i kroz suradnju svih relevantnih dionika, uključujući stanovnike, predstavnike javnog sektora, gospodarstvo, civilno društvo, posjetitelje, znanstvenike, stručnjake i inovatore. Svi ovi dionici doprinijeli su razvoju održivih rješenja za prioritetne potrebe lokalne zajednice, a ujedno radili na međusobnom umrežavanju i jačanju veza.

Inovativnost se direktno provlači kroz sve mjere LRSR, jer potiče nove, a posebice inovativne proizvode, usluge, aktivnosti, projekte, programe i sadržaje. Inovativnost je i jedan od kriterija procjene i odabira projekata na razini svih mjera LRSR. Shodno tomu, poticanje inovacija omogućuje veći broj bodova projektima, koji doprinose uvođenje istih u ribarstvenom području. Pri tome je važno naglasiti, da se inovativni pristup ili tehnologija mogu razmatrati na razini samog korisnika (inovacija u vlastitom poslovanju, uvođenje inovativne tehnologije, proizvoda ili usluge koji do sada taj subjekt nije koristio), u svom području djelovanja (inovacija na području JLS), kao i sektorske ili globalne inovacije, čime se potiče inovativno razmišljanje i djelovanje na svim razinama. U svom razvoju, i sam LAGUR TUNERA će koristiti inovativne pristupe koristeći načela i dobru praksu društvenih inovacija i društvenog poduzetništva. Inovativan karakter ove LRSR se vidi i u očekivanim rezultatima svih mjera, koje potiču stvaranje inovativnih: oblika prodaje, proizvoda ribarstva, turističkih sadržaja, menija i novih oblika turizma za ovo područje. Predložene mjere su programirane od strane predstavnika različitih sektora sa ribarstvenog područja i mogu se provoditi samo na ribarstvenom području LAGUR TUNERA.

Nadalje, ciljevi, odnosno pripadajuće mjere (aktivnosti) LRSR su međusobno usklađeni, čime se promiče **integrirani i višesektorski pristup** te se promiče i potiče umrežavanje i suradnja svih dionika na više razina. Integrirani karakter LRSR se vidi u samoj primjeni multisektorskog pristupa, jer su predstavnici različitih sektora s područja LAGUR-a TUNERA predložili mjere koje, na njima specifičan način, odgovaraju na specifične potrebe prelaskom granica uskih pojedinačnih interesa kako unutar sektora, tako i među različitim sektorima, prepoznajući koristi koje proizlaze upravo iz suradnje i sinergije što je samo po sebi odraz integriranosti pristupa.

Integrirani karakter LRSR postignut je definiranim ciljevima, kroz prioritete i mjere, a provedba aktivnosti unutar planiranih mjera direktno i indirektno potiče održivi razvoj različitih sektora, koji se nalaze unutar područja. Ciljevi se mogu postići samo integriranom provedbom LRSR, povezujući različite sektore i korisnike. LRSR je osmišljena na način da od rezultata planiranih mjera, osim korisnika koji su se prijavili na određenu mjeru, korist mogu imati korisnici drugih mjera te cijela lokalna zajednica. Integrirani karakter se također postiže i doprinosom LRSR u rješavanju horizontalnih pitanja, zajedničkih za cijelo područje.

5. MEHANIZMI I NAČINI UPRAVLJANJA, PRAĆENJA I EVALUACIJE (NAČIN UPRAVLJANJA PROVEDBOM, NADZORA PROVEDBE I OCJENJIVANJA USPJEŠNOSTI PROVEDBE STRATEGIJE), KOJIMA SE DOKAZUJU KAPACITETI LOKALNE AKCIJSKE SKUPINE ZA PROVEDBU LRSR-A

5.1. Kapacitet LAGUR-a za upravljanje LAGUR-om i provedbom LRSR

LAGUR TUNERA zapošljava jednog voditelja i jednog stručnog suradnika. Voditelj LAGUR-a odgovoran je za provođenje planova i programa, nadzire rad stručnog suradnika, osigurava cjelokupno upravljanje radi postizanja zadanih ciljeva te obavlja administrativne i tehničke poslove. Stručni suradnik zadužen je za dnevne uredske poslove, komunikaciju s partnerima i suradnicima, pomoć pri promoviranju projekata i aktivnosti. U radu LAGUR-a sudjeluje predsjednik, koji svoje funkcije obavlja tako da je zaposlen na jedan sat dnevno.

Pored navedenih poslova, zaposlenici LAGUR-a imaju, kao temeljnu, zadaću provedbu LRSR te provođenje CLLD pristupa. Tijekom rada u LAGUR-u kontinuirano su sudjelovali na edukacijama, radionicama, skupovima i sličnim događanjima te se educirali, kako bi stekli potrebne vještine. Stečena znanja i iskustva zaposlenici koriste u svakodnevnom radu te pružaju savjetodavnu potporu svim subjektima koji djeluju na području LAGUR-a. Proveli su veliki broj animacijskih aktivnosti što je rezultiralo dobrom provedbom LRSR za razdoblje 2014.-2020.

U radu LAGUR-a sudjeluju i svi članovi LAGUR-a, koji čine Skupštinu LAGUR-a te Upravni odbor. Najviše tijelo upravljanja LAGUR-om je Skupština. Skupštinu čini 31 član, dok se Upravni odbor sastoji od 7 članova iz različitih sektora (javnog, gospodarskog i civilnog). Zadaci i uloge upravnog odbora i članova su propisane Statutom. Sastav tijela i odgovornosti u svrhu izvršenja operativnih aktivnosti, aktivnosti povezanim s odabirom projekata, praćenjem i vrednovanjem LRSR su detaljno opisani u poglavljima 5.3. i 5.4.

Zaposlenici i članovi LAGUR-a TUNERA će u svom daljnjem radu nastaviti s pohađanjem edukativnih aktivnosti i treninga, kako bi maksimizirali svoje znanje i vještine, te na taj način razvili i ojačali lokalnu zajednicu. Udruživanjem zaposlenika i članova LAGUR-a odnosno lokalnih dionika, oko zajedničkih projekata i međusektorskih akcija, ne samo da se postiže sinergija i osjećaj zajedničkog vlasništva, već se stvara masa potrebna za poboljšanje ekonomske konkurentnosti područja.

Pored postojećih ljudskih kapaciteta, LAGUR TUNERA je, u svrhu kvalitetne provedbe LRSR, osigurao i potrebna financijska sredstva. Bespovratna sredstva za izradu LRSR i tekuće troškove tijekom izrade LRSR osigurana su iz Mjere III.1. „Pripremna potpora“.

Sredstva za provedbu LRSR osigurat će se iz Mjere III.2. „Odabir i odobravanje lokalnih razvojnih strategija u ribarstvu“.

Dio financijskih sredstava osiguran je putem godišnjih članarina. Odlukom Skupštine LAGUR-a određeno je da sve JLS u sastavu LAGUR-a imaju obvezu plaćanja godišnje članarine, što iznosi ukupno 278,72 EUR/godišnje. Dodatno, rad LAGUR-a prati i financijski podržava i PGŽ sa sredstvima od 6.625,00 EUR/godišnje.

Za predfinanciranje tekućih troškova LAGUR TUNERA ima odobren okvirni kredit po transakcijskom računu na iznos 26.544,56 EUR sklopljen sa ERSTE & STEIERMÄRKISCHE BANK d.d. Kamata se plaća na iznos iskorištenog kredita i to od dana korištenja do roka vraćanja po fiksnoj stopi u iznosu od 2,8500% godišnje. Kredit je odobren pod uvjetima navedenim u ugovoru, a u skladu s uvjetima iz Ugovora o uključivanju u sustav „ESB obračunski pooling“ kojeg je banka sklopila s Primorsko-goranskom županijom i povezanim osobama uključujući i LAGUR TUNERA.

Tablica 25. Prikaz financiranja rada LAGUR-a TUNERA po godinama provedbe LRSR

Naziv	Plan 2023.	Plan 2024.	Plan 2025.	Plan 2026.	Plan 2027.	Plan 2028.	Plan 2029.
Prihodi po potpori za tekuće troškove i troškove vođenja LRSR	8.000,00	84.158,60	84.158,60	84.158,60	84.158,60	84.158,60	84.158,54
Prihodi od članarina	278,72	278,72	278,72	278,72	278,72	278,72	278,72
Prihodi od PGŽ	6.625,00	6.625,00	6.625,00	6.625,00	6.625,00	6.625,00	6.625,00
Prihodi UKUPNO	14.903,72	91.062,32	91.062,32	91.062,32	91.062,32	91.062,32	91.062,26
Rashodi za tekuće troškove i troškove vođenja LRSR-a	8.000,00	84.158,60	84.158,60	84.158,60	84.158,60	84.158,60	84.158,54
Rashodi za provedbu LRSR-a koji nisu obuhvaćeni tekućim troškovima i troškovima vođenja	6.903,72	6.903,72	6.903,72	6.903,72	6.903,72	6.903,72	6.903,72
Rashodi UKUPNO	14.903,72	91.062,32	91.062,32	91.062,32	91.062,32	91.062,32	91.062,26
Razlika - višak/ manjak	0	0	0	0	0	0	0

5.2. Rezultati provedbe LRSR u prošlom programskom razdoblju

LAGUR TUNERA uspješno je implementirao niz inicijativa i projekata usmjerenih na održivi razvoj ribarstvenog područja.

LAGUR-u TUNERA je 29.12.2017. godine dobio Odluku o odobrenju LRSR od strane Upravljačkog tijela, a odobrena potpora za provedbu LRSR ukupno je iznosila 2.200.000,00 EUR⁷. Za provedbu operacija u okviru sedam mjera unutar LRSR odobrena je potpora u iznosu 1.650.000,00 EUR⁸, dok je odobrena potpora za tekuće troškove i troškove vođenja iznosila 550.000,00 EUR.⁹

Inicijalno odobrena LRSR izmijenjena je u lipnju 2021. godine i sredstva iz tri mjere (A.1.1. Mobilne ribarnice i internet prodaja proizvoda ribarstva, A.1.2. Mobilni objekti brze prehrane i A.2.1. Razvoj novih oblika turizma povezanih s GSR) preusmjerena su na Mjeru B.1.1. Mali muzeji ribarstvene i/ili brodograditeljske baštine, zbog nedostatka interesa potencijalnih nositelja projekata. LAGUR je održao nekoliko sastanaka (individualnih i grupnih) s predstavnicima GSR, na kojima nije iskazan interes za ulaganjima unutar mjera predviđenih za GSR, niti su izneseni prijedlozi za izmjenom/doradom postojećih mjera ili uvođenjem novih mjera za provedbu projekata GSR. Pojedini subjekti investirali su svoj razvoj prije početka operativne provedbe LRSR, a drugi nisu imali potrebe za ulaganjima.

U razdoblju 2019.-2021., LAGUR-u TUNERA proveo je pet FLAG natječaja za preostale četiri mjere iz LRSR: Mjera B.2.1. Edukativne staze, Mjera A.1.3. Povećanje svijesti o nutritivnim vrijednostima ribe kod djece u vrtićima (dva FLAG natječaja), Mjera B.1.1. Mali muzeji ribarstvene i/ili brodograditeljske baštine i Mjera B.1.2. Tunere.

Kao rezultat provedbe FLAG natječaja, od strane LAGUR-a odabran je 21 projekt sa iznosom potpore 1.518.325,31 EUR, odnosno **95,31% ukupne alokacije**. Svi projekti potvrđeni su od Upravljačkog tijela, a odobrena potpora iznosi 1.517.803,33 EUR.

Dosad je u potpunosti isplaćena potpora za tri projekta u iznosu od 264.812,72 EUR. Za dodatna četiri projekta podneseni su Zahtjevi za isplatu, koji su u obradi u Upravljačkom tijelu. Preostali projekti su u provedbi i očekuje se da će Zahtjevi za isplatu biti podneseni do kraja 2023. godine.

Izlazni pokazatelji nisu u potpunosti ostvareni, s obzirom da je većina odobrenih projekata u fazi provedbe. Pod realnom pretpostavkom da svi odobreni projekti budu provedeni i na kraju isplaćeni, planirani pokazatelji biti će ostvareni.

⁷ Potpora je iznosila 16.603.400,00 kuna, obračunato prema mjesečnom tečaju EK za mjesec prosinac 2017. (1 EUR=7,547 kn)

⁸ 12.452.550,00 kuna, obračunato prema mjesečnom tečaju EK za mjesec prosinac 2017. (1 EUR=7,547 kn)

⁹ 4.150.850,00 kuna, obračunato prema mjesečnom tečaju EK za mjesec prosinac 2017. (1 EUR=7,547 kn)

Tablica 26. Provedeni FLAG natječaji u okviru LRSR 2014.-2020.

R.br.	Trajanje natječaja	Mjera	Alokacija	ODOBRENO -LAGUR		ODOBRENO UT		ISPLAĆENO		POKAZATELJ
				Broj projekata	Iznos potpore	Broj projekata	Iznos potpore	Broj projekata	Iznos potpore	Zadržana radna mjesta
1.	02.12.2019.-28.02.2020.	B.2.1.	911.509,72	7	909.802,55	7	909.802,55	2	255.407,48	1
2.	21.08.2020.-02.10.2020.	A.1.3.	70.116,13	6	55.849,94	6	55.327,95	1	9.405,24	0,5
3.	29.10.2020.-31.03.2021.	B.1.1.	400.663,61	4	400.663,61	4	400.663,61	0		
4.	23.12.2020.-31.01.2021.	A.1.3.	10.016,59	1	10.016,59	1	10.016,59	0		
5.	14.04.2021.-31.05.2021.	B.1.2.	180.298,63	3	141.992,62	3	141.992,62	0		
UKUPNO			1.572.604,69	21	1.518.325,31	21	1.517.803,33	3	264.812,72	1,5

Izvor: LAGUR TUNERA

5.3. Proces odabira projekata

Proces odabira projekata, provodit će se na način propisan relevantnim provedbenim aktima.

U skladu s kriterijima propisanim u provedbenim aktima, LAGUR objavljuje natječaje za mjere propisane u LRSR, zaprima, ocjenjuje i odabire projekte za dodjelu potpore.

Prilikom definiranja tijela za odabir projekata, naglasak je stavljen na razdvajanje funkcija, poštujući načela zaštite ravnopravnosti, uključenosti i nediskriminacije. Detaljan proces bit će opisan u Priručniku procedura, a informacije o natječajima na mrežnoj stranici LAGUR-a.

Ključna tijela za odabir projekata su Ocjenjivački odbor (OO) i Upravni odbor LAGUR-a (UO). OO ocjenjuje prijave, dok UO vrši konačan odabir. Ako postoji sukob interesa, odlučuje drugo nadležno tijelo ili Skupština LAGUR-a.

Nakon odobrenja LRSR, LAGUR priprema Priručnik procedura i FLAG natječaj.

Priručnik procedura mora uključivati sprječavanje sukoba interesa. Pitanje sukoba interesa mora biti uključeno u dnevni red sjednica/sastanaka/povjerenstava LAGUR-a. Sve osobe koje sudjeluju u postupku odabira projekata mora pružiti cjelokupne informacije o svojim interesima, pogotovo zaposlenje, poslovni interesi i uključenost u lokalnu zajednicu.

Sve pripremljene procedure i dokumente, kao i tekst FLAG natječaja prije objave, odobrit će Upravni odbor LAGUR-a TUNERA.

Postupak odabira projekata započinje pripremom i objavom FLAG natječaja, a završava objavom konačnih rezultata o provedenom FLAG natječaju.

LAGUR će raspisati FLAG natječaj za pojedinu mjeru iz LRSR, u skladu s indikativnim akcijskim i financijskim planom, koji će biti usklađen s važećom LRSR i provedbenim aktima u trenutku njegove objave. FLAG natječaj će se objaviti na mrežnoj stranici.

Najkasnije prije raspisivanja FLAG natječaja, UO imenovat će Ocjenjivački odbor koji će provoditi ocjenjivanje projekata. Ocjenjivači mogu biti djelatnici LAGUR-a i/ili druge osobe koje LAGUR za to ovlasti (vanjski stručnjaci i slično).

Edukacija korisnika i OO provodi se uz objavu natječaja.

U skladu s odobrenim Priručnikom procedura, zaposlenici LAGUR-a i ocjenjivači će izvršiti provjeru svih pristiglih projekata, uključujući ocjenjivanje vezano za kriterije odabira. Nakon ocjene svih projekata Ocjenjivački odbor će izraditi rang listu sukladno bodovima ostvarenim temeljem kriterijima odabira. Svaka preporuka ocjenjivača, neovisno bila ona pozitivna ili negativna mora biti odobrena od UO, koji donosi odluke o odabiru projekata i odluke o odbijanju projekata.

Nakon provedenog postupka odabira projekata, LAGUR objavljuje konačnu rang listu na svojoj mrežnoj stranici.

O svim aktivnostima, Skupština LAGUR-a, obavještava se u sklopu Godišnjeg izvješća o radu LAGUR-a za prethodnu godinu.

5.4. Opis praćenja (monitoring) i procjene (evaluacija) provedbe LRSR

LAGUR TUNERA je obvezan pratiti provedbu LRSR i projekte za koje je dodijeljena potpora i odgovoran je za razvoj, provedbu, praćenje i evaluaciju svoje LRSR.

Stalni postupak praćenja usko je povezan s postupkom evaluacije LRSR-a, jer osigurava nužne osnovne informacije za periodičnu evaluaciju napretka provedbe LRSR.

Praćenje

Svrha praćenja je dobivanje povratnih informacija o napretku u ostvarivanju ciljeva LRSR. Zbog toga je vrlo bitno uspostaviti transparentan, jednostavan i pristupačan sustav praćenja.

U cilju efikasnog ispunjavanja svih obveza LAGUR-a, na početku provedbe LRSR uspostaviti će se baza podataka svih projekata, a zaposlenici LAGUR-a će prikupljati i pohranjivati informacije na temelju dokumenata dostavljenih prilikom prijave na FLAG natječaj, ali i temeljem informacija o provedbi projekta dobivenih od korisnika.

Ova LRSR uključuje jasne i mjerljive pokazatelje, odnosno mjerljive ciljne vrijednosti u pogledu ostvarenja i rezultata, a obvezno se prate se pokazatelji prikazani u tablici 27.

Tablica 27. Obvezni pokazatelji provedbe LRSR

Oznaka	Vrsta pokazatelja	Pokazatelj	Mjerna jedinica	Ciljna vrijednost na razini LRSR (2029.)
CO01	Pokazatelj ostvarenja	Broj projekata/operacija	broj	38
CO07	Pokazatelj rezultata	Zadržana radna mjesta	osobe	12
CO13	Pokazatelj rezultata	Aktivnosti suradnje među dionicima	radnje	6

Pokazatelj ostvarenja je planirani broj projekata, koji će se pratiti na razini mjera i ukupno na razini LRSR. Obvezni pokazatelji rezultata odnose se na zajedničke pokazatelje rezultata definirane u okviru Programa za Prioritet 3. Zadržana radna mjesta i aktivnosti suradnje među dionicima pratit će se na razini cijele LRSR.

Uz gore navedene zajedničke pokazatelje, LAGUR TUNERA definirao je, sukladno posebnim lokalnim potrebama i utvrđenim ciljevima, specifične pokazatelje za mjerenje ostvarenja i rezultata provedbe LRSR, a koji su prezentirani u Prilogu 4. LRSR.

Osim pokazatelja, proces praćenja uključuje prikupljanje podataka o dinamici trošenja sredstava potpore, podacima o prijavljenim, ugovorenim i isplaćenim projektima, doprinosu projekata ciljevima i pokazateljima LRSR, edukaciji i jačanju kapaciteta te aktivnostima informiranja i promidžbe LRSR. Ovi podaci bit će redovno evidentirani i obuhvaćeni Godišnjim izvješćem o provedbi LRSR.

Praćenje provedbe LRSR obavljaju zaposlenici LAGUR-a i po potrebi vanjski stručnjaci, uz pomoć sustavnog prikupljanja informacija u bazi podataka.

Voditelj LAGUR-a bit će odgovoran za funkcioniranje baze podataka, koja će omogućiti efikasno praćenje provedbe, uključujući procesuiranje svih informacija potrebnih za praćenje, izradu godišnjih izvješća o radu LAGUR-a, slanje točnih informacija prema nadležnim tijelima, podlogu za rad evaluatora te transparentan rad i pružanje svih podataka Skupštini LAGUR-a.

Baza podataka će se sastojati od podataka prikupljenih u *tabličnom obliku za potrebe izvještavanja i evaluacije*, dokumentacije (obrasci, zahtjevi, odluke/ugovori, zapisnici), vanjskih podataka iz službenih izvora i izvještaja. Prikupljeni podaci će biti temelj za praćenje

provedbe LRSR i usporedbu s planiranim pokazateljima. Podaci će se početi prikupljati odmah po objavi FLAG natječaja. Svakom podnositelju će se dodijeliti jedinstveni identifikacijski broj pod kojim će se prijava voditi u bazi podataka.

Tablice za potrebe izvještavanja i evaluacije će sadržavati najmanje sljedeće kolone u kojima će se upisivati podaci: opći (*naziv mjere, godina, oznaka*), o korisniku (*naziv, adresa sjedišta, OIB, JLS, kontakt, oblik, veličina poduzeća, dob, spol i edukacija nositelja*), o projektu/operaciji (*cilj, troškovi/aktivnosti, lokacija ulaganja, obrazloženje udovoljavanju kriterija za veći intenzitet potpore*), o rezultatima (*planirani iz prijave, realizirani iz ZZI, u skladu s LRSR*), o iznosima (*traženi, odobreni i isplaćeni*), o nalazu kontrola na terenu (*datum kontrole, pozitivan/negativan, obrazloženja*), o Odlukama i Ugovorima (*datumi odbijanja ili odobravanja, potpisivanju Ugovora, isplati*), o statusu projekta (*u obradi, odbijen/odabran od LAGUR-a, potpisan Ugovor, isplaćen, odustajanje, negativan nalaz kontrole na terenu, sumnja na nepravilnost, prigovor*) i o razlozima odbijanja (*po kategorijama, detaljnije objašnjenje*).

Osim podataka prikupljenih u tablicama za potrebe izvještavanja i evaluacije, LAGUR će prikupljati podatke za vrijeme provedbe aktivnosti razmjene informacija i promicanja LRSR (animiranja), kao što je broj posjetitelja na seminarima/edukacijama, posjeti na službenim stranicama LAGUR-a i sl. Zaposlenici LAGUR-a će prikupljati informacije putem anketnih upitnika (online i tiskanih) i podatke upisane na prijavnim i potpisnim listama dostupnim na edukacijama i radionicama. Anketni upitnici će biti korišteni prilikom svake aktivnosti informiranja i promicanja LRSR i sadržavat će najmanje upite u vezi općih podataka sudionika (dob, obrazovanje, prebivalište), ocjenjivanju kvalitete pruženih informacija i prijedloge ispitanika u vezi unaprjeđenja sličnih aktivnosti. Zaposlenici LAGUR-a će također voditi evidenciju u vezi troškova nastalih za vrijeme rada LAGUR-a, kao što su troškovi u vezi: osoblja, osposobljavanja, odnosima s javnošću, financijskim troškovima i sl.

Evaluacija

Svrha evaluacije je preispitati rezultate i učinke LRSR LAGUR-a TUNERA te efikasnost i efektivnost provođenja integriranog razvoja ribarstvenog područja.

Sustav za praćenje i evaluaciju u okviru LRSR-a može djelovati kao podloga za izmjenu LRSR. Naime, ocjena uspješnosti provedbe LRSR u odnosu na planirane ciljeve može dovesti do potrebe za izmjenom. Revizija/izmjena LRSR može se dogoditi zbog značajnih promjena u vanjskim uvjetima, promjenama u članstvu, ljudskim resursima, financijskim ograničenjima i sl. U svim tim situacijama važno je naglasiti da ciljevi LRSR moraju ostati mjerljivi.

Evaluacijske aktivnosti usmjerene su na provedbu LRSR-a s namjerom da se lokalnoj zajednici, prvenstveno Skupštini LAGUR-a, kroz praćenje i evaluaciju prikaže dostizanje ciljeva i prioriteta te učinkovitost i učinak provedbe LRSR. Nadalje, potrebno je, na transparentan način, uspostaviti rani dijalog među lokalnim javno-privatnim partnerstvom o povratnim informacijama i preporukama, kako bi se postigla najveća korist od rezultata evaluacije te da se posljedično usmjerava daljnja provedba LRSR u svrhu poboljšanja održivog razvoja i očuvanja identiteta ribarstvenog područja. Osim navedenih lokalnih ciljeva, poseban cilj je i kvalitetan doprinos, putem izvještavanja, evaluaciji CLLD pristupa na nacionalnoj razini.

Vrednovanje ili evaluacija će se provoditi na temelju prikupljenih podataka u bazi podataka, utvrđenog činjeničnog stanja (izvještaja), intervjua sa lokalnim dionicima (npr. uspješnim/neuspješnim podnositeljima), anketama (na radionicama, preko službene mrežne stranice i sl.) i analize slučaja (tzv. case study npr. predstavnika GSR koji se prijavio na FLAG natječaj i koji nije). Evaluacija se nadopunjuje na praćenje i omogućuje detaljnije procjene onoga što je funkcioniralo, onoga što nije funkcioniralo i zbog čega nije. Evaluacija se provodi u svrhu procjene utvrđenog stanja odnosno napretka/utjecaja/postignuća/učinkovitosti LRSR i daju se preporuke oko daljnjih koraka za provedbu.

Evaluacija se može provoditi na više načina: mogu je provoditi voditelj i zaposlenici LAGUR-a kao samoprocjenu; uz pomoć vanjskih stručnjaka kao vanjsku procjenu i uz pomoć voditelja drugog LAGUR-a kao zajedničko ocjenjivanje (peer-to-peer evaluacija). Za potrebe evaluacije kontinuirano će se educirati zaposlenici i voditelj LAGUR-a. Evaluacija će se vršiti na temelju izlaznih pokazatelja te ostalih podataka (iz izvještaja, edukacija, prijavnih obrazaca, službenih izvora, anketa, intervjuja, studija slučaja i sl.). Provodit će se više oblika evaluacija vezano za izvještavanje, dinamiku provedbe LRSR (sukladno akcijskom i financijskom planu) i dostizanje postavljenih ciljeva.

6. INDIKATIVNI AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRSR

Indikativni akcijski plan provedbe u tablici 28. prikazuje vremensko razdoblje u kojem će se LRSR provoditi. Sudionici provedbe indikativnog akcijskog plana su zaposlenici i voditelj LAGUR-a, predsjednik LAGUR-a, Ocjenjivački odbor i Upravni odbor, a provedbu nadzire Nadzorni odbor te Skupština.

Akcijski plan za provedbu Lokalne razvojne strategije LAGUR-a TUNERA donesen je sukladno financijskom planu, koji je definiran na temelju analize projektnih prijedloga, identificiranih potreba te komunikacije s potencijalnim korisnicima sa ribarstvenog područja.

FLAG natječaji planiraju se raspisati u razdoblju 2025.-2027., kako bi se ostavilo dovoljno vremena, s jedne strane za kvalitetnu pripremu natječaja, a s druge strane za provedbu ugovorenih projekata, koji trebaju biti provedeni i isplaćeni do kraja 2029. godine.

Planirano je objaviti ukupno osam FLAG natječaja, kako bi se ostvarili ključni ciljevi LRSR:

Mjera A.1.1. Potpora povećanju održivosti gospodarskog sektora ribarstva:

Planira se objava dva FLAG natječaja za ovu mjeru. Prvi će biti raspisan u 2025. godini, a drugi u 2026. godini.

Mjera A.1.2. Potpora povećanju dodane vrijednosti proizvoda ribarstva:

Planira se objava jednog FLAG natječaja za ovu mjeru, koji će biti raspisan u 2025. godini.

Mjera A.1.3. Potpora ulaganju u radionice za ribarska plovila, opremu i alate:

Planira se objava jednog FLAG natječaja za ovu mjeru u 2025. godini.

Mjera A.2.1. Povećanje svijesti o nutritivnim vrijednostima ribe:

Planira se objava jednog FLAG natječaja za ovu mjeru u 2025. godini.

Mjera B.1.1. Razvoj turističkih sadržaja povezanog s ribarstvom, pomorstvom i brodogradnjom:

Planira se objava dva FLAG natječaja za ovu mjeru. Prvi će biti raspisan u 2026. godini, a drugi u 2027. godini.

Mjera B.2.1. Poticanje ekološke održivosti ribarstvenog područja:

Planira se objava jednog FLAG natječaja za ovu mjeru u 2026. godini.

Tablica 28. Indikativni akcijski plan provedbe LRSR

MJERA	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	UKUPNO
MJERA A.1.1.			1	1				2
MJERA A.1.2.			1					1
MJERA A.1.3.			1					1
MJERA A.2.1.			1					1
MJERA B.1.1.				1	1			2
MJERA B.2.1.				1				1
UKUPNO			4	3	1			8

7. FINANCIJSKI PLAN

Indikativni financijski plan izrađen je temeljem analize projektnih prijedloga, identificiranih potrebama i komunikacije s potencijalnim korisnicima s područja LAGUR-a TUNERA. Pri tom se vodilo računa o kompleksnosti provedbe i planiranoj visini ulaganja.

Provedba LRSR financirat će se javnim i privatnim sredstvima. Sredstva javne potpore osiguravaju se iz proračuna EU i RH, od čega EU sudjeluje s 65% udjela, a RH s 35% udjela. Privatna sredstva odnose se na sredstva korisnika, koji ovisno o intenzitetu potpore, moraju osigurati sufinanciranje vlastitim izvorima, ili koristeći kreditne linije. Sredstva za predfinanciranje tekućih troškova, LAGUR će osigurati putem kredita.

U tablici 29., prikazan je indikativan financijski plan provedbe LRSR po mjerama za cijelo razdoblje 2023.-2029., koji uključuje 2028. i 2029. godinu, s obzirom da se temelji na isplaćenim sredstvima. Sva sredstva za provedbu LRSR moraju biti isplaćena do kraja 2029. godine, a očekuje se da će do kraja 2027. godine biti ugovorena sva planirana sredstva.

U okviru ove LRSR planiran je maksimalni iznos od 2.051.806,22 EUR potpore za provedbu odobrene LRSR te za tekuće troškove i troškove vođenja LRSR. Iznos za tekuće troškove i vođenje je planiran do gornje granice od 25% ukupne alokacije, odnosno 512.951,55 EUR.

Za provedbu operacija (projekata) unutar LRSR predviđeno je 1.538.854,67 EUR, raspoređeno po mjerama na temelju 38 zaprimljena projektna prijedloga te potreba ribarstvenog područja LAGUR-a TUNERA.

Tablica 29. Financijski plan provedbe LRSR

Cilj/mjera	Fin. alokacija (EUR)	Udio u alokaciji za provedbu operacija (u %)	Udio u ukupnoj alokaciji (u %)
CILJ A.	544.308,22	35,37%	26,53%
MJERA A.1.1.	230.828,20	15,00%	11,25%
MJERA A.1.2.	104.195,79	6,77%	5,08%
MJERA A.1.3.	123.108,37	8,00%	6,00%
MJERA A.2.1.	86.175,86	5,60%	4,20%
CILJ B.	994.546,44	64,63%	48,47%
MJERA B.1.1.	912.525,49	59,30%	44,47%
MJERA B.1.2.	82.020,95	5,33%	4,00%
UKUPNO PROVEDBA OPERACIJA	1.538.854,67	100,00%	75,00%
TEKUĆI TROŠKOVI I TROŠKOVI VOĐENJA	512.951,55		25,00%
UKUPNO LRSR	2.051.806,22		100,00%

Tablica 30. Financijski plan provedbe LRSR po godinama

Fin. alokacija (EUR)	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	UKUPNO
Provedba projekata	0	0	0	271.451,17	643.526,16	230.451,17	393.426,17	1.538.854,67
Tekući troškovi i troškovi vođenja	1.477,63	78.621,34	86.570,52	86.570,52	86.570,52	86.570,52	86.570,52	512.951,55
UKUPNO	1.477,63	78.621,34	86.570,52	358.021,69	730.096,68	317.021,69	479.996,69	2.051.806,22

8. PRILOZI

Prilog 1. Topografska karta ribarstvenog područja TUNERA u mjerilu 100 000:1.

Prilog 2. Zaštićena kulturno-povijesna baština na ribarstvenom području LAGUR-a

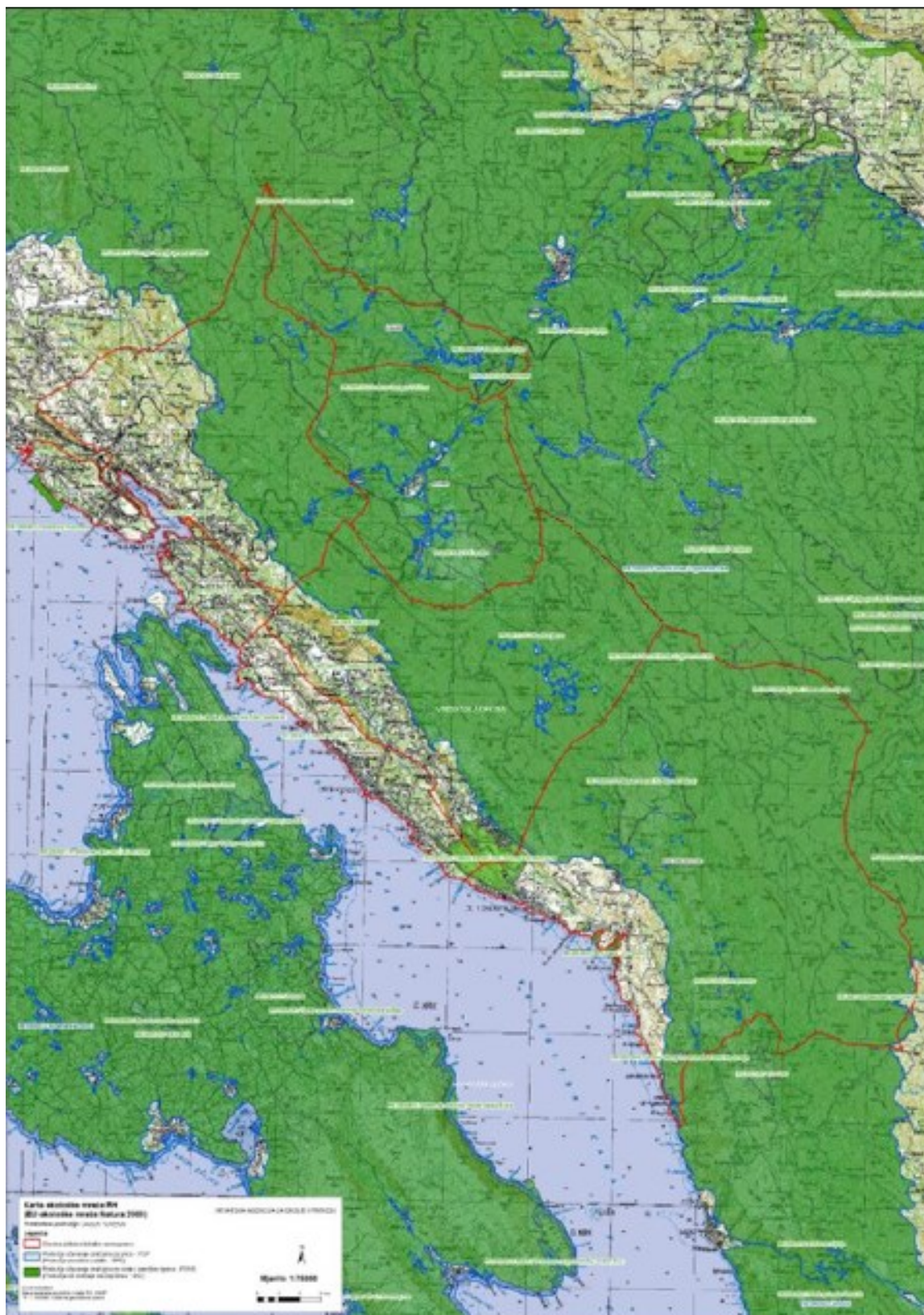
VRSTA KULTURNOG DOBRA				
JLS	Nepokretno kulturno dobro			Nematerijalno kulturno dobro
	Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Arheologija	
Grad Bakar	Kompleks Kaštela	Urbanistička cjelina grada Bakra		
Grad Bakar	Crkva sv. Kuzme i Damjana	Etnografska zona Bakarskih prezida - Takala		
Grad Bakar	Palača Marochini (Palača "Studio et labore")	Ruralna cjelina Praputnjak		
Grad Bakar		Etnozona Praputnjak		
Grad Crikvenica	Kuća Joze Lončarića	Ruralna cjelina naselja Sopaljska	Arheološka zona poluotoka Havišće	
Grad Crikvenica	Hotel "Therapia"	Kulturno-povijesna cjelina naselja Kotor	Arheološko nalazište Igralište	
Grad Crikvenica	Hotel "Miramare"			
Grad Crikvenica	Toš - mlin za masline			
Grad Crikvenica	Kompleks bivšeg pavlinskog samostana u Crikvenici – Kaštel			
Grad Crikvenica	Stambene zgrade			
Grad Crikvenica	Kameni objekt			
Grad Crikvenica	Vodosprema (stara pučka štirna)			
Grad Kraljevica	Svjetionik Oštro	Etnografska cjelina Bakaračke tunere		
Grad Kraljevica	Stari grad Zrinskih s crkvom sv. Nikole			
Grad Kraljevica	Frankopanski grad-kaštel			

Grad Novi Vinodolski	Frankopanski kaštel s kulom Kvadrac	Kulturno povijesna urbanistička cjelina Novi Vinodolski	Olupina njemačkog ratnog broda "TA 45" (SPICA)	Novljanski mesopust
Grad Novi Vinodolski	Crkva sv. Marina s arheološkim nalazištem na otočiću Sveti Marin		Arheološki ostatci utvrde Lopar	
Grad Novi Vinodolski			Ruševine staroga grada Ledenica	
Općina Fužine	Crkva sv. Antona Padovanskog	Kulturno-povijesna cjelina grada Fužina		Bunjevački govori
Općina Fužine	Crkva Majke Božje Lurdske			
Općina Vinodolska općina	Rodna kuća akademika Josipa Pančića	Ruralna cjelina Belgrad	Gradina Badanj	
	Ostaci Frankopanskog kaštela s kulom	Kulturno-povijesna cjelina grada Drivenika		
	Tradicijska kuća Belobrajić s okućnicom			
UKUPNO LAGUR	21	11	6	2

Izvor: Ministarstvo kulture, <https://registar.kulturnadobra.hr/#/>

Prilog 3. Karte i lokaliteti Natura 2000 područja

Karta 1. Topografski prikaz Područja očuvanja značajna za ptice i Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (POP + POVS)

Izvor: Hrvatska agencija za okoliš i prirodu

Karta 2. Područja očuvanja značajna za ptice (POP) HR1000019, Gorski kotar i sjeverna Lika

Karta 3. Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (POVS)

Karta 4. Područja očuvanja značajna za ptice i Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (POP + POVS)

Izvor: Karta 2,3 i 4 Portal <http://www.bioportal.hr/gis/>

Prilog 4. Pokazatelji provedbe LRSR

Mjera LRSR	Pokazatelji ostvarenja	Ciljana vrijednost	LRSR	Pokazatelji rezultata	Ciljana vrijednost	Pokazatelji učinka
A.1.1.	Broj isplaćenih projekata	10		Broj zadržanih radnih mjesta	12	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje ekonomske održivosti GSR-a - Potaknuta svijest o sektoru ribarstva kod mladih - Smanjena depopulacija - Unaprijeđena infrastruktura - Razvijeni novi turistički sadržaj povezani s ribarstvom i pomorstvom - Promovirana i zaštićena ribarstvena i pomorska baština - Zaštićen ribarstveni okoliš
	Ukupan iznos javnih sredstava	230.828,20 EUR		Broj projekata mladih ribara	4	
A.1.2.	Broj isplaćenih projekata	2		Broj projekata koji uključuju OIE	8	
	Ukupan iznos javnih sredstava	104.195,79 EUR		Broj projekata koji uključuju inovacije	9	
A.1.3.	Broj isplaćenih projekata	2		Aktivnosti suradnje među dionicima	6	
	Ukupan iznos javnih sredstava	123.108,37 EUR				
A.2.1.	Broj isplaćenih projekata	8		Broj projekata koji uključuju edukativne/ promotivne aktivnosti	13	
	Ukupan iznos javnih sredstava	86.175,86 EUR				
B.1.1.	Broj isplaćenih projekata	12				
	Ukupan iznos javnih sredstava	912.525,49 EUR				
B.2.1.	Broj isplaćenih projekata	4				
	Ukupan iznos javnih sredstava	82.020,95 EUR				